

4222

Quart. Hung.

IRTA

REDEY TIVADAR

Onward. King.

4222

Orsz. Széchényi Könyvtár
Kéziratár
V. 39 / 94 / 1966

Országos Széchényi Könyvtár

SZÍNHÁZI KÖNYVTÁR

182

(~~SOMODY~~)

BAJOR GIZI *széltve!*

Írtai

RÉDEY TIVADAR

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST. 1944

SOMODY KPADÁS

A rendszer oldalánál #⁵ sorral
alább kezdde!

2

Könyv Dajor Giziről... Elétraja? Pályaréj? Egyik
sem - és mind a kettő.

Nem Elétraja, mert éppen a könyvben Dajor Giziről
nem egyáltalán nincs is megemlékezés. És mégis Elétraja,
mert szeretne gondosan tanulmányozni mindentől, ami
ennek a nagy művésznőnek sámpadi életében hozzászolgált.

Pályaréjnek sem mondható, abban az értelemben, ahogy
a lexikoni gondolatoknál több szóval ilyesmit megolvas-
ni: szerepel statisztikai összehasonlításban s egy ezzel
szervesen egybe nem hozható, alacsonyabbfokú, meze-
gő "melléklet"-nek egymás mellé helyezésével. És mégis
pályaréj, mert Dajor Giziről részben művészi természet-
te, részben sajnálási feladatai felől igyekszik megközelíteni
arókat az igen magas fokon álló eredményeket, amelyek nála is
a két tengerő kölcson hátsábról álltak elő, s amelyeknek el-
sősorú sámpareteke valóban egész könyvet kíván.

És e lapokon erre vállalkozik a tulajdon elmély. és
hangulat-elméleti sámpája felidézni, jól ismerve kisértésnek
minden nehézséget, de brava azonnal a benyomásokat sámpalló
erejében is, amelyet a tollat most kezdte adni.

ELŐHANG:

A „LEGTÉHETSÉGESEBB NÖVENDEK” *mitl'ra!*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A rendszer oldalánál
5 sorral alább kezdve!

4

Néhány hónappal az első világháború kitörése előtt Sziglieti Ede emléke felé fordult az irodalmi és színházi világ regyete, születésének évzélezes fordulóján. Helyszere Ferenc róla emlékezett meg a Kisfaludy-Társaság Gyűlés-
serlegével, s a Nemzeti Színháznak is őt Ünnepi já-
lérot, Blahánét, Márkus Emiliát és Csillag Terézt állítva ^{szob-}
ra elé a népszínház, a dráma és a vígjáték képviseletében.

Fermészetes, hogy a Színházművészeti Akadémia is álló részet kért a hódolatból: március folyamán három este teendő Sziglieti-ünnepet rendezett növendékeivel az Uránia színházban; az első alkalommal a Világ íróit mutatták be Császár Imre növendékei, a második estén Jál Gyula tanítványai játszottak el a Pünkösti királynőt, végül pedig Csillag Teréz vezetésével a Nőuralom került színpadra. A visszajelölés előtt hol Somló Sándor igazgató, hol Sebestyén Károly tanár tartott ünnepi megnyitót.

Ezerrel az estéről a napilapok is megemlékeztek. Az utolsó két alkalomról szóló beszámolóiban a közreműködő "végzősök" közt több ismerős és jóhangzású névre bukkantunk. A Pünkösti királynő referense az "ide, közzelleg hangzó" között Pécsi Blahánét, Beyer Gizit, Bánki Juditot emeli ki; a fiúk között Bodnár Jenőt, Földényi Lászlót, Mirovényi Attilát, Kiss Ferencet. A Nőuralom együtteséből azután már a "névsori elindítást" mesze meghaladóan magára vont a figyelmet (a

nézőtérben ilyenkor tágranygált szemmel lesbenálló szemhár-
 igazgatóságát is) egy karcsú fekete leányka. Póla mánap már
 "kritikán" is jelentek meg. A Budapesti Hírlap ezt írta: "Na-
 gyon bájos, melegsávu és igaz érzésű színésznő Beyer Gi-
 zella"; a Pesti Napló szerint pedig "különös feltűnést kel-
 sett Beyer Gizella finom és nagyraivartott tehetsége." Ime,
 az első bírdlati "jelzőr"; bizonyt ament mondhatunk
 ma is valamennyire, rivált arra, hogy "nagyraivartott".

Ex a bizsító seketőg külvöben megelősőleg már
 a Nemzeti Színházban is fellépett, azt nem mondhatnám,
 hogy "szerepelt"; túlsás nélkül csak azt, hogy - előfordult.
^{mint} ~~mint~~ már a színfapon a. n. - nel jelzett akadémiái nő-
 vendékek sorstak. Szomorú dező végcsühesellen személyzet
 történelmi panncaujához, a Mária Antoniahoz, sűhőg
 volt egy egész segeg udvari dámará; exeret természetesen az
 Akadémia szolgálattassa. Szadmagával Beyer Gizella is be-
 soroztatott: ő volt de Marau grófnő a - sezői üniesitás se-
 rint - "ragyogó fiatal hölgyet sűseségében". A hölgyesűhő
 ragyogás is, fiatalok is voltak, csak éppen egyini röveget
 nem kaptak egy sebt sem az irótol, be kellett éoniók egy
 egy sáblammal egy Szomorú. Jéle hangselesű "vordá-
 szexst" - ben: a második felvonás elején Mária Antonia
 versaillesi hűnyezetében katan zengedestek egy áriát
 az Orpheusból, Glück hárfaisűvesével. A továbbiában pe-

dig prózai „bevágásait” is állandóan hatásával történtek magán-színházról egyiről sem mondott semmit, mindig együtt szólaltak meg: „A hölgyek” - ahogy a szerző előírta. Itt bizony Beyer Gizire még nem merlegettetett, csak - szímlátott.

Ugyancsak még Nővéralom-beli vizsgálója előtt statiszták a Nemzeti színpadán egy másik magyar újdonságban is, Vajda Ernő Mr. Bobby c. arisztokráciájában, megint Pécsi Blanka-val és Dánri Jüdittel, valamint a még csak „első” Agny Erzi-vel. Ott szaladgáltak a variété-jelenetben, Beyer Sizi Piere-vel öltöztetve; a szép hiszlányt alighanem során meg is látcsövéssel, hanem a - színésznőt egyelőre senki sem fedezte föl benne. (Maga a darab is letűnt, hat előadás után.)

de megjött az ideje csakhamar ennek is, igazi szerepben, a Nemzeti színház napjainak együttesében, még mielőtt színészi orlévelit hírdetésük volna. Még egy hónappal a színjáratadómisták biztalmazási-estjei után Jókai József igazgató bemutatta Lucien Népoty francia szerzőnek Párisban hosszú sikersorozatát és reményét, A kicsinyeket, Csahó Kálmán rendezésében. Egy házaspárnak - részben kinevelés korábbi hányásából, részben ebből a mostaniból Darmazó - öt gyermekre törül bonyolódik a család vény, ezek közül a két felnőtt fiút Ódry Sándor és Náday Béla játszotta (Ódry másfél évi, Egyiptomban töltött betegség után ebben a szerepben lépett fel először). de a darab igazi

emeltyni a „kicsinyes”, ezeket a színésznőitől kellett kölcsönkérni, sőt az egyiket, az öt éves kis Laros Editet éppen a — gyermekszobából. Az akadémián közül Beyer Gizire és Mikovényi Attilára esett a választás, nyilván vizsgálói eredményeik alapján. Az előzetes híres nyomán a közönség érdeklődése is természetesen a gyermekszereplő felé irányult s a bemutató napján a sajnálási sajtóban mindhármuktól talpraesett kis „nyilatkozat” volt olvasható. Erdemes lesz ideírnom Bajcsó Gizsi legelső interviuját:

»En A kicsinyesben Villaret Fanny szerepét játszom, de nem tudom, mit mondjak róla, mert sosem még sohasem rendezest ilyet senki és nem tudom, mit próbás ilyenkor mondani. Csak azt mondhatom, amit most a premier előtt érzek, még pedig: hogy A kicsinyes a világ legjobb, legdrágább darabja és Fanny a világ legnagyobb, legfontosabb szerepe, mert én játszom és mert a Nemzeti Színház színpadán játszom életemben először. Ebből mindenki tudhatja, hogy milyen boldogságot jelent számomra ez a szerep, de tudhatja azt is, hogy milyen nagyon félek attól, vajjon hogyan fogad engem a közönség, amelyre gondolni is alig merem, mert mindjárt szédül a fejem. Nagyon régen meg szeretnék kérni mindenkit, hogy ne legyen hozzám szigorú, hanem fogadjon olyan jóakarattal és szeretettel, mint a Nemzeti Színház igazgatója, rendezője és a többi napok, akik

irántunk, kicsinyek iránt olyan jól voltak, hogy nem tudom
 nérik elég szépen meglőszönni. Nagyon, nagyon kelts vagdol
 nérik és kérem a közönséget, legyen ő is olyan elnéző és
 jó, mint én és ne ítélje meg az én kezdő játékomat, hanem
 mutasson inkább ezen a szép és kedves darabon".

Ha a Színházadémián volna egy "szeregyés" című
 társaság is, ezt a beösvénytöt kötelező olvasmányul iratnám
 elő.

Ársán megvolt a többféle orból is felcsigázott és
 lődéssel vált bemutatás és veszállan sikest hozott - a "hi-
 csinyeké" - nek; egyúttesen és egyenként csúnya jól és szépen
 írtak róltuk, a kis Lajos Editet elragadó csöppségnek ta-
 lalták, Mikovényit szép fejlődéssel bírtató növendék-
 nek, Beyer Gizella pedig kapott néhány olyan megállapí-
 tást is, amelyet akár hislány-szerpének páriszi alakítaja,
 a már népszerű Jeanne Fusier is bizvást elfogadhatott
 volna: a Pesti Hírlap "közvetlenség és értelmes jellem-
 zést" fedezett föl játékában, a Világ pedig már valami
 koudrelebben "Dajor Gizis" vonásra is rátapintott, így írt.
 ven felőle, hogy "finom szépség: ideges és újraemű".

Majánál az újdonságnak kíváncsiság volt ilyen
 egyértelmű sikest, hiába hódítottak a gyömelekre, hi-
 aba álltak ki szíves-lelértel a "nagor": Stregly Dr.
 ma, Paulay Ersei, Somlay, Bartos s a többiek: három

kétnél és nyolc előadásnál tovább nem jutottak vele.

Hanem a két kis akadémista „bimbó” már ennnyi is elég volt az időösszeghez, nevéret tudomásul vették a palatán kivül is, az akkor még újrakeletű s meglehetősen kezdetleges kiállítású Színházi Élet több csoportképet is közölt az újdonságról, azoron szembevesszolyoghattak a közönséggel a tekintélyes nemzeti színházi tagok társaságában, mint közönség barátok.

Sami egyenest sorsdöntő volt rájuk néve: az in- séact sagjai közé illőrnök is sorlandórnok isette öket a színház igazgatója is, az Akadémia diplomát kapott a színház növendéke közül kettejüket tüntetve ki rögtöni szer- ződéssel. Jó ora volt lekötni öket, mert már máshonnan is szemet vesettek rájuk.

Szegény kidovényi Attila jóformán bele sem börtolha- sott komoly hivatossággal választott mesterségének má- morába: egyellen - a világhíború kitörése miatt alapo- san megcsorbuló - színházi évad jüst néhiny kez- dő léptel megterelére, a kövesreöner már a küszöben el- húnnyt, igéveses fiasalsága virájján...

Bajor (a színlapon még jó egy évig hol Bayer, hol Bayer vagy éppen Bejer) Gizi (Gizella vagy Giza) a Kicsinyes-beli fel- tünése után még ugyanabban a jáséridényben két újabb sze- rept is kapott a „nagy” színpadon, egy süldölányját a

Peleskei nőstírjében is élése első Shakespeare-veespít, a Július Caesar ban. No, azért persze ne gondoljunk se Portiára, se Calpurniára: egy édes - fücskát kellett jászania, Luciusot, Brutus his lautos szolgálját, ari, méror az éji órán úras szótárostát-mia kellene hangszereével, - elszennybrál kés futam közt. Magam is lássam annak idején ezt az "alábitást" és - aligha véletlenül - máig sem feledtem el.

Eset a his felbukkanásai a Nemzeti Színház deszár-in már tövvellenül évadziára előtt eset meg, nemso-kára nyári szünetre csapódtak össze a bársony függöny ^{szé}nyai és - nem is nyíltak szét többé abban a naptári évben: megkezdődött a világháború véres sájnítára s a domolyabb művészi dermedt némaságba bűköltöztek. Csak a megfusszintálat futottak a hőzönsegy pillanatnyi igényei felé alulmi "háborús" olcsóságokkal (még ma is rossz rájuk gondolni), az állam vértá a szelet jobbra fordulását.

Ma már tudjuk, hogy a "legszolidus" egy kicsit el szótár húzódní. Félretekendő múltva akkor is rájötték a hivatalos színházak, hogy a kriptá esendje sem bátoroságos menedél és - bár elinté erős boldogsággal - újra megújították kapuikat.

A Nemzeti Színházét Pajor Gizi akkor léphette át először mint az ország első műintézetének vezetőjéé.

ELSŐ RÉSZ:

AD ASTRA nihilum!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

- az országra ráhangolódni kényeztülő indulásban lü-
 pít legszerecsesebb kibontakoztatását. Bár csak maradt
 volna meg ez a szerző napjainkig! Arkor ma inkább
 látványos stílusbeli romoly ígéretet rövidesen sorsdöntő-
 sük után növekedés-sírvonalak alá szüllyedni, többnyire az
 ért, mert esetleg egyeslen filmreceptívus alapján a közönség
 szemében máris szépség avatódna, s ezután a színházi
 felkészültség-igargaságuk, rendezésük - ~~az~~ jónak tartja fog-
 latosságukban ehhez a nevéket népszerűvé tett "cürör-
 baba" - vagy ^{esetleg} "wamp"-esánerkek igazsádni s ezzel a talán több-
 rehivatott lehetőséget a modernség örök diszkrétének iránygálatni.

Amit valaki a közélet piacán kelő felrészültség nél-
 kül ágaló hősörve mondott, hogy: "hiányzik nekik az a jó,
 becsületes hat elemijük", - söröl-szóra érvényes a szín-
 játszás terén is; a farsas mesterséget - régi görög mondás
 szerint - itt sem lehet mindjárt hatalmas amforák készíti-
 tén kezdeni.

Bajor Gizi ^{első} ~~születés~~ éveiben bő alkalma nyílt a "his-
 művesség" fortélyainak forogatos elszajátítására s ezáltal
 mind a színészi lételevél misztikus mámorának meg-
 izalásere, mind pedig esaközseinek sordalává fejlesztesere.
 Nagyon segíthette ebben emberi és művészi lényének egy
 eredendő, színésze néve megbecsülhetetlen vonása is:
 valami gyeomehi (de oros gyeomehi), állandóan éber cideh-

lődés és riváncsiság. Most nemrég^{ig} egy sárházi újságíró a szemébe mondott valami bótot. Dajor Gizi ezt felelte rá: „Én úgy látom, hogy egyszerűen csak riváncsiság van benne. Edeklődés minden iránt. Talán még ariránt is, ami egyelőre nem tartozik rá. De ez már gyermekkoromban is így volt, sevetsem mindent megnézni. Mindenkire ránézni, mindenbe belesnézni. És talán nemcsak nézni, hanem látni is, ami, úgybár, mégsem egészen igazán.”

Az ilyen kerintet előtűt sárházak hi a sárházi művelésben sajnnyadó emberi lelkeinek hovatovább egész világa!

A sárház külföldi és hazai ^{klasszikus} jásérendjén ^{keleinte} bizony még csak morzsácskák jutottak neki, de ő gyermekien repeső lelket hiánytalannul odaadta ezeknek a tragikai „apórentelnek”. Macbethben ő volt Fleance, Banquo fiaiskája, hi a fátylas hordozza edesapja végaessnyjtotta úsjain. A másik arhoriban sürün jakszott shakespearei tragédia a III. Richard volt (azért ez a kettő, mert a sárháznál ~~amikor~~ ^{amikor} évelben igen nagy hatásvörű Dvanyi Jenő ezredel parádézott legszivesebben). Itt rendre két feladatot is bíszak Dajor Gizire, először a nagymamája szobryája mellé búvó pöttömhis Plantagenet Margitnak nyolc (!) versorát, nem sorára azonban már Edward walesi herceg bővebbesre mondani valójás is, melyből már büszke és szívesen fiasal fejtijellem hívónaljai bontarvannak hi. Ezt a percpet a választáros Váradi Arandl

sól öröklése és évek során át szelgálta becsülettel. Molière-
 alakításához is Dvorníki környezetében jött először, a Farlüffe
 Charianne-jával; ebben a naiva-redvestégből viaszgázott, „stom-
 ma cum laude”. Az ember tragédiájában előbb Mihály, majd Gá-
 bor főangyal hozsánáját zengte a mennyei seregben, végül mint
 a his Himon, apjának, Miltiadesnek hősi kardját mutatva be
 Pallas oldalán. Egy Vörösmarty-emlékelőadásban Az áldosat
 Habila rabnőjének kicsiny szerepében közzelhatott vele a
 legszebb magyar színpadi verset hangzásmagiájába.

Ez ünnepi melegségek mellett a napi műsorban lassac-
 kán röszponttíbb feladatok is termettek már neki. Megjött az el-
 ső „cím szerep”, Gárdonyi Annuskájának felújításáról. Ebben
 Ligeti Jánoska helyére lépett sor új, habár talán még közele-
 lésen össze nem hangzott színnel.

Erdősebb kritikai és közönségviszhangja volt annak a
 szerepének, melyet azután egyre kisebb és egyre több benső-
 séggel és egyre általánosabb hatással játszott pályája-
 nak majd két évtizedén át: a his Mártácnak, Csiky Sergyel
 legmaradékos darabjában, A nagymamában. Milyen igaz-
 lommal vállalkozta ezt a feladatot legjobban tisztelt
 tanító-mesterének, Csillag Teréznek örökében, aki mindig
 és mindenütt sugárzó örömmel és büszkeséggel beszélt
 lelkes növendékének ígéretes tehetségéről. Itt azután de-
 rekasan helyt is állhatott pártfogója bizalmáért, ha mind

járt - minthogy ezt már a magam tapasztalatával is ellen-
 őrizhetem - a his Bajor Gizi ebben a szerepben is csak a
~~szép~~ ^{szép} időközben való újrafogalmazásról szólan jött el a
 későbbi napj Bajor Gizi művészi magyarázata. De már az egy-
 korú bírálat is nagy adag bizalommal kísérelte meg érte:
 "Bajor Gizi finom, tökéletes alakja egyre nagyobb biztonság-
 gal és sikerrel helyezkedett a mintázás jáshelyében,
 fejlődő és növekvő sikereit szívesen tartjuk számon" - írta ró-
 la az előző évi tollú Kissi Gyula, aki különben az imént
 említett his Shakespearei szerepeiből is örvendő műve-
 sei jövőre követhetéseket.

Több évről a háborús műsornehézségek közt időnkint
 szívesen nyúlt vissza Feylly francia darabjainak hazatér-
 téhez, s Bajor Gizihez került innen is egy-két műtárgyabb sze-
 rep, a Gringoire hősteltű his Louise-ával határozott szere-
 pelt, a Sardou féle Idégesek ben pedig "szívöl jövő humorát"
 fedeztet ^{fel} A két kritikus.

Mikor Hauptmann Gertrudnak újházi híres alakításá-
 nál fogva emlékeztetést velt Crampton mestert a fiatal Som-
 lay Assur becsapja /meghívanta, leányának, Gertrudnak, se-
 repében Bajor Gizit állították melléje, aki már legelső fel-
 léptetor, a Dicsinger ben is Somlay leányháziaként vágott neki a
 dicsőségnak. Eovel a Gertruddal azonban nem szöve boldogult,
 Nem eidekellen ^{sz} /alakításának vissza hangjaira figyelni,

mert mai értecsünk szerint határozottan a lényeg körül kever-
 gélnek. A Hét nap véli: „Dajor Gizinet komplikált és raf-
 finált filadelfiai megoldására természetesen sehogy sem
 találja jól magát ebben a naiv és sentimentális német
 leírás-szeropben”; a Pesti Napló pedig még tovább megy: „Dajor
 Gizit zörögésében szép zörögésű és kacagatóan ideges ka-
 caji volt. De miért ítélik folyton ezt a his, nyugtalanítóan
 maróans, fekete egyénre a Nemzeti Színház naiváinak szö-
 ke és gúnyzó szerephővére? A sebessége ezt a fiatal színésznő-
 biztosan más, új érdekességű szerepek felé fogja terelni.”

Íme, az első sejtés az „egyénre” saját megnyilatko-
 zási lehetőségei és külön ízei felől. Dajor Gizit művészi
 alkotó művének legalább is egyik káinyada valóban ezeket
 a ^{meg-}sejtéseket fogja igazolni.

De egyelőre ez a bizonytalan egyénre még csak nagyon el-
 vettve találkozhasson önmagával.

Legkevésbé igazgatóságának a háborús zűrzavarok
 miatt egyre világosabban álló zűllő magyar újdonságmű-
 sorában. Jó seínpadi iróint nem dolgoztak vagy legalább
 is nem kívánkoztak az egyre kevésbé kívánatos nyil-
 vánosság elé, helyükbe azsin bebtűltak a magánzim-
 házas alkotójanosai, ritkító témáikkal és útszéti hang-
 jákkal. A második háborús minievet megnyitó estjén
 a hegyomályos Dánk bán vagy Az ember tragédiája helyett

Egy

— ~~Gábor Andor~~ Palisa című, ijedően erőcsúszás boule-
 vard-darabok jöttök sorozat; s benne élete első új, tehát
 sárvári „rocái” műháza város szepéhez Bajor Gizi. Ab-
 ól az előpedéstől, amely legelőször szin társulat más-
 hoz szorult nézőteréről a színpad felé aradt, bizony az
 ő szerelmes his Rízáját sem cirógatta valami igazabb me-
 legség. Egy hónap múlva Hevesi Sándor színművében, A
madonna vésze ban harmadmagával (Kelemen Máriaival
 és Lánosz Margittal) romorodásodott Mária Emilia ol-
 dalán, de egyik kritikusá szerint még így is „feltűnt nagy
 fejlődése”.

Következett Molnár Ferenc első jelentkezése a Nemze-
 ti Színházban, A fehér felhő c. háborús „miráculummal”, mely
 nyíltan megdolgoztatta a már kétféle szenvedéstől meggyö-
 köst nézőt és a szobrászokat. Ebben Bajor Gizi volt az Angyal,
 aki a fehér felhőn túl fogadja és pártfogolja az elesett hű-
 sár-apat fölkészésére indult apó fatüsi hadiátvázat.
 Saerepe inkább csak szólam volt, semmint sárvári alaktársa
 való különösebb alkalom, de gyönyörű orgánumán oly hitetlen
 zendült meg a vox coelestis földöntúli fensége s szíves lénye
 így sugározta a szeráfi szépség és szelídég igézetét, hogy
 az irótot kivánt miráculum-hangulat megteremtéséhez
 kétségtelenül ő járult hozzá legjobbal. Ezt az előadást an-
 nak idején egy aróta már a fehér felhő birodalmába kö-

tözött jóbarátommal néztem végig, a világ legfanyarabb és
 mindent legbecsesebben ócsároló emberével. Végigfölyös-
 kedte ezt a darabot is, s mikor a mennyei jelenet után könny-
 belábadt szemmel fordultam feléje, sietett most is megnyug-
 tatni: „Gisces ex, a javából...” de aztán his várhatóan annyit meg-
 ismételt: „... Hanem ezért az anyagért hajlandó vol-
 nék egy-két-hilenc esztendővel hamarabb kerülni a mennyországba.”

A színészek az ilyen, testi valójától, genuin sajátosságaitól
 függő sugallatereje bizonyára innen esik a saigoriabb értelemben
 vett művészi alkotás munda küszöbén, ~~minden~~^{szé} bizonyos az is,
 hogy olyan kegyelmi ajándék, aminek híján az értelem, megfigyél-
 es és alaktörésesség legteljesebb arsenáljából híresült
 színpadi munka sem juthat el a színészet legmagasabb, egye-
 dül méltó hűldetésének, a lélelfogás művészetének hiánytalan
 betöltéséig. S bizonyos az is, hogy Dajos Sizi éppen nem állt há-
 tül ott, ahol ezt a kegyelmi ajándékot osztogatják.

A járásalkalmat viszont a színházi gondviselőt oszto-
 gatja. Tóth Imre végítjáró igazgatója alatt a már ismételt
 figyelmet keltező „új tag” még két ízben kapott ügynevezett
 vezető feladatot egy-egy hazai újdonságban, fájdalom, egy-
 szer sem valami előkelő fokon állót. Mindegy. Mégis csak
 Márkus Emilia, Váradi Aranka, Ódry és Pethes együttesében
 állhatta meg a saerepfelfogásban megnyilatkozó telemény-
 nek és a mindennek fölést fontos színpadi léleljenlétnek

kezdoe neve mindig remeny es sorsdöntő próbáját. Meg is állta. Lukatos kassai sajnóművében, Az idegen leányban, a Nyugat kritikus napján meggőzömet találta az ő kis Samonyi Veráját, Gábor Andor Képasszony c. regényében pedig Schöpfunglin slávar külön kiemelte egyes jäteltársiráját: hisleányos szerelmének ravasa rejtegetését a mindent jóra fordító végző jelenetig. Ezt a szerepet különben harminkét alkalommal volt módjában eljátszani, ami sajnóadi gyarogatás, egy színészi feladat fokozatos megismerésének lehetősége szempontjából szintén nem közömbös.

A harmadik háborús tavasszon a Nemzeti Színház új garda kapott Antónis Lottán személyében. Oszatlan bizalom és várakozás fogadta, örök hí, hogy szép elfordoltságainak, előkelő ihletésű sajnódeklamációjának az idők orkánja egyre több és könnyörrelenebb aradályt görgetett útjába. De sajnóházvezetői őt eselendeje még így is sor jó kezdeményt is eredményt irtatott be sajnóházunk legősibb otthonának annalesébe.

Erre az őt cíve csik Bajai Színház - ma oly közelethei szoval mondva - sajnóadi "beérkezése", az egyéni bimbózástól az egyéniség virágba borulásáig, az önmaga felé tapogatódtól az önmagára rálatálásig.

Nem mondjuk, hogy ebből a legfőbb része Antónisnak a színészet értéskálaja iránt valami rendkívüli hífejelett fogékonyságát illeti. A műsorban ő első sorban iro-

dalmi oldalával sírődött, a színészi részt már kritikáiban is nagyon szűkre fogta, s mielőtt a bírálatokat közzétegyintse, abból még ezt a levelet is felkapta. A szeptemberi folyó munkával most, igazgatói körében is inkább csak "rendező" utján tartotta fenn az érintéseit. Ezek azonban Bajcsó Bizai biztatásán bontakozó tehetséggel már komolyan számon tartották, s ha Ambrosio e részben az ő székismerő tapasztalatától hallgatott, már az is érdeme.

Mindjárt legelső bemutatóján, amikor Mária Izidora Paucitassójt állította színpadra, az író óhajtsával is találkoztunk, fontos feladatot juttatott benne a fiatal színésznőnek, rá bízva "a menyecske" szerepét. Ez egy becsúszással és nem csodély tremával kísérelődött a neki mindenre "újra" alak megformálására. Egy valóságos nyújtáson megkapóan őszinte szerénységgel ezeket mondta róla: "Először jelszom avas-szomszerepet és ami még ennél is nagyobb dolog nekem: először parasztszerepet. Megvallom őszintén, sokkal nagyobb felelősséggel gondolnék erre a létszerepen első próbálkozásomra, ha nem olyan nagyszerű segítséggel vágnék ~~be~~ neki, mint Mária Izidora drága és kedves menyecskeje. Ez a figura olyan teljes, olyan tökéletesen van megírva, hogy titokban abban reménykedem: majd csak átsegít mai nap este men. Ez a "kislány" szerep és a direktorom nyitvánvaló bizalma amely ezt a feladatot nekem adta, esendősít és csitít.

gusztját az aggodalmamat. De azért az aggodalomból még mindig elég maradt mindaddig, míg a közönség nem igazolja, - bár így volna! - hogy érdemes voltam a bizalomra".

Bár így volna? Így is volt: a közönség fenntartás nélkül szívóba fogadta ezt a Mörizs Eszigmund és az igével ingerkedő menyecskét, sőt - igen kevés fenntartással - a párszemes bírálat is szívósen áment mondott a közönség meleg visszhangjára. "Dajos Gizzi - írta egyik kritikusa - nem élt vissza szerepe természetességével, sőt élettel, egészséges karaktert adott hozzá. Kár, hogy az értelem mindenneműségére minesen még elég seíne, de így is figyelmünk kell rá és várnunk törlétesedését. A többi szereplő messze elmaradtak mögötte". Nyilatkozott, mint legilletékesebb maga Mörizs is: magánán vállalta költői teremtésének ezt a törlémettséget sámpadi mását.

Hátom kéttel később még keményebb feladatokat róttak rá mégpedig most már így, hogy nélküle Ambrüs megánat a feladatnak műsora ittatisára is aligba szánta volna rá magát. Tizenöt év során két más fővárosi sámpadon lezajlott sikersorozat után most ő is előadatta Dródy Sándornak A dada című "erőteljesrajzát". Ambrüs beírta Dródyt, de meglehetősen lanyha kisajelzője volt a már különben is erősen hervadófelben lévő sámpadi naturalizmusról. Mindazonáltal Eréséket dadánat a nagy Varsányi Drén

felejtéshetetlen alaritásától szinte glóriával övezett alak-
 jában igen jó lehetőséget nyújtott arra, hogy benne Bajor
 Gizin ~~tehetségének~~ néhány, időig lappangó vonása sza-
 badjára kibontakozzék. Föllevezésének igazolására elég ha
 ideírom a ~~szöveg~~^{szöveg} ~~először~~ ^{először} elénk sajtóvisszhangjának egyetlen
 mondatát: „A följújtás inkább egy színésznőnek, mint az
 írónak volt a sítéré: Bajor Gizie, ari a daddal jászotta”.

A lélek nagy művészeinek, a „szóhangot” nábobbi garbdy-
 ságnál messzeinek, Varsányi Irénnek nyomokban inséges ségény-
 nek nem találtatni már magában is fölért volna egy meg-
 nyert csatával, de Bajor Gizinnek ezen az estén a dicőség öle-
 cennél több is jött, már olyan bíráltói hang is abart, mely
 éppen est napj elődje melé állította: „Ez a legelső remé-
 nyelre feljósított művésznő, Varsányi Irénnek méltó pár-
 ja, hihetetlenül szőhírű és gazdag lélekkel rendelkezik”.
 Egy másik kritika sem igen adja alább, amikor így ír: „Szin-
 te máról-holnapra megnőtt és színésznő lett a javából:
 ezen a terepen és abban a színkaszában a legkülönbe-
 zül vato”.

Pályájának erről a korszakról, de épp azért annyira je-
 lentős állomásról már magam is közelebbről, máig el nem
 homályosult benyomásokat írok. Bajor Gizin alarításá-
 ban fiatal fogékonyságom teljességével sorongtam végig
 nézőtéri szélemen a megégett kis fatüszű eszéldény legyet.

len kálváriakéjét a - gyűfaoldatig. Most is majam előtt látom, amint az első felvonásban a búhoskemence padkáján szinte élettelenül dermedve, gyötrelmes némaságban hallgatja a félkezű nazarénus Péter lánykeiő seavait, vagy amint a dráma derekán, megreménygötett lélekkel, vad paraseti daccal ráváll keményradó asszonyokra. Kés iványban is izelítőt adott itt művészetének későbbi seelső seínaiól: abból is, hogy hogyan tud hitörni s abból is, hogy hogyan tud - hallgatni.

Maga a hisünö elöd, Varsányi Irén is látta őt ebben a szerepben. Nyilatkozott is róla: „Tehetséges, seines, köjas és mélyérzésű ez a fiatal lány! Egész alakítása - feljegésben, megérzésben - végtelenül letseett nekem”. Ezt az etismereist az ifjú Bajor Gizi még a britikusaisól mellére között medálidit után is úgy fogadhatta, mint valami varmerő vállalkozással kivívott Mária Terézia-rendet...

E szerepe után eppszerre nagy sürgös-forgás támadt körülötte. Különösen a seínpradi seeröök kezdtek filigrán völdben is már-már nem eschély tekeröröst sejö eppsé-nisejére építgetni reménykedéseiket, mégpedig nem csak a marbóra seoruló, hanem a sor sirtet látott nagysevü-et is. A seínházi nyásáiban Az iról kedvence. Miért jászis „olyan solas” Bajor Gizi? ~~amint látható~~ ^{címmele arról leféselt híradist}

elvasni, hogy szerzőeg Ferenc beműlatis elött álló viva ház

ló hivatalában vele szeretett volna járnatni Kanizsai Erzsébet szerepét, Hevessi Sándor pedig Jósai Aranyemberénel felújításán neki adta a Tímea alapját. Ezek után mégsem került az ő gondjaira: átmeneti betegsége miatt Tasnády Ilona lépett velük a közönség elé.

De nemcsak a költő és a sorsharag született egy anyaméhből, hanem a kezdődő hírnév és a kezdődő fellépténykedés is. Kell-e ezt bővebben bizonygatnom? Hiszen végül is — seinkérről van szó ebben az egész válságban...

„Miért jöttél olyan sokat Bajor Gizit?” — e mögött a sajátban is megsejtőzött kérdés mögött alighanem bizonyos hisztériai fűtatócskák is működtek; ott a friss támadású szellem nem éppen megábrándultul heves — ellenséggel szembe szállásra. A művészetről való vadászó lapok pedig örömet kapnak az ilyesmin, a seinkérről írodárnat vagy az öltözék folyosóinak apró-cseprő ügyei jobban foglalkoztatják őket, mint a seinkérről folyó művészi munka, s az újonnan feltűnt fiatal erőket sor ízlésre és öntudatra van szűkítve, hogy ezáltal a ravasz seinkérről vagy esetleg átkalódó mesterkedésről egészséges fejlődésben se el ne kapassák, se meg ne sávasassák magukat.

Bajor Gizit egyik vészedelem sem fenyegette. Ha úgy érte, hogy serege van, szinte gyermeki örömmel és kálvával fogadta, anélkül, hogy ezáltal feloldozottan érezze volna

magát a további erőfeszítéssel új anyag új, tápláló és éltető
 izgalmaitól, ha viszont abból is kistoltát kellett kapnia
 amire a pozíciófeltes szorba felbujtani a színházi lég-
 körben oly dráman tenyésző "rangos" hírséget: ezt sem te-
 rinlette a maga felsőbbrendűsége isalhatatlan igazolásho-
 nak. Ő sohasem mondott volna akkor hasonlót, amit egy véls-
 sévelmeit felhánytorgató fiatal színésznőtől magam hal-
 lottam: "Útjűkben vagyok, tehát - vagyok." Nem, ő ehelyett
 egy kezdő évciből való újságnyilatkozatában ezt mondta:
 "Milyen gyönyörű is az én életem, hogy így megadatot, hogy
 alig néhány heti nevelésű léssel új meg új, más és más em-
 beréletet éljet át néhány órára, belejűr élve magamat
 s amennyire lehetséges, hozzáhasonlítva az érzéseikhez
 és a vágyaikhoz".

Ez a vallomása pedig abban a magyar újdonságban
 való szereplése előtt hangzott el, amelyet sa. ^{amir} ^{azért} ^{vett}
 vissza egy magánújságtól és engedett át Ambrásnál, hogy
 női főszerepét Dajor Gizivel játszathassa. Mivel Ferenc
 híjjátéka volt ez, az úri divat, mely híjjának a maga igény-
 telenségében is rokonsejvesebb alkotásai köze tartozik va-
 melyet azán csarűgyan Dajor Gizai csűpa-tilék játéka, his-
 lányos kedveségvöl és erélyes asszonyi tartitábol villódzó
 változatossággal összeállt gépirovásasszony. figurája jűtt
 ott jelenlény rangemeléshoz és - ötven előadásához. 211

már az az újabb dramatikus terep oly gyorsan adódó kíváncsi tette próbára képességét, hogy egy jóformán várt esetben maradt, néhány hangyágon vonással odavezetett szinpad alá a maga művészi képességével s ez ismétlően adomány mellett nagyfokú tudatosságával is felhasznált színészi eszközöseit hozzáadása után segítsen az életvalóság drámai plasztikájához. Képességéből most már erre a „társasági-jókedélykedésre is derékasan futotta, a szűk körben is nagy gazdagságot tudott érezetni, s ennek volt köszönhető a darab csattanós fináléjának meggyőző volta, mely egy különben díszlettel meglehetősen furcsán osztozó kritikusnak véleménye szerint is „az ő sítése volt, nem a darabé”.

Nemzeti Színházunk Shakespeare-szolgálatában Ambros Zoltán igazgatójának öt esztendeje néhány igen kiemelkedő munkáját nevesítet. Az Iwanfival most is ^{meg} sürűn járulendó tüzött III. Richard mellett (ebben Bajcsó Gizi ^{hosszán} évben át hordta a kis Edward herceg leányzáróját) nem kevesebb mint nyolc shakespearei művet újított fel, köztük éppen olyat is, amely emberemlékezet óta nem fordult meg a színen. Közben pedig beművelést is adott: műsorába iktatta a korábban csak Kolozsváron játszott, de a Nemzeti Színházban soká színe nem került Shopy tetssit című vígjátékot. Vállalkozásának nem volt számottevőebb sikere, főképen azért, mert a darab elbűvölő meseszereplője Iwanfival hi-

Handwritten text in cursive script, likely a library stamp or signature, located at the top of the page.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

sé súlyos léptű, majdnem koshüsnös rendezésében nem
 konszolidált ki olyan megveságyot, mint később amikor a sol-
 tal simültérnyabb Hevesi állt vele elő, kibányászva min-
 den saubritis sepségét. De azért ez a légies könnyedség
 már ebből az első kísérletről sem szűnt el, mertben s
 ez kizárólag a két női főszerep garvájának egyéni szere-
 ketreméltóságán és finom stílusében fordult meg. Ro-
 salinde érzelmek-pajzán alakját Váradi Árona friss vig-
 játéri leleménye formálta meg. Melléje Ambrus az elválha-
 sultan barátnőnek, Céliának szerepében Dajor Gizi állította.
 Nyilván mindvégig együtt vannak a seínen, legtöbbször
 szinte egymás oldaláról kapkodják ki a szót, s így a játé-
 karsáénaál sokkal esélyesebb győzelemmel mérkőző Dajor-
 nak nem volt könnyű szerepében a deus jóredv karkodat-
 lan elevenségevel hatnia. És mégis hatott, sőt: hódított.
 Művészeti jellemű mozgása, gyöngypergésű szövegei játéki
 könnyűséggel megtelle az ~~szerep~~^{át} a nézőtéri szívekhez, anél-
 kül, hogy művészi diszkrétciója akár ~~egy~~ egyetlen kikiáltás ~~mel-~~^{mel-}
^{Zanetta} ~~mellette~~ is áthágha volna a Rosalinde mellett egy fellépéssel
 mégis határabb állított szerep természetes határvonalát.

Ez volt az első, ha súlyra néve még nem is, de szerep-
 terjedelem és játéktulajtom dolgában már mindenesetre jelen-
 téreny shakespearei feladata. Megatvásával föltétlenül érde-

mesner bizonyult arra, hogy hovatovább az élen is feltűnjék.

Fel is tűnt, hamarabb, mint talán maga is remélhette.

Ambros még nyugodtan az évadnak végén új betá-
múlással, Hevesinek néhány, ha nem is éppen gyödeses változ-
talást hozó rendezésében előadatta a Romeo és Júlia-t,
mely ezen az estén százötvenedset került színre. A főbb
szerepek napjában régibb birtokosairól kezén maradtak, Beregi
Lúcs, egy kissé Kainz-stílusú Romeoja, Gál Gyula párisi és
finom körű barátság változatlanul helyén ~~maradt~~ ^{állt} megálta
a helyét most is, csak Mercutioval tett próbát először az eji-
szen más feladásokra, Permett Rodobegginet szép de csúttal
céltelvéstett becsapja. Az elődelezt azonban komiszetesem
mindenekelőtt Bajor Gizi bemutatása kötötte le Júlia
szerepében.

Ő maga is nyilván sajnálattal nézett arra, hogy a merész
raptársónak alpesi szédületet, amely Céliától Júliához vezet.
Előtte hosszabb időn át a pompás megjelenésű, szépen savat
de - különösen klasszikus szerepében - játszót erősen az effe-
tívusok szorgalmazása általó Paulay Ersei szerzett erőt az
alabrisással a közönség körében nagy népszerűséget s kriti-
kusi részerőt is szerelismert. Ez utóbbiak egyike most a
felújításról írva is azon a véleményen volt, hogy "a legújítól-
ó szereposztással a Nemzeti Színház művészi teljesítőké-
peségének legjavát nyújtotta".

Hoffman állta meg az összehasonlítást a kezdőszóval az

és derlődé's középontjába került Bajor Gizzi ezzel a ne'pö'tési és bírálati hangulattal szemben, amelyet ilyenkor ^{rendesen} ~~mindig~~ jö'rona adag elfogultság sódor a már tudomásulvettnek és megszerkesztett túlbecslése felé?

Összehasonlításra valójában igen kevés alkalmat adott, annyira új felfogástól indult ki és annyira a nagy lélekedezéssel ~~gallériára~~ szerepének szavairól az ezérből kibontakozó egész érzés és karakter-szövevényéért. Más kérdés, hogy tett-e már ebből feladatának szinte mértékellen ki-terjedési teljességére?

Meggyőződésem, hogy első jelentkezési alkalmával mindjárt kész, külsőleg-belsőleg megírt alaptárat ebben a szemrebben sohasem lehet sajnádra állítani. Ide igazán nem elég egy jól ismert néprösmat egyébrent bármilyen bravúros sajnádi sportteljesítménye. Arra gondolok, amit egyszer-egyszer ezzel a feladattal kapcsolatban - darvas lili mondott nekem: „Fájdalom, az már úgy van, hogy mire júliát igazán jól el tudnók játszani, akkor már rendesen vint legfeljebb júlia - dajráját játszhatjuk...”

Bajor Gizzi júliájával sem volt ez máskép, ha mindjárt ama bizonyos „dajrai” csehor kérés követelményét nem vesztve is orvosellenül részéneket. De az a másik évszéd, amely alatt ebben a szerepében semjisséi művészetének

az indiai varázslók daltlyapálmáira emlékeztető tudós-
 basszökrénéket magam is megfigyelhettem, föltétlenül amel-
 lett bizonyít, amit Odry Kópád egyszer így fogalmazott meg:
 "Egy szerep jövője nem más, mint a színész múltja". Shakespeare
 más, még akkor sem, ha költészetesen nem Shakespeare Jütia-
 járól van szó, hanem - hogy egy igénytelen példánál maradj-
 junk - Csiky Gergely Nappamamájának Mártájáról. Éppen Dajó
 Giziről és éppen erről a szintén tizenöt év során gardyodó ala-
 kisádról látam egy régi bírálatomban exekret a sorokat: "Már-
 ta szerepét már szipadi novicia korában is játszotta, s így megint
 albatmat adott rá, hogy művészetének nemesse, lecsövé és éret
 mintegy nyomon követhessük: mennyi mindentől lemondott
 ebben a szerepben, amit korábban esimált, mennyire az alar-
telket keresi most, kezdő korához képest, amikor a szerep le-
vetőseit igyekezett kimeríteni".

Jütia alakjához azonban már a kezdés kezdetén sem
 a teatralitás hatáselnyezői felől közelített, sőt éppen a re-
 fektor fényben részes romantizának is a "nagy szenvedély" hang-
 zás mágiájának hiányával körkentele meg és kergette felü-
 nő" önellenmondásába egykori kritikáit, akik mindenképpen
 a megint megszerelt "heroina"-eseményének mércéje mellett
 állították ezt a nyugtalanítottan híszelő jelentkezést. Ka-
 post illyesféle "várható álláspontú" körlet: "Fiatalosága, efféle
 kedvessége s főleg kissé melancholikus és elmessege új

Jelfogásában talán értséte Jüliát s amiben nem ejszéjes és
 nem teljes még, azt a fizikumának erősödése és szívesei
 megerősése hozza majd meg, valószínűleg nagyon hamar." Ka-
 pott némi indvariassággal felvirágozott konkrétebb hífogás-
 hat is, ama bizonyos „grande passion” híveinek táborából; Ma
 Jüliát Dajor Gizi adta, nyilván azért, hogy lássák, vajjon napok
 feladatok megoldására is képes-e? örömet megállapítja, hogy
 a művésznő talentumos, törechvő és ambiciózus, amde Jülia
 szenvedélyből és romantizizmusból, heroizmusból és lehel-
 letseerő győzeletről híjégesedest alahja túltett az ő ere-
 jén. De ifjú nidesége és természetes bája mégis igen jelentős
 serehez juttatta, amit a hízőség viharos tapsaival honorált.
 És kapott igen meleg méltánylátst olyan helyről is, ahonnan
 ő akkor az elismerés és bátorság savat bizonyára legnyo-
 mósabbnak érte, mert ezt a bírulatot a Budapesti Hír-
 lapban egykori színaradémiái tanára, Sebestyén Károly
 írta, a hívelleső megállapításokat sebe felőle: „Női Sha-
 kespeare Jüliáját adarja eljátszani a Nemzeti Színházban
 az nyilván a legelső sorba tör és a legelső erényeivel is
 kell elkednie. Dajor Gizi, akit növendék korá óta is merint
 és pályáján mindig szerető figyelemmel kísértünk, ma val-
 talán a nagy feladaton. Komoly elmélyedéssel, alapos ta-
 milmányal, részletes gondolat és önmagában való hittel
 fogott hozzá a nagy munkához. És többet adott, mint amenny-

nyit a legjobb indulat várható és remélhető tőle, mert
 meg fizikai erővel is győzte három nap jelenését és nem
 roszadt meg sem a melegezés, sem a sötét nap várható-
 sai alatt sem. Hogy aztán a barja kedves, költsői és megra-
 gndian bájos volt, hangja meleg és érési, alarítása egy-
 séges, átgondolt, intelligens, az senki sem lepette meg. A
 közönséget érdekeltte és izgatta Bajor Gizzi Juliája, magá-
 val ragadta délkezeli keve, megdöbbentette tiszta tragi-
 kuma. Ez nap személyes sike volt, amely mindvégig folo-
 zódott és létségtelen hűsítő jelenben is megmutatkozott.

Mind ezt a feljegyzést azonban sokkal inkább hasonlí-
 tanak asszalyozó könyvbe beírt és demjegyeshex, semmint egy vá-
 nési alarítás lényegének hitapogásához, egyéni vonásainak
 megfigyeltéséhez. Ha a magam akkori friss benyomásait
 kívánom felidézni, valósággal hü hűsítőkre bűnösök
 egy már abban az időben napnevű hűlőnek, Kossuthányi
 dezsőnek a seinkési életmódot is mohó impresszionista
 fogékonysággal magába fogadó és megőrző kritizálásban.
 Vele annak idején hosszan elbeszélgettünk az új seink-
 mönör új Juliájáról, s az ő igazságot selemme ezt a kérdés
 nyomában valószínűsítés. Shakespeare-revizio"vá tagította hi-
 o aztán azon melegében író tollával is nyomába szellett
 idevágó gondolataimat, ezek olyan hevesen foglalatos-
 ták, hogy szinte egyáltalán semmit is seinkelt nekik.

Előbb a Pesti Naplónak írt a felújításról bírálatot. „Dajor Sári Júliája egy szerelmes gyermeklány, aki a járás végén mérget iszik, arát csak az a polgári iskolai növendék, kit nek rövid trapezdiáját a napirendben olvashatjuk. A szerepnek ezt a feljegyzését, mely az alapot egyszerre közzéteszi hozza, csak helyeselni lehet. Milyen Júlia mellett van a dadaja és az apja, kit papának, az anyja, kit bátran mamának is nevezhetünk. Félig-meddig egy régi „Frühlingserwachen“ ez. Kert a nappelenek után jól hangzik a dada hívó szava és a végzetes ölékezés nyomában ott az apa, vagy az anyja. A hősnő törékeny és finom alakja, kedves és tétova idegessége igen gédén seínessi alakítását. Alaphangban elérés, seínesséni jellemény térítésében pedig gazdag az a jelenet, melyben Júlia megismeri a kedvesét: egy geszmer bánsz és derűdésével nek ve, mint valami újra, mely izgatja és immár daczosan elszántan, tapasztalat híján bírálat nélkül adja magát oda, azsal a komorsággal, mellyel fiakalság a sortot fogadja. Ez erélyjelenet egy nappon gondosan és finoman kidolgozott híri köllemény. Csak azodon a helyeken szeretlen volna hi se kémeényebbnek és erősebbnek látni ezt az új és eddies seínesséni, midor a szermedély hangja elcsúszlik és a páros hi abal. Az aranyhoz és az erüsthöz nem állott volna egy his éret is hozzáadni. Egészben véve azonban Dajor Sári alakítása nemes és egyéni estés.”

Másnap a Magyar Színház vezetői körében még egyet-mást
 elmondott abból, ami az előadást követő éjszakai papíron
 veletlenséggel némi kritikában maradt. Megemlíthető, hogy
 ezt a tragédiát hársz évvel azelőtt láttam az alföldön, olasz
 vándorszínházban. Romeo Salvini volt, Júlia „egy elfeledett
 szerep”. Most nem az emléket idélem meg benne ez az „olasz”
 emlék, mert — így folytatja — „Dajka Gizi alakítása károsan
 olvas. Ezzel pedig nem hisz dicshetést mondhatom, mert a latint
 jellemt az olvasat tartom a világ első komédiáinak népe, de azért
 is, mert alakításánál ezzel a jellegével leginkább belevilá-
 gít a darab műveletébe, melyet bíráló — ellenségesen Shakespeare
 többi drámájában — az aranyainál és a renaissance-cirádá-
 inál fogva leginkább latinul tartanak. Ime itt van egy
 kislány, aki szerelmes lesz és később mérget iszik. Nátúr
 — és hírföldön is — Júliát soráig mint „nagy nő”-t ábrázolták.
 Ő volt a hősnő, ki mérványkavarral belefakarszik az
 éjszakába, a heroina, ki betölti az égboltot szegő keserű-
 vel, a szerelm papnöje, aki szerelmi és szenvedni tanítja
 a nemzedéket sorát. Le sem írhatom, mennyire téves és
 hamis ez a feltétele. Júlia egyszerűen gyermekleány, ariben
 eleinte még sok komolykodó és fontoskodó van, olyan esik
 riség, melyen a felnőttes el voltat mosolyogni, és csak ké-
 sőbb, a szenvedély által veszik komolyan, mert megéri és
 egyszerűen lép a gyermekkorából az élet kegyébe, onnan

pedig a tragédia kriptájába. Hozzá kell azonban tennem, hogy nem rózsáni jelentőség. Júlia nem — „Júlia Kisasszony”. Dajor Gizi helyes és ép ösztönrel így jászosa, egészen és egészen, hívónak és túlsónak, egy délszari olasz nőnek, eleinte hüvelykűl, süldő kacérsággal, később arszal a töltéssel és tragikus elszántsággal, mellyel csak a nagy nagy fiatalság képes.

Azt hiszem, egy nem egészen öt éve születő fiatal színésznő semiben kezdeti sikerét ennnyi bővebben elég lehet, ma maga az, hogy a Nemzeti Színház Júliája lett belőle még inkább pedig, hogy mindjárt első intradára komoly és gazdag ígéretet hozta magával — Shakespeare Júliájának (mert ez a hűbb nem ~~szépség~~ jelensé föltétlenül meggyanant). Meglehet manapság talán már nincs is ekkora súlya a hasonlóságnak, a mai Júlia-jelölés éppen a feladatban való debütje alkalmával is esetleg a Gül Baba-film dőlésével aratott sikerét iparkodik megújítani s ezzel a büszkésével sikerül is neki Júliát a „saj, de édes.”-eseményfelelő átvéni, mintegy az anyagot is megcélzóania. S ami a legfontosabb: a közönség is egyre jobban kezd a „höltyi”-t a látásfelületi háprázataiban keresni, a belső drámaiság helyett. Így az ország eljósolatosan a színházi játékot a drámai művészet sűrű filmszerűségének tudatos és szánító premier plan-jelölésé. Dajor Gizi alakításai fölött is mindig ott ragyog a szépség ígérete, de sohasem érzésvilága, ösztön- és kedélyvilága mélységének és

gondatlanságának rovisára.

Hogyan tophatta fel ő maga a bátor próbatétel kísérletét és
 látóvisszhangját? Az igazi tehetséget mindig ellenőrzés alatt tartó ön-
 bírálat sem némi khatatta el benne azt az írást, hogy - saját szellemes
 kifejezését utalva rá - most is, érdemes volt a
 bizalomra". Azt azonban semmi sejtés sem gondolta, hogy így
 feljutván a mennyországra, arai is rúghatja a lábait maga
 alól, hiszen most már örökre - ott maradhat. A sárvári síker
 forrás a valódi alkotóművészet első példáján korántsem
 azonos a sárvári dicsőséggel s - ha csak azt az egy, sorstör-
 ő shakespearei szerepét nézzük is - ő sem tarthatta meg
 annál a jó egy évtizednél elő hittel, szívós kitartással meg-
 tartás vándorútját, mely amattól ehhez vezetett.

Még a külső körülmények sem alárútták úgy, hogy ennek
 az első elkészítő sárvári hatására alatt művészi fejlődés
 biztosító új feladatoknál valami hiányzóbb bősége várt
 volna legközelebbi jövőjére. Ambrus Zoltán igazgatásának
 második évadját előbb a háborús összeomlást követő forra-
 dalmas idők, majd a ~~városi~~ ^{proletárdák} ~~személyes~~ ^{hírnappai}
 beintótták meg, annyira, hogy fontos örökben egész működése
 jóformán csak a hazalmi úton ráteremtett rendelkezéssel
 teljesítésében vevő - elkészítésében merült ki. A legszebb
 új tervek rendre elejtődtek, a meglévő régi jártak rendben
 sorseor irányzatosan műveket tízöt darabokban pedig rendszerint

vilkozatlan maradt a legutóbbi seregszatis.

Karácsony előtt még egy kulföldi újdonsággal is előállt Arab-
rús, amire akkor már a valuta-nehétség miatt újrásólván semmi
mód sem kínálkozott, ez is elődjénél, José Améner fiájából
került elő, s azért esett rá választása, mert seregszatis, Hervicút,
Finom és művelt írónak tartotta. Eszébe a jelesre a szobanforgó
Bogatelle című ~~hárszdelmi~~ ~~álmú~~ sem eszett rá, csak józan
aritmetikája hatott már erősen meghaladóval. Ebben kapott
Dajor Gizi ismét főszerepet, des Kismes Micheline-ét, a szerelmes
barátnőét, aki a Váradi Áronban és Ódryra bízott Raon-ház-
pár családi boldogságának állóvizét egy kicsit megzavarja.
"Ebben a darabban fogd először nagy toaletten, isszálgyos rü-
kában megjelenni a Nemzeti Színház színpadán" - mondta Stein-
se valami kisleányos büszkeséggel egy előzetes nyilatkozatban.
A bizáns pedig társasági "grande dame"-nak is szívesen
fogadta, s méltánylással a kritika is, hozzátréve, hogy "sok
melegséggel tiltotta meg konvencionális szerepét". Ez igen
figyelemreméltó megjegyzés Dajor Gizi felől: adott ő ará-
hányasos reméret, adott kellet-közzel kevésbé jelenléteket
is, de "nem adhatván mást, csak mi lényege" - konvencionális
olyasvalamit, amiből tizenrettké egy tucat, nem adott soka.

Három hét múlva egy nagy újdonságban, Lengyel Meny-
hét Sancho Panda hivatalos címmű vizualisában kapott kisebb,
de nem érdetelen szerepet: Ricata már leányt. A Cervantes

don Quijotének egyik, nem legsebecesebben kiválóan
epizódját dramatizáló, szerkesztileg reménytelenül széthulló
színdarabban Rózsaképi jószívű törpej-uralkodója meg a "bűs-
képi lovag" alakjával ezen a színpadon először fellépő Sugár
Károlynak figyelemre méltó bemutatkozása mellett feléje fordult a
legnagyobb érdekfeszítés is a legtöbb - létező. Félreértet juttatva
szabadosan szólva: nádágnésépet, őt magát is nagyon iz-
gatta eznek az alkalommalnak első alkalma. "Kérem kül-
seje: fiúforma - mondta. - A fiúvában leányt juttatom. A le-
ánynak mindig fiúnak kell lennie, de a fiú mindig leány. Fi-
ként-e megoldenom feladatomat?" Szépen. A közönség ezen az es-
tén mindegy foglalt kapott a színpadi "átváltó-művészet" re-
sőbbi nap specialitájának egészen rendkívüli sugallatosságától.

Az évad második felében ~~nyomasztó emlektől~~ ^{felülről} ~~népszerű~~
műsorban újszerűen semmi dolga sem aradt, egyetlen
egyres - éppen a "vörös május" karaszófi ~~hírvé~~ ünnepe-
állítását be. egy "bűvészi" ellenes látásnak szánt, de bi-
zony inkább csak olcsón sentimentálisra sikerült propaga-
da-komédia, Bródy Sándor Orznavirág című egyfelvonásosá-
ba. A sajnó aranyművészek lednyát juttatta, aki meggon-
dolatlan vontaalmával majd kopj séggyent nem hoz a tulaj-
don társadalmi kasszája, míg végül mégiscsak sebecse-
sen ki nem hőt a ~~szociális~~ ^{szociális} boldogság áldott révében. Ennél
a különben egészen súlyosan és ártalmatlan darabnak az

17 teremt

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

volt egyik nevezetesege, hogy majna elsejénel estején fel-
sőbb rendeltre a fővárosnak még két más nagy színházban
is be kellett mutatni: a Vígszínházban Varsányi Irén, a
Magyar Színházban Pécsi Blanka játszotta vezető szerepét.

Nyár derekáig azután érdemleges művészi munkáitól
a színházban szó sem lehetett, ami ^{pedig} egy diptatúra bírása után
újra meggyitotta kapuit, kívülül a román mezei állás el-
rendezése, bent a falak között a kínos igazságtétési eljárások
bevitelével meg egész gépkezést. Ambrus nagy tapintatánál
embereséges észében volt hűsörhető, hogy mind e véseverődé-
sek után is a nemzeti színházat megillető tekintéllyel kapcsol-
tódhatott be ismét a meginduló restauráció hájónánymentő
és új életre serkentő munkájába. De nehézségei korántsem pán-
tet meg májól-holnapra, irányítói elgondolásaival, anyagi
keherbírásaival inkább újabb súlyos gátjai emelkedtek. Mű-
sorát a régi drámabíráló bizottság öröskébe ültetett kínos műve-
leti Tanácsnak igen meggörni beavakozást biztosító hálós-
köre alá rendelték, ugyanakkor a fővárosi színházrésztrösztü-
sítésére megalakult Unio Színházüzemi Részevényisétség mo-
tó haszonelvűsége a seürös állami kenyévre utalt sajnésreggü-
kesnek cséégét is nyugalmát veszélyeztette. ~~színházban~~

Mindazonáltal a magyar ifjú ~~színház~~ ~~hadvezény~~ ~~bevo-~~
~~nitás~~ ~~af~~ feltettségű szivárvány íve alatt az ország első drámai
műintézete is megtalálta a maga helyét és rendeltetését.

① "palgártáros"

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szó tőle látos éreztünk kirajzolódni, - ma már megítél-
hetjük, hogy: mennyire jogosan...

Ulcsey Terent ^(a maga) bár nem személyhez kötött - legitimista
hitvallásának kéit szít a nemzeti színpadon Az árva Istona
címmű jelenetével. Az országcímest szózó kéit angyalnak - a homo-
ran láto barnának meg a hívón rajongó szökevény - párbeszedés.
Aosél Ilona és Dajos Gizzi tolmácsolása, a szavakhoz hozzáadva a
szépség varázsa, és a lélek melegeit.

Alig néhány nappal e „menyie” szerjelése után az egyik
angyal - elrepült a szomszédba: Dajos Gizzi - élve igazgatónak
nak engedelmével, aki most már nem állhatott útjában an-
nak, hogy a tagok oldal-móddal megújult színpadon is szerep-
lőst vállalhassanak - elfogadta a Delvidosi Színház igazga-
rójának, Dárdos Istvának meghívását egy becsületes és tiszto-
en napj vonzóerővel ható szerepnek eljátszására.

Dárdos az osztály Schönherz Károlynak Geometriadia
címmű, arkoriban nagy feltűnést kellett, Grillparzer-díjat is
nyert parasztodrámajának részéül, mely Moricz Eszmond fordítá-
sában volt bemutatásra. A darabnak csak három szereplője van,
valamennyi gyermek. Ennek a három emberpalántának toosát an-
éris meg egy egész család tragédiája. A lesvérel rájönnek, hogy
anyjuknak szeretője van, a ked fin megleesi a szerelmes jüst
s epirük - a beteges, a gyenge - való. A borzalmas fölfedezés
és fordulatok hatására alatt a lányból kitör az anyja vére, oda-

dobja magát az első férfinak. A nagyobbik fiú pedig világgá
szükt. Ma, a sárpári szélső naturalizmus lealryúltá-
val, egy kissé „túlsegosan népnél” érzünk az egészről. De az
első emlékeimmel abban az egyben most sem tudnék vitá-
ba szállni, hogy a három kirali parasztságok erkölcsi talajmeg-
rendülésének vad ereje valóban döbbenetesen hatott. S ami leg-
nitrább: mind a három gyermekre nézve szinte hibátlanul meg-
felelő gondja aradt. A Szegedről táncos-komikus sorból fel-
hozott Matány Antal merélyesbe szédülő idegdrámája nem
csorély feltűnést kellett. Puskeő Attila (kivel azútem Pajor
Gizi a Nemzeti Színházban jó egy pár év múlva együtt került
Bizinc trónusára) a gyermekben ébredő férfiasignat adott
meggyőző hangot. De a legnehezebb feladatot s az ennek tel-
jes értékű megoldása nyomán járó összesen elismerést meg-
isra Pajor Gizi kapta.

Emlékezéseiben Bárdos még ma is szinte a friss bo-
nyomús erejét idézi föl a fiatal művésznő hatalmas drá-
mai erejének meglepetészerű kibontakozását: „Félelmetes és
napjaink volc ennek a tizenhat éves parasztlánynak szerep-
ben. A próbákon Móricz Zsigmonddal, a darab fordítójával
nem győztük csodálni szenialitásának felvilágosítást és
erejének pompás villámlását. A háromszemélyes tragédia
levegőjének hallatlan feszültsége, a jelenet felüstorgó
indulatai majd sötétettség a his színházat”.

A bírálót sem maradt el említeni az elismerésben. „Dajor Gábor megráes hangjai voltak és el tudta hitetni velünk az általa hisz fatüsi lány gyors ásváltozását hig-tériás bűvölt leányja”. Erad már olyan kritikus hang is mely európai mértékkel közelodik alaktáshoz: „Shygan általa fiatalosságának túlipánjál Jerecske festi a tra-gédia: olyan élmény, mellyel idekara is könny is csak a hi-vetelés szétszédgel hivatkozás alkalmából sokkal meglep-ni. Dajor Gábor két óra alatt nagyra nőtt a gyermekleány szere-pében”.

A bizánszág pedig (továbbá ^{az idő távolánát} szíves örömet ístatom vissza adroni önmagamat) ritka egyértelműséggel seentesítette a hisz seinkhez nyargatásának bizalmát és a sajtónak minke ünnepei ködolatában megnyitvánuló elragadtatását. A vendégvareplisből végetérni nem aradó híres sorozat lett s a „gyerekek” valóban felnőtt-fazon álló művészi teljesítményé-vel olyan mire kelt, hogy a hívesbesző év folyamán a Delva-rosi Színház egymást váltó újabb műsoradataibai köze több esteire újra beékeltek diadalmos triójukat.

Kétségselem, hogy erővel az argonauta-útjáról a Nemzeti Szí-nháza fiatal színművésznője aranygyapjúval kérs kaza művészi ott-honiba, kaptározott „serintély”-veli sörével ahhoz, hogy lépestepeit most már a saját portáján is fozozott mértékben és fozozott je-lentőségű feladatokban foglalkoztassák.

Ilyen feladatot első sorban természetesen az újdonság-
 műsorból várható volna, ha ezen a téren Ambrosius gond-
 dolatait mindvégig meg nem köti a melléje állított „szerve-
 zet”-nek túlzott óvatossága és természetesen nehézsége. Amikor
 ennek nihil obstat-ját megkapta, abban a ~~személyi~~ erő-
 megfelelő elhelyezkedése csak ritkán volt biztosítható. De
 Dajos Gizit még így is megajándékozta legalább a soroldalu-
 vá fejlődésnek nem egy alkalomával és lehetőségével.

Pekár sor pont felvett Danton jában a vérengző isentagadót
 a hit malasszájával megterítő hiszpolgárlányt, Gely Louise-t
 játszotta s jövését az ő játékból sugárzó lelkes és megrögző
 rajongás hódította meg a nézők hajlandóságát a darabnak
 inkább krónikai, semmint drámai fordulatai iránt.

Az e sámpadon először jelentkező Dalics Sándornak Al-
arcosok című társadalmi színművében egy szerelmes fiatal nő-
 nek, Zsófi Flóriának, végődésével fogta meg a szívet.

Egy addig sasóta mindmáig ismeretlen sámpadi írónak, Négy
Zoltánnak kezdésleges műve, az Úrak és parasztok, reménytele-
 nül esellett-botlott a deszkákon, végül minden színészi igye-
 keséget maga alá kényszerítve, Dajos Gizit is, Nacának, Csöste
 Ambrosius körzeti bíróságnak ~~leányának~~ szerepében.

Kicsiny, de mutatós feladatot kapott Hévesi Sándornak
Eötvös regényére tanaszkodó történelmi drámájában az 1514-
 ben. A „najbottu” Lőrinc-pap eselődjés, Aniró cigány leány

meg, hogy ez a szereplése egyébként is "gyönyörű lendületű mű-
vészi pályáját hatalmas ívben szökteti magasra. Ritka finom-
sággal eldúdolt dala az I. felvonásban a soka el nem felejthe-
tő szipadi emléket sorába kerül. De utolsója is a III. felvonás-
ban a reménykedése és összeroppantása a V.-ben: egy nagy mű-
vészi tehetség seivbenmarholó megnyilatkozása".

Az ekhez hasonló, pályája kezdésén valóban csak min-
den szent időben adódó alkalmak azonban még éppen nem
vezettek arra, hogy most már rendre beállítsák a színház "nagy"
műsoránál teljes drámai szerepbe. Mindenekelőtt ez az még
hosszú időn át "reágen" voltak, a színházi közönség tudá-
sában minsegy korra voltak rötvé a vezető színészenél
egybenél-madsitanál nevéhez. Másrészt pedig Dajor Gizi
~~lányból~~ lényéből sugárzó, nem is csak éveinek számától függő,
hanem szinte valamely szobrászati keménységi erő izgatásá-
val megejtő fiatalság is olyan köze volt, amelynek gyümöl-
cözésekorát a színház le nem mondhatott, valahányra
a műsorjányel barfio - vagy éppen sükan szerepnek leg-
jobb eredményel bizsato' riosasasát kettét kivonatossá.

Most is - a Mohács dübrögően "törsténelmi" szipadi esti-
vel szinte párhuzamosan - éppen egy igen kis miniatür-re-
merlésevel ködítelt a brorrsziposan környed és elmeséjig.
gáteri műssa szolgálatában. Ennek az íves bravúrón mestse
felülkemelkedő szereplésüket mondhatni országos híre volt,

mielőtt a főváros közinsége előtt is kiált volna vele. Ez a his Susaterinas képeben Postillon d'Amour-ra felcsapó pogány istennek, Herceg Ferenc Holicsi Cupidoja, irájának egyik legstílusosabb remélhető teremtésének és Dajor Sisi „tanagra” művészetének egyik legemlékezetesebb ~~műve~~ diadala.

Idegen újonságot Ambrosius már nem mutatgatott be, ami még rendelkezésre állt volna, fennmaradt a Tancs szűrőjén. A Nemzeti Színház legújabb főszereplője példánul arta nyoma, a bűntant annak, hogy Kállay Miklós fordításában szinte adata hoeni Claudel Angyali üdvöslését, Dajor Siszivel és Ohryval a két főszerepben. Örül his, hogy ez a szerződés, a két nagy színészlehetőség bizonyára egészen rendkívüli alkalomhoz járult volna vele, hogy felragyogjon a tilajdon és az ~~az~~ - egymás fényében.

Az új francia költő helyett régi francia színművészetével támadtak fel időnkint, egy kissé már megfáradtan. Egy délutáni jótét célú előadáson a Constansin abbe amesidai kíséretében - Crillag Teréz híres szerepében - lobbant fel Dajor Sisi verőfényes oroszája, majd - nem egészen szerencsés ötletből - Dumas regénydramatizálásának, a Clémenceau nak felújításán kapta meg Károly Emilia egykori parkdés szerepét, a „mésztől - méregből” igen raffináltan, a színpadi színművésztől lombirgában előállított Tea grófnővel. Nem rajta múlt, hogy ebből a végül elbőlt némileg adós maradt a - méreggel. Egyik kritikusa „túl rokonsejves nőslény oroval”

nal élése. Való igaz, hogy megvesztegető bájoságával egy
kicsit a közönséget is félrevezette, nemcsak a boldogtalan
Pierre-t, s valahogyan akkor még a „Schintélyi aleppja” is
hiányzott akkor, hogy ő legyen az a fiatal bestia, akit a drá-
ma végén hőmegnyugvásra — megölnék...

Magyar darabok felújítása alkalmával egészen más
„természeti” feladatok vártak rá, olyanok, amelyeket előtte
is, utána is a színház mindenkor fiatal nőtagjai sin-
te kivétel nélkül igen jól elláttak, ő legfeljebb azt ad-
hatta hozzá, ezekben a szerepekben, amit megtagadni egy-
sem tudott volna tölteni: az egyéni jelentőség várását.
Égy Kinyatvány elpusztíthatatlan kedvességű vizsgálataiban
a Csalóda sorban clevenebb, türelmetlenebb elide aligba
Jorgoldott még a Nemzet Színház színpadán.

Körmönfontabb, sokkal több színt kívánó szerepek dij-
ra fogalmára hátrált rá abban a felújításban, amely
különben itt természetesen számított: amikor Herceg
Terencius ^{idestova} ~~terencius~~ nejedőszázas, előtte már a Magyar, majd
a Várszínházban adossájt példátlan siberatorozatorat
megint bánsai ~~terencius~~ története, A Győröcs-lányok, került já-
rórendre, bizonyára nem utolsó sorban azért, mert Pa-
jor Gier elragadó színészi clanja, perszömödra hatzó tem-
peramentuma a fő-fő partikós Győröcs Micinél színpad-
rapendenséshöz egészen rendkívüli siberigéretet sejtetett.

De is ült a siber, sehol olyan jól nem játszottál a darabot, mint itt, és sehol olyan veszedelmes pórcsaka nem volt a legényfajó hátán, mint Dajor Gizi. Megvolt benne az „anya-vére” önzés és szamizás, de ugyanakkor a természetes kedvesség és szeretetreméltóság is. De végül bizonyítást is adhatunk, hogy a néleányos Gürdovics-mama szerepében kitűnő tanító-mestere, Crillag Teréz anyáskodott mellette, mint ahogyan első nagy shakespearei vállalkozásait, Júliát is az ő „dajkái” szíve dajkálta.

Shakespeare-rel is még két ízben állt elő Ambrosius midőn adva az e téren nagy részrészességű és nagy teremtő rendelkezésű, Hevesi Sándornak, hogy elgondolásaival a játékrendnek azt az időt során jól beintésben megismerkedést részesít jóllátáson fölfrissítse. Ezek a kísérletek olyan mélyen siberi esek, hogy valószínűleg új shakespeare-kísérletnek lehet elindítóvá. Legszívesebben mindjárt az első az új betanítású és ^{új} becenitái megpedig Vihar, ezt bravóval bemutatónak lehetett szerintem hiszen csak harminc évi piketelés után támadt új életre, még pedig nagyon szerencsés crillagzat alatt. Odry egyik leg-harmonikusabb nagy alakítását juttat el Prosperóval, Caliban figurájára ~~permanens~~ Sugár Károly már egy minisztériumi vizsgálóadást hozott magával nem mindennapi ígéretet. Miranda éterikus szerelmi révilete

pedig szinte kinalton-kinaltosan Dajor Giaziner hasonlo te-
 rületesen már nem egy próbát megállt illetékeségébe. Való-
 ban ritkábban is intonálta szerepét, ha mindjárt - mint
 mindenütt - itt is először észlelő munkája hozta meg azü-
 tán ennek az alalításának a marulássalau sirtet annak
 a művészetnek diadalát, mely - Madách szavával - "egy
 elbű, hogy esze sem veszik". Miranda eljátszása pontosan
 az a feladat, mely csak az egyszerűségnek, az "elkapás mű-
 vészetének" utján járhat el megoldása eseményi folá-
 sán.

A Szentiványi álom nem kevésbé sűrű felújítá-
 sán Titánia tündés királynő szerepét bírál rá, Paulay
 Ersei Oberonja oldalán. Ebben kevésbé alkalom nyílt
 emberi érzésnek, több mozzanatot fejlődésnek feltá-
 sára, itt a tündési szerepén mozgó és földöntúli zenéjén
 versmondás a fő szépsége a shakespearei létomás hitelesé-
 Dajor Giaz mind a két Szentiványon kiánszalan beöltö-
 vel állt helyt a sajnáti papdant hajszálnyi hitelesé-
 gicét: az ő Titániája - ita egyik bírálója - "a legfőbb-
 ible és legfinomabb rajzot egyike, ami valaha is sajn-
 nádra került".

Magyarokat Flevesi porzsás rendezésében, emlékezte-
 sen jó szereposztásban támadt fel Deaümerchais melé tan-
 tures vigjátéka, a Figaro házassága, mely Paulay-féle bemu-
 datója ita egy nevezetesen it csak operaszerepként és

a nézőtéri díszteremben. Itt - lehetett-e egyébre gondol-
ni? - a kis Cherubin apród csirlandós szerepe jött Bajor
Fidinet. Úgynevezett "kirabbanó" sere lett belőle. Még a
nappalmondástól nagyon idependő Baise Károly is eseket
jegyzele föl róla: "Telessége legjellegzetesebb, legfinye-
sebb vonásait ragasztotta, nappalra éreztve így a hold
világfalo érzéltetését a grófnővel, mint a csécsap éze-
lítését a helyre romorával s az egy csipet igazi szerelemet
a kis keszeslánnnyal szemben. Amellett a sikedes-kapitányt
is jól láttuk alakításában, minet finyponyja azonban a
románé műtől kétségtelenül Bajor előadása volt. Itt é. de.
Res híjás is történt: régen csak sevelésük a románé, s
Bajor hízi énekelte s ez pompásan hatott".

Ez volt különben az Ambrus-korszak utolsó nagy
"jelmez" felújítása, két hónap múlva a seinkhez igazgatói
szerep gardát esecit. Az igazgatóválság a kultúr-kormány-
lásban beüvesedett személyi esével is össze függött s
együtt az Ambrus mellé rendelt tanderadó és ellenőző
szerep az utolsó időben már annyis erősen lefara-
gott hatáskörét is végleg megszüntette. Az új miniszter,
Klebelberg Kuno, az egy részben összpontosító irányító
mindenkaságtól várta az inszert felvívóasztatását
és a rendelkezés jogánar, nemkülönben a felelősségvállalás kö-
telességének esobításlan mértékével Hevesi Sándort állította a gúmbák élére.

Bajor Gizzi művészi pályáján ez a második "reanimálás" sem jelentett zökkenőt: új garbája a korábbi kettő alatt is ott dolgozott a saínknál, rendezői pályájára mellett állandó érintkezésben a saínészekkel, kinek-kinél képességei felől a legkövetlenebb tapasztalatokat veszeve, ezek most mintegy eleven megőrzésük egész műsorpolitikáját. A gazdasági nehézségek fokozatos enyhülése, sőt átmenetileg az "újgarbák" rétege felől meginduló saínkái konjunktúra szintén kedve juttatott; a külfölddel megint helyreállt kapcsolat nemkülönben.

A magunk irói is rendre munkába álltak, soraikban új tehetségek jelentkeztek, köztük mindjárt a Stevesi-éra kezdetén két olyan is, akik azután igazgatása egész életükében át a hazai műsor legmegbízhatóbb oszlopainak bizonyultak.

Csaskó Kálmán az enyhén biedermeier-sáínésztű, izésen magyar hangú, sorosblamin saínpadi környezetére sáínkasszisszával hódított. Első darabja, Az új vobon, ezal a garbák részletmunkával lopta be magát a közönségnek a szűfolt házak sarhadatlan láncolatában megnyitároló hegyibe. Bajor Gizzi kapta benne az aranykalab medencéjének áporodott tálját megőrző "his női csüka"-nak szerepét, az ósdi milióban forradalmian modern leányt. Ez a forgószél-risasszony amily kitalás saínési fel-

adat, éppoly remény próbája a sárnes fantáziának és nem utolsósorban a finom ízlésnek. A Nemzeti Színház nyugtalanítóan érdekes. His Valeriani Blanche-a diadalmosan megállta ezt a próbát, a kritika már "ragyogónak és riválcós-nak" találta, nagy ellenjárásának, Párosi Sidinet méltókéval mérte szélességét, Harcsányi Kálmán pedig a püszös szereprövelteményeket meghaladó színészi megoldatásá-ra is nyomatlóságon rámutatott: "Dajos Gizit különösen az elegáns földbirtokos vábitgató jelenetben mutatatta meg újsz, milyen pontosan tudja követni, amit a verső akar, s mit tud még hozzáadni önmagából, hogy egy jelenet kelje-ten hozzájáruljon és észlelhető legyen".

Ezt a néha lehetetlenni finomsággal menő színjáték-
beli "szöveget" et. még kéroszobban parabolázza a nagy szín-
padhoz először szinte teljesen levezítől juttatott Zilahy Dajos
első darabjának, a Haxajisó léleket fészereiben. Itt
néha szinte ~~minden~~ a drámaépítésben még valamelyest
bizonytalan író helyett teremtetten meg az asszony karakteri-
nek meggyőző erejét, ahogy ezt maga a verső is teljes
méltánylással nyugtázza: "E megbocsátó dráma főpón-
pontjában az asszony áll, az esendő, szép fiatal asszony,
áríben az ifjú síg veje harag. Színművét meggyújtotta
a vágy és a bűn és a vörös-ferete lobogásban menekül kérom
felvonáson át. Olyan külső és belső esztétikét követelő színész-

Hevesi napj lendülett meginduló műnyájában Dajor Si-
 di művészetéig igen bő és változatos elhelyezkedéshez jutott.
 Ha kellett, ^(Különbösen is) beállt régibb műsordarabba is, mint amikor a skán-
 padipályáról lelépett Paulay Esztről átvetette és elődjénél
 valamicsivel játékosabbán fogalmazta meg Whitefield Anna
 szerepét a Tanner John házasságában.

Demutatón is örömet vállalt hisz, de egyéniségéhez jót
 találó feladatot. A Peskes legmélyebb alarisságra alkalmas
 adó Tolsszaj-dramában, Az élő holttestben, ő volt Maza,
 a csínyleány, élesen körülrészelve, de a művészi épség rová-
 sára sehol át nem látva "háborúkat" fuvalló szerepét ha-
 tár vonalait.

A megrészésszes és kárhozathadöntésnek azután egészen
 napjokában, újra is elvadászó feltárását kívánta tőle
 egy rendkívül szerencsés órában rábírták Ibsen-szerep: Wan-
 gel Hildae a Solness építőmesterben. Az addig csak apró
 részletű sajnápadra megfordult dráma Ödvy Árpád örvé-
 nyes mélységű ^(művésziével) alkotás ~~alkotás~~ és Dajor Gizine's künden's kül-
 sőben is Gorgo-lehellestü "mésa"-jával egyik legjobb díszíté-
 lett az új jászrendnek, kívánt fotózatás sajnápad megjele-
 tődése során. A Britia szerdében valami kelleténél csil-
 logóbb "francia" történet hibáztatott az előadásban, Da-
 jor Gizis Hildájában is sorolta a fölényes vidámság vonásait.
 Mindez rövidesen éshangolódott a hiteles ibseni pályán.

ságra: már nem dialógok, hanem keserű lángú lelkek csap-
 tak össze az életre-halálra szóló túsóban, ex a Hilda most
 magán a felelőtlen Fiassalaggá magasodott, ábrázolójának
 parasz adarozóredvéből. „Dajor Gizzi alakításában – írta róla
 Galamb Sándor – főképen jellemtanul változatossága csodálat-
 raméltó. Kifejezései szinte egymás sarába tapodnak, ei-
 lései villámgyorsan változnak: egy megkezdett gesztusa még
 hi sem élte magát, már egy más lelki vibrációt ábrázoló gesz-
 tusba fordul, arcjátéka egy mondat sorsama alatt az
 érzés és érzékelés irányába felé villan”.

A hosszabb ideje más színpadoknál dolgozó Herceg Fe-
 renc is exidő tájt tért vissza régi otthonába. A Petőfi-cen-
 tenárium körében az ő szívével, A Keltő és a Halál című
 egyfelvonásossal hódolt a színház. Dajor Giziről a hivata-
 sos "színháztudós" minőségben először írtam először bírálatot:
 „A rajongó kis Varga Dórniban művészi diszkréciója és átrel-
 lesmült ahilitata finom lírai szálak szőtt az eszmél és ve-
 mérséreltet karaknak gobelinrépébe”.

A híveskeső évben a Vigaszínház színpadoleji műso-
 rából új hódításra ideresült Daltoni rege megint Herceg
 szolgálataiba hívta a fiatal művésznőt, hogy a lőrő-redves-
 sűgű Sivó seltő szerepében fölvegye a versenyt Varsányi Irén
 sorsát és méltán magasra állt egykori alakításának emlékével.
 277 is ő lett az együttes középpontja, Kispáti Árpád szerint

"Kétszázötven évvel ezelőtt a párizsi művészet történetéről írták meg a következőket, melyek ellenállhatatlanul, valószínűleg igazok, és melyek a következők: — Párizs tudna lenni".

Erre is sok kérelem érkezett. Hevesi legeslegjobb vendégül fogadta az "az ismét Shakespeare" ^{felmutatásán} ~~szereplésén~~ ^{fordítottán}, s ~~az~~ az "infláció" semkisebb ^{szereplésén} kedvvel ^{is szavazva} ~~szereplésén~~ ^{gondosan} előrejelzett a jövőre vonatkozóan. Ezerben néhány vezető helyre emelkedett művészetek — főleg Petheuer és Droyner — hatalmas műveiket feladatokkal biztosították, a fiataloknál pedig néha szép alkalmakat lehetőségek kárpótlására, addig is egy-egy felvilágosításban megmutatkozó színészet kibontakozására.

Párizs híresen először megvalósuló vizuális temperamentumát kívánja gyümölcseztetni. Az új szereposztásnál Viola-Cesario két-egy alakjával hídítható, bizonyosfajta leve a belső azonosulás bennlatos keljességével, olyan szerepben, mely könnyen hűltőséges alakoskodásra és ábrításra a kezdő színésznőt. Ennekivel már korábban a Sancho Panza-beli már hajadon rajzában sem érte be, még kevésbé most a Shakespeare capriccio-iban. A közönséggel együtt a kritika is elismerse: "tudott fin lenni, annyira, amennyire kellett, hogy t. i. a gróf nő fellángolását megelkesztül, ám pompásan megörítse nőieségét, ami a herceg iránt támadt szerelme érzéseiben megkötő, a párbajtól hátródozásában mosolygólóan érvényesül".

Az addig is sürűn játszott Marraucos hölgye Paulay Er-
 zsitől örökre. A felújítás oszlatlan sikert hozott neki, nagyon
 akkor jásztársának, a Petrüchiót remény férfiestéggel és me-
 leg humorral életre keltő Kiss Terencenét is. Nem csináltak „cir-
 kuszát”, mint az e darcobal néhány évvel utóbb sötét és
 megfordult műnbejűk, nem pattantak kintalón, nem pend-
 vültek a sifonér tetefjére, ostorpattoztató manéje-művetvány
 helyett Shakespeare sarkával s az amögött parázsló emberi
 kedéllyel hatottak. „Flyen kölélesei böse kassája még nem volt a
 Nemzeti Színházban” - állapította meg a kritika, majd konkré-
 tebb formában is: „Művészi képességének finomsága és színészi
 temperamentumának gyors és bösejes ömlése szerencsésen diegen
 léteket és életben forogókat egyaránt”.

Végül az „igazi” Püchral is kiállhatott a Bentivian-
 éji álom felújításán. Ekkor már remek elődje, várdi tran-
 ka megsörte a jeget, bátran sarkítottán a régibb „báronyszeres”
 édes és hággománnyal. Bajor Gizsi még egy lépéssel tovább
 ment a gálkist nem ismerő vásárlás és csinykező hűjóság
 vonalán, még szeleesebben mozgott, még groteszebb mese-
 illüstrációvá forogta az alapot, izgága his tündér ke-
 lyest inkább a gonosz-csont manó tüskésobb vonásaival rü-
 házva fel. Ezzel azsin élesen el is választotta a Dala-
Soni refében egyházi hónappal hamarabb játszott Lio-
sellőtől, a két his semmisséftöltötti lénynek szinte még

életadó elemét, a vizet, illetőleg az erdőt is megérintve gazdag fantáziára való felhasználásban; ugyanígy Püch-
ner saját képen angol, Lionard hűtőlegesen magyar mesecskéimét.

Ha arra gondolunk, hogy ezekben a hobold-szerpeiben
jaktera hatásának igen jelentékeny hányada a szinte há-
nyasatónak fejlesztett mozgástechnikára esett, ne felejt-
sük el még arról sem, hogy Dajor Gizi éppen ezekben az
években az arc és test vonaljárására szerzősítő, röve-
selen pantomim területére is tett egy kis kivándulást.
Mikor a Városi Színház műsorára tűzte Mohácsi Jenő és
Sillós Albert erősen túlfűtött erotikájú, A tüdő című né-
majátékát, az Operaháztól kezdődtesen Jaluksi Viktor - Pierrat
és Tarnay Géza - Arlequin mellé Pierrette-nél Dajor Gizit kéri-
sít kölcsön a Nemzeti Színháztól. Kíváncsian várták és fénye-
sítésrel oldotta meg ezt a rá nézve meőben új művészi
területen kényszerű feladatot, az újságok senei kritikái
egyen nem gúnyoskodtak az elismeréssel: "Könte visszafog-
rost lélekessel lestül minden mozdulatát, minden gesz-
tust, arcánál minden legapróbb változást, mert amit esi-
nát, minden művészi és színelés". Az érdeklődés olyan
széleskörű volt, hogy egy év múlva az Operaház játer-
rendjein is megjelent a "kollektív háború" Pierrat-
téma, ott is Dajor Gizivel. Mi akkor is annak felindültül
est a vállalkozását, aminek most utólag: hatásos - kuriozumnak.

61

Ilyen „semmel-dba-átrendülésor” kültönben a hússas évél
~~első~~ első felében arányos sor megester, a Sinkás útogatás-
nal a gardasági viszonyokból összefüggő föllendülése a ma-
gánintézetekben erőt vetette el az azóta menskesültemül
nagyra nőtt szárított vese delmes ~~magvát~~ magvát.

Kültönösen a máj - más amerikai elgondolású Unio-
~~the~~ Tröszt rendezte meg a talajt ismételtén a Nemzeti Kín-
háiban is: csábító ígérteivel az állam sehogysem állhatta a ver-
senyt. Midőn elnökölt Deöthy d'arzó került az élére, a Ki-
rály - Sinkás műsor-tervéhez Kiss Ferenc meleg baritonjában
fedezett fel hitűnően tiszteletadó szöveget, majd amikor
a jédes Petrichiot valóban sikerült operett - küssé, tiszté-
elkódítania, marancos Kasajera is szemét vetett, ezt meg
az illetőlag nagy drámajátszóra berendezkedő Magyar
Sinkás vezető heróinájának szánta.

Bajor Gizi - bár aligha könnyű szívvel - végül szintén
engedett a kísértésnek, Stevesi Sándor pedig - mivel ügyis-
hiába került volna előttről kevesebb a külvilágban - utjára
bocsátotta egyúttal minden nap reményét, bizony-
ra abban a meggyőző öszödben, hogy nemcsak őt fogják ki-
nyozni a Nemzeti Sinkáknak, hanem hamarosan ne-
ki is kiányzik majd művészetük méltó otthona.

Az évad első előadásán Bajor Gizi még eljuttatta a Süt
a nap Sárkányát, - aztán elszűdött a drágas Sinkás Szájára...

~~1111~~

~~Adaptív és a kognitív~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MAJODIK RÉSZ:
A SZÁZARCÚ LÉLEK ~~—~~ *ritkítva!*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Nemzeti színházi iskolával drámai magániskolákban elhelyezkedni bizonyán könnyebb, mint megfordítva. Ha nem azért a légkörváltozást mindenki megéri, Jászai Mari végzettségi tagja alatt is az maradt, aki volt, de bizony más ítéletű (vagy inkább csak más kívánériségű) nézővel került szembe is - ami még fontosabb - a színpadon is más játékstílusú együttléssel.

A Magyar Színházban a jobb főelvésségek is tapasztalásul volt bizonyos hátránya, a Thalia-mozgalomtól kivétő években egy időn át épenséggel innen lehetett várni az új drámatevésessel összehangzott, bővebb színészi szolgálattal önmeghatalálását.

Mindazonáltal célszerű reformtanulmányok, szervezési felőlésről márcsak azért sem lehetett szó, mert ilyen mihez az Feabella-ter szövegének genius locija megsem volt nagyon megfelelő. Így aztán a néha komolyan számottevő egyes "irodalmi" vállalkozások inkább csak a játékrend pirosbetűs napjait jelentették, az újságszünet mindig az átlagias felé fordult.

A huszas évek elején leginkább Törzs Jenő és Csor. Ákos Gyula, majd az erős drámai ígérettel felbúrázó Darvas Lili tehetsége épült minden komolyabb kezdemény. Ez utóbbi azonban éppen megvilágban volt a színházról s alighanem ezért is vesztette ki a kálot Dajos Gizelle.

Az előzetes beharangozások bőséges hivatkozással az
 érséres ~~művészet~~ ködítmányra, „ami a Nemzeti Színházban rohamosan
 szemlét ért most nap, alkotó művészet” s új rajlá-
 ra már bemutatóadásánál is szeretlennel parádés feladat
 innapi ajándékával kívánt sülyt adni. Hevesi Sándor for-
 dításában rendelkezésre állt Shaw legújabb műve, a
Saint Joan, melyet két hónapja mutattak be Londonban,
 s azóta Amerikában is, de a kontinensen még sehol; Rein-
 hardt is még csak készült rá Berlinben. Ez mindenképpen
 „szendacsió” híreltetés igéretett, a Magyar Színházban
 annál is inkább, mert seingatán a megelőző évben Schil-
 ler orleansi szűzének pártosa is ~~felgöngyölt~~ ^{zengült} darvas dili eljárán.
 A közönség érdeklődését egyaránt igazgatta a kétféle iró
 Jeltogású Johannának s ehhez mérten a kétféle hővesel-
 ményű színészi alkotásnak egybevetésére kínálkozó abra-
 lom.

Maga Dajó Gizi is éreztette az új művészi helyen
 elsőül rábízott feladatnak s ugyanaddor az ebből adódó
 különleges igények ~~szűke~~ betöltésének kétség felöltségét. Szin-
 se a seive dobogást hallani roszszeműesen se seing nyi-
 lastosítását: „Végelennel boldog vagyok, hogy ilyen nagy-
 acsi színpadon mutatkozhatom be a Magyar Színház közön-
 ségének. Igazán nagy kedvvel, szorgalommal is készessége-
 immel minden erejével készültem erre a szerepre, amelyet

egyben epperről eszéről felhasonalásával is minél
valószínűbbet nyújtva, Shaw-i mivoltában a kiárad-
ra állítani".

Shaw-i mivoltában... csarüggyan: ezen fordúl itt meg
minden s ezen a ponton múlt, hogy a sámkáz egész vádál-
kozásra csak felsírével járt, ami ebben az esetben majd-
nem a teljes tiber telenséggel jelent egyet. Dávózi Lás-
ló, ahinek ez volt első rendezése ezen a kiáradáson, nem
állt értelemül újszemű feladatával szemben, Dajor Gizi
is nagyon hangsúlyozta, mennyit köszönhet neki a könyv
fölismerése és megragadása ^{szelvényében} ~~szelvényében~~. De már az egész
szjűttessel nehezebb dolga aradt, abból legfeljebb egyes
mozzanatok voltak kicsiholhatóak, az egészet teljesen
sen Shaw-i elgondolása helyett. Törzs pl. tökéletesen fel-
rejtésztotta a dauphin kényes szerepét: a bürgünag ál-
ca alatt büjráto' éles ítélet helyett szinte valami
"serenissimüs"-hümmorral állt elő, néha már-már a tü-
lajdon modorosságainak paródiájával.

Ilyen örömlények közt a közönség is meglehetősen
tanácsalannul ingadozott a bizonyosod közt, ahog
egyik tudósításban olvasom: érdeklődéssel, "sok ra-
cagással" fogadta a darabot.

S végül a napisajtó sem maradt hátról az általa-
nos bizonytalanságában. Dajor Giziről csupa szép

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

és jól érthető, csak éppen azt nem nagyon tudták, mit emeljenek
 ki vagy mit kiemeljenek a kritika során. Gyeneket olvashat-
 ni: „nagy és komoly alapot épített fel”, viszont: „egyetlen
 hibája, hogy túlsőséges”. Sainlén egy kissé a „heroina”-
 követelmények felől, de jóval szelídültebben mondott
 véleményt Pelle Pál: „A ritűnő semésenő a csendes, ember-
 észimés, a szenvedés s a hit bensőségeinek gazdag hang-
 anyagával áll a Shaw-i melódia szolgálásába és, ha a
 dráma egyéni crescendójában nem seáronyal is fizikai
 diadallal, mindig exaltetni tudja a belső emelre-
 deszt, azt a lelki fortissimót, amely Shaw Johanná-
 ját a halhatatlanság csúcsára ^{vigáti}”.

Ha most - Shaw e legmélyebb művének egy évfordulával
 kísérelve a Debreceni Színházban beövezett diadalmas
 felszámolása után - a magyar színház, első benyomásaira
 vissza gondolok, ezekben Galamb Sándor bírálati feljegye-
 stés áll legérdekesebb, ^{hely} abban ~~am~~, ami belőle Bajcsy Géza jelle-
 ráin vonatkodik: „Volt benne annyi, a mindennapiszgon
 felülemelkedő lendület, amennyit Shaw stílusa elbírt. Akik
 többet követeltek tőle, azok Schiller darabjára gondolnak
 és felejtették, hogy Shaw nem Schiller. Bajcsy Géza a maga
 alapkritikájában jó orral jártassa meg Johannában az
 embert: csak így volt hű a szerző intencióihoz”.

Hozzátehetjük: azazhoz az intencióhoz, amelyet

vilegias felismerése ~~ad~~ adkor még sem maga a saulgal-
 turba álló színkép, sem a jelenás eredménytől zavarta
 ejtett rözség, sem a Shaw írói lemmése felől még
 meglehetősen tapogatózó kritika nem bizonyult helyi-
 rép felrészültnek; a színkép „nagy újít” hívást esztmi, de
 egy kissé vastában lött vele, a rözség „szensációra”
 számított és ekhropon maradt, a bírdlat pedig leügy-
 re lapintás helyett inkább csak óvatoshodott.

Mindaz érthetővé teszi, hogy a Johanna-ból nem lett
 sem Peer Gynt, sem Sasfiór: három heti nekiramodástól má-
 ri is fullt a lelkesese s tovább a színkép sem látott benne „fan-
 táziát”, legkevésbé — pénztárit.

Dajor Sziben annál inkább látott, de most már nem új,
 hogy maga ijjeredett volna e nagy sehetseg legfelsőbb színvona-
 lábat hozzámagasodni, ellentézőleg: éppen igéner jósítosan krit-
 logó oldalával vetett számot az e faldit rözt otthonosabb
 beszégyigényű műsorban; ebben a számításban vastán
 zán nem lehetett kévedni, ennek a színképnek községe
 retségellenül ezt a Dajor Szit várta is hívanta.

Ott volt például Heltsai Jenőnek egy másfél évtizedes
 vizsínkái darabja, A masamód. Ennek sugaras emléke a
 megrendítő váraklansággal elhőszőn his Harmath Hed-
 vig híressé lett alarításához fűződött. A kereső írta most
 érteke így clössör, hogy ezt az örökséget megint méltó keresse

bizhatja, ez a sorozat, híresit ezelmes, híresit saeelyes,
 de mindig erillőgőan eszes figura Bajor Gizinét semmi-
 esetre sem tevésestest hársánat. Helsinki egy kissé át
 is dolgozta az időhársen Nécsét, München, Moskvát is
 megjátsz darabot, a sáinház hitüno saeepet jüthattó benne
 Csoroszna, nemkülönben a más vízsinházi évei alatt is
 éppen több Helsinki-saeepben feltünt Bombardázi Ellánal,
 Bajor Gizin melle partnerit egy jó megjelenésü fiatal vünyü
 állított, Hegedüs Tibort (a Vízsinházi ~~szatani~~ ^{nép} igazgatójád). Min-
 den egyebet pedig — Bajor Gizin illetésségebe utalt. Ő aztán
 nem is maradt adós semmivel. Al-masamió szinésnöje —
 Jeyzale fel a kritika — csupa nyugtalanság és vüny, velt, olyan
 mint a sáinház biggyedt mosoly, egy picinyke leánykélés, ari-
 szalad a noszalgia szivárványa után, és olyan, mint
 a boldog szinésnö, ari a saimpadon megtalálja önmagát.
 Mi ezt egy nédozótanítól: önmagánal egy hányadvit; mert
 a saeep vünyül saeepem olyan, hogy a saínsere néze, jobb
 része aranyálmát" jelenhetné.

A pehelyszütyü grizett-saeepnél ál-dramátságában
 sokkal naprépübb, de vasrosan hársőséges feladatot biz-
 sat rá egy magyar újdonságban, Farhad és Imre Altonájában.
 A sáinház mindendáron hársávy "szencióvá" ipadodott
 felfüjni ezt a két garas ára erölccsel sem rendelésü
 erölccsdramát, még Márkus Emilia nap nevével nemeti

Színházi aranyát is jónak látták devalválai a Watten-
 nével külső-erőbetörési stílusban lehasolt Jovenné-
 szerepében. Mellette illik hozzá Dajor Gizi gyötrődő his Máriá-
 ját, ezt a drámairodalomban már exerszes - de mindig kamí-
 san - körülidealizált „lápvirágot”, aki „a hisztiszig rejtelmes
 idegenségét” sugározza magából a szenny ~~szenny~~ tanyáján.
 Gyulai Pál egyszer ezt írta: „Nérem soha sincs kedvem semé-
 nőink vagy színészeink fény- vagy árnyoldalait rajzolni olyan
 szerepben, melyeket ki nem állhatok. Nagy gyöngeség. Ez is hó-
 borjainhoz tartozik”. Valami ilyesféle hőbort dolgozhatna
 bennem is, amikor arról az újdonságról kritizált kellett ír-
 nom. Ez volt az egyetlen eset, amikor Dajor Gizi mellett is
 néman elhatartam, minthogy őt is vellelve a darab felől
 - elismerem: jó adag fiataltos kével - ehéint megfogalma-
 zott véleményembe: „Ebben a drámaiban a sok magyarisá-
 gas semmit sem tesz kiesszállá. A hisztisfogatlanság itt egyet-
 len módja kínáldoznét: ki kellene seperi a sehpadról
 az egész vársát”.

Ezután ismét egészen könnyű fajsúlyú, de igen mű-
 lasságos s a fiatal művészt „túlkezes” játékos ösztönélex
 pompásan találó feladat vár rá Gignoux és Théry pári-
 zsi vígjátékában (ma bizonyos körleírásnak mondhatnák),
 melyet Hellai Ferő fordított le Csibi címmel. Szinte gyö-
 meteg örömmel hiszült rá: „Né szép, jó szép mindig ked-

ves a színesanőnek, de Csibi alája, lénye nagyon a saí-
 venkező nőtt a tanulás és a próbák alatt. Nem mondok
 semmit arról, ha azt állítom, hogy első pillanattól kezd-
 ve beleélttem magam ebbe a szerepbe, mert hiszen az igazi
 színésznőnek minden szerepbe bele kell magát éltetnie,
 dolgoznia, szellemileg, fizikailag egyaránt, de Csibi sze-
 repe egészen más, egészen rendkívüli. Kétség és
 mégis egy. Egynek kell lennie, mert csakis így jut érve-
 re kétségességének grotesksége, charmja. A tizenhárom-
 éves Csibi minden saavínal, modulatásánál a húszon-
 három éves Geneviève lényén kell átszűrődnie, csakis
 így lehet hatás a színpadon ennek a figurának. Nagy
 ambícióval, hallatlan nagy kedvvel és szeretettel
 játszott ezt a szerepet, melyet minden porcikájában ki-
 dolgozta magamban". Lett is belőle városnéző sike-
 mindenki látni akarja a kézzel és lábakkal valóban párizsi-
 asan "chic"-es alaritásban saavínalra vitt saavány-
 mama szeszélyéből tíz évvel visszafiataltatott filmsai-
 nésznőt, hol szerelmes felnőttnő leány, hol vison gyer-
 met minőségében. A kritika pedig - ha első sorban ter-
 mésszerűen a rajzó "producciót" méltányolta is - a vir-
 tuóz teljesítményen felül a valódi humor és a nem "elő-
 irányzott", hanem a lélek melegéből fakadó kedély dús ra-
 ada'sát is hálásan nyugtázta benne.

Végeredményben a Magyar Színház köztudatában játszott szerepei közül ez volt az egyetlen, mely pályarendése óta hátsószínpán két irányba mutató, mondhatnám Janus-arcú tehetségének legalább egyik oldalát kedvezően fejleszette; maga is örömmel tombolta ki benne gyönyörűen járt kedvét, s mikor egy esztendő múlva - már ismét nemzeti színházi otthonától - vendégfellépésre hívták a kedvéért felújított Gribiben, évada óta után a nyári színházi esték között során át újra nagy örömmel hancurosta végig ezt a móráis szerepet.

Visszont egyéniségének drámai képességeit a Magyar Színház sokasom tudta igazán méltón foglalkoztatni, bár nem elmondható volna a költővel: „Oh, mért is kellett egymánról találnom, Ha aranyba nem foglalkozhatom!” Mert a következő - ebben a ^{szerepében} ~~szerepében~~ utolsó - szerepe bizony megint elcsúszasztóan talni arany volt. Párisban Arpad a jó egy évvel ezelőtt azelőtt világszerte megdöbbentést keltett Titanic-katasztrófa katasztrófa alatt volt egy ritkán seínezett, grand guignol-ízü drámát Magnetic címmel, ebben bírált rá Dajor bizsire a férje önzése miatt hiúságában megingó, majd asszonyi jóságához végül is vissza-szalító Helen grófné szerepét, a szerző nagy öröme, aki „a genialis, pillanatos alatt élő”, formáló és hiatalatlan művésznőben Aökléses típusára lett „a mafröjének”, ahogy

est drámájában piederésábra kívánva állítani. Dajor
 Gizi csarúgyan egészen rendkívüli, ^{az izésit} mégis ^{örvendeztetve meg} valóban rendelkezett
 a „maiság” fűszerével, csakhogy ^{az izésit} ez ilyen mértékben dülbös-
 ges idegdrámát legfeljebb olyan „problémássá” tehetett
 meggyőzősége semmiesetre. Egyszer jőne-vő drámái kritikusai
 ezzel a rétes értékű elismeréssel ~~szembesítették~~: „Külföldi éle-
 me, hogy a mondaine-táncokat kitünően lejtí”. A mi é-
 zésünk szerint az efféle, túlságosan is idegen területre át-
 tolódó, divatos táncok kitünő „lejtését” méltányoló érté-
 kelés már-már egy igazán nem ^{holmi} „parret-típusú” hi-
 vatott színészi tehetség pályáján is veszedelmesen a — lejtő
 felé mutatkozhat.

Alighanem szívesfele aggályok sörnyéreskedés még
 magát Dajor Gizit is „hüstenkedése” évének vége felé. Ki-
 lörtben a jákéridény utolsó hónapjaiban mára cs beteges-
 kedése miatt nem is lephetett seínpadra, a műtöron tovább-
 jású ^{üdorság} ~~szembesítették~~ ben rendre mások — Forgács Anna, Molnár An-
 na, Somogyi Naisi, Tassó Mária — gondjaia kerültek „parádés”
 szerepei, őt pedig kényesernü létlensége idején bizonyos
 forozottan elfogta a honvágy réji, mégiscsak más művészi
 feladatokkal kecsegtető otthona után.

Ez az otthon annyira sem szűnt meg visszavárni a
 „térelő gyémánt”: Hevesi igazgató rendületlenül pártotvetett
 vele kezeiben, és Dajor Gizi elre sejtett „megtérics” — őt igazolta.

Az újság az egyetlen évad után, amelyet idegenben
 költött, több szerkesztben megváltozott legközelebb talált a
 Nemzeti Színházban. Időközben az együttes nagyműtű
 napjai kísértetesen távoztak el örökre a temető „Páris-
 parcellájába”: Gyenes László, aival az úri divat sikerében
 osztozott, és Paskas Imre, felejtethetetlen játéka „Az élő”
holttestben meg a Haxajászó leleiben. Jászai Marival sem
 léphetett fel többé együtt, a Tolonc felújításán már Fáy
 Bernádra Ördög Sárkány oldalán játszotta régi szerepét.

Az elnévelés mellett sor volt az új megszólalás is:
 Környey Paula Radó Mária, Somogyi Erzsébet került a
 színházhoz, jöveint éppen a Bajcsy Zsuzsi elkövetésével garbat-
 lanná lett szerepek betöltésére, ^{közülük is} mindenesetre azokat a
~~szerepeket~~ ^{Országos Széchényi Könyvtár} ellátására, amelyek Bajcsy Zsuzsi műsorán (hogy
 egy szóval jelöljem meg ezt a szerepterületet) a digitális ju-
 liska-féle „naiva-hangnembek” tartoztak. Már a hangsúlyo-
 sabb, öveslettebb feladatokat, amilyen pl. Hildacé a Sobness-
ben, csak vendégként - Szabados Pirostárnak Tóth Annának -
 fellépésével lehetett távolléte idején játékvendően tartani.

A legnagyobb újság azonban mindenesetre az volt, hogy
 hazatérésükkor - de és színpad válasz: Flevesi máj egy évvel
 azelőtt megváltoztathatta legvédelmetlenebb gondolatát:
 a Nemzeti Színház kamaraintézetét. Az első évadot az
 Andrássy-úti kis színházszínpadon játszotta végig, napon

Szerencsés jószelet között, főleg Schönflin meglehetősen vigjá-
 téra meg Shaw Candidája cím el olyan sűrű sorozatát, amiről
 a változatoság szolgálatában álló ^(„anya”) ~~„anya”~~ sűrűn hársban nem
 lehetett volna remélni. Most azonban a nagy látogatóság-
 nak sűrűlt nagyobb hajlékot biztosítani a Olaha hárs
 Sűrűn hárs beérkezésével a Szeressen-útban, mely attól fogva
 Paulay Ede nevet viseli. A második jáschidény már itt in-
 dult meg, az isatalkásai munkák befejezésével, ostóba, elvejen.
 Évadnyitónál s egyúttal sűrűn hársavatónál Madár
 Jenő végletesen lírai fogantatású, sámbólumokkal telt
 Jolt „tábori álma” került sűrűn, Madár címmel. Elre-
 zelhetetlen, hogy kivételadásában ne az a szempont döntött
 volna, milyen szerep kínálkozhat benne a régi, igazi kö-
 lönösje előtt első ízben sűrűn hársra lépő Dajor Gizine.
 „A közművelés minden óra és álma meglehetősen,
 hogy a hitvány művésznőt sűrűn hárs ünnepekké-
 i gízette a sámlapújság. A nézők visont negatív né-
 hül is ünnepekké, koránulsem” sűrűn hárs „alapon, nem is un-
 pan a visontlátás örömeben, hanem azszal az elragadtatással,
 amely csak a valóban ünnepi jolon álló sűrűn hársi ^{szemléltetés}
 kánál jár ki. Filmábrándoktól megkísérelt his ^{szemléltetés} ~~szemléltetés~~
 hársának tökéletes volt a hittele és megvessegető az egyéni
 sűrűn hársossága: „Dajor Gizine - írta róla plusztársa sűrűn hárs-
 ban Hársámszi Kálmán - nem is álmódhatott volna ne-

toosapod parancsol; s a Színház, egüttese mindindább állja ezt a parancsot.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

hivatalos szerepet erre a hosszú pihenő után való új be-
 művelésre. Admának is, moaidivának is kamissat-
 lan fránya búdott maradni. Kicsi sziv, amely egy-egy pil-
 lanatra napokat tájál; kicsi viszó születte, aki moaipá-
 losába vágyik; kicsi istennő, ainek sütün ficamodil ki a
 karja, mikor olympüsi pózokat keres. Pajos Berrigna volt,
 aki hősihümorizálja a maga bájoságát".

Közben a Nemzeti Színházban is rendre "új dia-
 dást" adott az arból a szerepeitől, melyetbe mindenki vissza-
 varta, Gúrovics szíveitől, Atz új rokon Blanche-ából és a
 halhatatlan Nagymana mászájából. A komolyabb hangnemben
 egyenesen az ő kedvencét került ismét műtörre új betem-
 lással (Pesthes Emre emlékezetes szerepében az ő elárvult
 művészi területére szerződöttett Palágyi Sajossal) Dil-
 by első ringyadi műve, a Hazajáró lélek.

Ennek ^{megismétlése} ~~újra~~ szíve sorozata alatt pedig már egy
 újabb Dilaby - szerepre készíthetett, a teljes regiszteri
 időnát egészen röntönleges ízű, szerzetileg valamelyest két-
 hűlő, de mélyen belső alapangjában annál egyszerűesebb
 "Commedia dell'arte"-jában, a Lenebohócokban. A sorütlője
 művészi búscsalád érealmi forgórelbe sodródó kis hegedős-kegy-
 sájának jáseros grotesztségéből és megindító jószágból sőt
 alábbát már a desz is alighanem Pajos Szízi gémisegeire
 almodta s ő rapogó himporának laprólalasi gasdagságában

gütbódross ki ebből az alomból. A kritika nagy méltány-
lással mutatott rá jártának gazdag és édes fedezetére. Ga-
lamb Sándor szerint mindenerőltű „azokkal a jelenetei-
vel kapott meg, amelyekben szabadjára engedte a szívét. A
második felvonásbeli éneket mely érzelmes teggel játszat-
ta meg, s különösen kiemelékre méltó az a jelenet, mi-
kor elhasárolta, hogy az artisztikus ígérgetéséjének
erőtelesen ajánlását elfogadja, s amikor ajánlat tud-
tára adja, hogy az ígérgetéssel elmegy autósni. Abban
a „rétfelé váso” hangban, amellyel ezt közli, egész lelki
küszödelme benne rejtett.”

Nem dradt nézője, aki a darab „vögtönzés”-kereténél
cylinderes kis zenekört lát s a művészt nyomortanya bán-
tos kis virágszállát meleg szeretettel me fogadta volna
szívébe. Még a „zordon”-nak híresztelt nagy Jászai Mari
is meghatóan fönsgéd módját találta elismerése nyilvá-
nításának. Volt egy kis cintányéros bohóc-bábúja, lelkes-
desében most csak ajándékozta meg Anggal Frösönát
(egy hivatás a darabban), a hővesztő, babüsgatóan kedves
szóval kisérésében: „Drága Kisfiú! Különösen nered emlé-
kűl kis pajkosodat, a Te nagy jószágod és megható hü-
ségedert. Szívvel ölet szerető Jászaid. Ez a kis zeneko-
rtó nem már neyven éve üti a cintányért. Nisse
nered kétszerannyi ideig”.

Az évad második felében már rengeteget játszott, szinte alig volt este, hogy ott ne lehetett volna látni a két színpad valamelyikén. Hevesi egyébrint is sorállanul erős ítéletet dírtált. A nagyon változatos járásrendbe beiktatott egy új összeállítású Shakespeare-sorozatát, ebben Bajcs Szűcs is résztvett, noha új alapisással nem, sőt korábbi szerepei közül is azt a ~~szerepet~~ kármat, amely távollété alatt garvált eszerült, meghagyta új tulajdonosainál, a marconcos Kasát Jasnády Flóránál, Titániaát Környey Paulánál, Püchöt Somogyi Erzsébetnél. Ezzel bizony tagadhatatlannal némi „pöndölés” tört le rövid hűtlendéje fejében, viszont ő igazán nem tartozott azok közé, akik „nygnezest”, „szedett jófogás” visszaperlésével próbálnak. A szívéhez legjobban hozzá-
 tört két shakespearei szerep azonban, Júliaé és Mirandaé, változatlanul az ő gondoslásában maradt, a szeptember 10-ig legjobb kezében.

Az írószíni három évtizedét jubiláló He. Ury Ferencet is csillással kísérték meg, ezt a fordulót ő maga is emlékeztetéssel vette meg az évad első napjának drámájával, A hiddal. E sorozatban került felújításra a Balaton rege is, ebben Bajcs Szűcs a régi kedvvel és lendülettel bogozta a mese aranyoldalát Szó szerepében. Ha máis az alkéni erdő városa Püch infójával nem is, a szittyói Balatonpart galibacsináló fellőjével con amore parádézott tovább.

~~Handwritten text, possibly a library stamp or signature, crossed out with a grid pattern.~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ünnepe, regyeleti albatmar is sűrűn követték egymást
 a színházban. Díszelőadást szentelték Csillag Teréz emlékének,
 néhány hóval kalála után. Erre a Páulay-Rossai híres Páulay-
 ron-vigjátékát, az Ahol ünnepeknak-ot tüntet ki, Dajor Gi-
 zi egykori nagy tanárnőjének szerepét, Villiers Susanne-t ját-
 szotta benne, olyan bájosan, hogy - Mártus Emília hódító
 Réville hercegnője mellett - főleg az ő alakítása segítette
 az elmés darabot három éven át az előadások ^{újabb} sorához.

Páulay egy másik jeles színésznője, Hegyesi Mari, nem tal-
 tal másikkal mintén elhívták, az ő emlékeretének is éjtrái
 díszelőadással hódolt a színház. Hevesi Erő - teljesen
 Dajor Gizi vonzóerejére építve - egy kissé kúrószerűs kisérlet-
 tel állt elő: Hennesquin és Milland majd felszádos ope-
 restjének, a dilinét bemutatásával. A generációt újra
 felcsendülést Herve' elnyűkéseslen dallamai, amelyekhez
 Hegyi Áronka és Küry Klára diadalainak emléke fűződött.
 Dajor Gizi ezen az estén a régi Népszínház falai között
 ennek az épületnek mintegy felidézett szellemével is érint-
 kezésbe került. A közönséggel egyetemben ő maga sem támasz-
 tott önmagával szemben túlzott "énekesnői" igényeket, bá-
 kedves eszengettyű-hangján így is a műsoridő órá gráciájá-
 val hangzott fel a híres dili-seringő: „Ó mily boldog valék...”

A bírálat nem valami sérvesen mondott áment a Nem-
 zeti Színháznak erre az "operettlikészítésre", a közönség ellenben

szíval ~~h~~ hűtön fűszert élvezse a szoraklan vállalkozás-
nak s családja kedvét az egymást sajnóan bőveső Lili estét.
re, hogy Dajor ^{szépen} három óra alatt három arcát bemúlthassa:
a barfisét, a grande dame-ét és a -matronáét.

Jósa Imre felszabados jubileumára afféle ^{vegyes} ~~szépen~~ műsort
állítottak egybe. Dilaty díjat egyfelváltásos boldogságot hoz er-
re az alkalomra A házasságcsédelgő címmel. A „helybeli” postás-
kisasszony udvarlója körül ^{szépen} szembe a bíróság előtt egy egész asszony-
regimenttel, amelyben a női életkor minden kezdéséimé forduló-
jához egy-egy képviselője helyet foglal, a húszadik és a hetvenedik
év hátsóróve között. Ez a redves ötlet adta rá módot, hogy
a seinköz női gárdájának több nemzedéke mintegy „re-
trospektív kiállítás” rendezhesse az ünnepeket tisztelői-
re. Ligeti Júliska, Mátyus Emilia, Semjén Mari, Rárossi
Midi s az erre az egy alkalomra ismét szerepet vállaló
Helvey Laura alatt a gyanúba fogott vidéki szeladon
törvényszoróját. Mindenkinek csak egy-egy saimpadi pil-
lanat jutott, de mindenkéi szabadjára engedhette mórásá-
redvet. Dajor bizi bánatos kis posta tündére pedig a finom
karikaturának valószínű miniatűr-rendelvére sikerült.

Ebben a fölöttébb tarka évadban egyébként egy rá
néve merőben új saimpadon is bemutathatókatott: a Vig-
sainkházén. Ide nem „csibitís”-nak engedve, hanem Herceg
Ferenc kifejezett kívánságára látogatott el, a nagynevű

író Majomvárának című eredeti, sőt a furcsaságig külő-
 nis satirájának főszerepét eljátszani. Az önző, kapzsi
 emberfajnak meg a természeti moráljával megasan fölötté
 álló majomtársadalomnak ez a gildolóan és szembe-
 állítása Herceg erkölcsi felháborodásának egy keserű
 orájából származott, kegyetlen szellemességű - olvasmány. A
 szimpad rivaldafényében inkább csak a kúriózsum
 maradt meg belőle. Íllator képében föllépett saínészet-
 tel Rossandnak sem volt szeméje. A nézők közönség nem
 nyílt olvasó, hanem gúnáros megfigelő: ^{ilyenkor} csak azt lesi, hogyan
 utánozza ez vagy az a saínész a majom modúlatait, ingrandó-
 zását, arc fintorait (a „majom-ember” hajdanában kedvelt
 visári látványosság volt). A Vízvár inkább igen műlásságos,
 elasztikus majomvilággal népesítette be szimpadát, de az
 író legbrimélelenebb szensenciáit valahogyan elnyel-
 tét a grotesz kúriózsum. S talán meg az sem kedvesen
 a színpad, hogy ennek az újdonagnak előadásai A hid
 nemzeti saínészi diadalmas estével párhuzamosan foly-
 tak, a nagy történelmi pártosa mellett ez az álcázott mora-
 lisítás inkább csak rosszra néző devajagnak hatott. Na-
 jók Gizi azonban szemmelláshatóság nagy kedvvel és oda-
 adással állította egész saínészi éberségét és fantáziáját
 a „majomhisztory” szerepének vizsgálataiba. Azonfelül márfel-
 szár szimpadi szerepe hozzá ^{talán} ebben volt a legjobb neve: Kaliforniai

Most, a húszas évek derekán, Pajor Gizzi rendkívüli pályafutása nemcsak hogy a kritika és a bizánszág értékelő köztudatában ^{egyaránt} minjártásánál előrelően egyéni magaslataira vezetett, hanem még időnkint a könnyedebb jelszavak mellé kösvényeire lépve is a tudatos színészi jellemnyelvéssel az ezt megvalósító ösztönöt erősítőnek keltés várássával hódított. Elnagyszámú, vékonykésűen sajnálatosra bocsátott szerepet sem bírt csak így „félvállról” eljátszani: benne ilyenkor az igaz művészi alkotókészség elváltatásaként horror vacui mindig megteremtette a rábizott feladatot epizódos és epizódos az a forma, mely az esetleg hiányzó belső igazságot legalább annak - képrázataival ad képpöttest.

Helyes helyet-közvetítésen előszedezett egyetmást a műveltség vég műsori kaffakából, különösen amióta városi körökben és Ódny körökben ennek a francia társasági hangnemen egészen elsőrangú életvezető noájához jött. Hasonló közelembeli darabok epizódoként már Pajor Gizzi is ismételtesen „leviesztés” az ehhez szükséges képességéből, érhető tehát, hogy ezeket most már kivánatosnak látszott vezető feladatokban is gyűmölészetni.

Sardoné eljéje széles, de fagyakéntől csillagozó vizgés, a Váljand el!, búsán be is váltotta a hozzá

fűzést reményt. Dajor Gizai, Odry és a már Hevesitől ismer-
 tődtetett Peskeő Attila olyan sűrűre vittél, hogy egy évtizeden
 át újra meg újra elő lehetett venni, a várható eredmény
 nem szinte minden rockásosa nélkül. Volsar, akik azt
 állították, hogy Cyprienne szerepében egykor Crinag Teréz
 több meggyőződéssel hordta a toumure-t, Dajor Gizin
 inkább csak jellemzően hatott. Ebben talán volt is vala-
 mi, viszont bizonyos területeken ide is érvegyes Hevesi
 Sándornak igen jó megállapítása, hogy Dajor Gizai, nem-
 csak önmagában éri és éli alapjait, hanem kivülről is
 nézi őket, tehát bizonyos "esztönzés" és öntudatlan nyilat-
 kozásaitat hümmorral szemléli". Ezt a divorçons elütésé-
 nek mi is hasároltalan így éreztük.

Mériben idejétmúlt kísérletnek bizonyult azontán
 egy nem kevésbé régi, de nálunk sohasem játszott pári-
 zsi riggáknak, a Meilhac és Halévy-féle Tücsöknek
 feltámasztása. Ebben egy kis vadóc cigánylányról finom
 női kisasszonya vedlése mellett Dajor Gizinét szipad-
 ra vinnie, tehát afféle Pygmalion-csemet. Nem az ő sze-
 retetreméltó játéka miatt, hogy a lehangoltan aratag
 "újdonstól" a kritika és a közönség egytelmenően eljött.

Körben egy magyar ~~Apollón~~ bemutatót is baleset ért
 pedig írja, Schöpfung Madár, nem sokkal előbb Véje
 a szép nyáron című finom darabjával nagyon sezen-

csészen műtársaságba. Most megint egyik regényét
dramatizálta, de ezúttal egy epiraiabb, aprósze, esebb
dolgozásmódú művét, A piros ruhás hölgyet. A cím-
szerepben Dajos Gizit sánes, szép alarítással mentette
a menthetőt, de - mint a darab szerzője azóta is tré-
fásan szokta mondogatni - a közönség nem volt haj-
landó beleengedni, hogy a történet végén ne Dajos
Gizi legyen az, akit a hős, Vaymár Sándor, megrag felelőül...

Iha az újdonosságok sorában efféle "esélyes"-nek is ve-
reputálható, a soron következő Csashó-vigjáték, a Te csak
pipálj Ladányi, nem indult ilyen handicap-rel: Ladányi
Katica szerepével Dajos Gizit nem maradt pártában, sőt
éppen az ő bűsor, "varjonatuli" jókívánságával ad lecsúsz
is műtársaság ~~amely~~ a szerző a Fata Pálót élmét alvó bűsoros
középraszálynak. Ez a biedermeier-redveségű darab a barátsá-
gos fölsein alól fel-feltűró komolyabb mondanivalóival is
erős hatást gyakorolt és nagyon barátságosan műsoron maradt.
Dajos Gizit régi "bűsor" szerepei közül talán ma is erre
emlékszem meg legtöbben, s bizonyára igen jólesően. Meg-
is szolgált a nézők szerencsét, noha ebben az "öreges"-re
felépülő darabban a Ladányi-kézspárt a meleg emberi
vonások nagy gardejességével megjelölt "Rózsakegyi Kát-
man" is Acsél Ilona mellett neki sokkal kevésbé volt módja
a pámpadi konvencion túl éppenbb műtársával érvényesülnie.

Annál bizárvölajósabban az ő alkotógeniussáka, hi-
 nesei serenső telkéhez fűződött az évad legemlékezetesebb
 francia bemutatójának, a Stüvveti vadációnak szinte
 prózailag sere. Belga származású szerzője, Romain Coolus
 éppen séggel nem tartozik a drámaiak mély tehetségei kö-
 zé, jobbra becsle a könnyű szórakoztatással, mint Henne-
 quin, aki többször társaszerzője is volt, vagy pedig az idegen-
 borzalgatta, nem kevésbé olcsó fogással. Itt is, ebben
 a „pübertis-drámában”, mely Maupassant Yvettejét viszi
 színpadra — fin változatban, egy kissé freudi szellemben.
 A darab teljeseen szerepdarab, a szerep viszont jellegetesen
 bravúrszerű. Párisban is nő játszotta, kelő ^{szület} ~~szület~~ ^{szület}
 gn férfiszínész bajosan is belkethet benne a kamaszor
 külső és belső hitélet. Dajor Gizi a virtuóz „műtatóanyag”
 csábításairól nemcsak lemondva, hanem tudomást sem
 véve, a benső azonosulásnak megdöbbentő művészi erejével
 vált szerető fiúvá, téleiben is azé, nemcsak úgynevezett
 „jól megfigyelt” vonásokban, mert — mint alarításánál kaka-
 sa alatt azon melegében irtam — „itt, ahol a szerep telke
 olcsó hatalom keresése felé csalogat, ilyesmik helyett ő egy
 lélek szerepét társá elénk az élet kis ocsományságaira va-
 ló fájdalmas rácsémélésnek első, végzetes fordulójánál. A
 kritika tökéletesen egyetértett a „töréletes” jelzőben. Fün-
 kösti Andor így írt: „Bavai sorozat olyan mélységeből ^{csig}...”

dülnék fel, hogy minden lélek, mint rezonáló szerény, vele remeg". Galamb Sándor pedig a nátaunk meg lehetőségen ritka leíró kritikának néhány ritúno" sorát hagyta ránk erről az al-
 ritásról: "Fiús egyéniségét eddig is többször láttuk már szín-
 padon megnyilatkozni, de amit itt produkál, az minden ed-
 digi ilyenfajta szerepének koronája. A sikeres kamatszégét nem
 túlozza; széles, fiús mozdulatait nem húzza alá ritóan,
 hanem jellemzetessége ellenére is diszkrét. Legfinomabb az után
 az egyként undorító jelenet után volt, amikor arnyját a fia-
 sal undorítóval erőteljesen látja. Ekedében az ajtó függönye
 mögé kúvik s miha a szerelmes pár kimegy s ő a függöny mögél
 elő"redel, a közönség meghöröklése pillant rá: mivé lett eb-
 ből az eleven finból egy. két perc alatt! Összetört lelű, sápadt
 segítség után kaphodó, szanandó his gjerés! Első mozdulata
 az, hogy a szoba másik végében az egyik asztalon levő
 fénykép után nyúl. Arnyjától elvált arnyának képe van ott. Meg-
 tíz-tizenöt lépésre van tőle, de keze már ezt keresi, mintha
 bele aranna kavarodni, mintha segítséget aranna kéni tőle".

Külföldön "szensáció" volt ez a darab, kegyes, sőt an-
 ndl is több: kínos témájával. Nátaunk erősen letompított
 formában mutatód be, művészi élmény lett belőle
 egy százarcú színészi lélek egyik legemlékezőbb szenvedésű
 és szépségű abszolatának hihetetlenül kizsáka tudór képe.
 Pontosan rdillett, amit - erre az abszolatára is gondolva -

igazgatója mondott tehetségéről: „egyenrangú a legigazibb és legnagyobb költői feladatokkal, másfelől talán alábbra lecsúszhat saját lelke aranyával, nyitott mint valószínű és hiteles teremtmények élnek nem a maguk szövegében, hanem a semméséző semmelyén keresztül”.

Minden talán még jobban abban vártam követőző „eredetiség”, semmi szempontból valóban János leányának feltámasztására, egy nevedszáza nem játszott darabnak, Barrie Vén leányok című naiv és eszelgős melodramájának feltámasztására. A darab sőt íróban a szintén hűtörben is nagyon szerencsésen fedezte föl a világhírnévű itami „biedermeier”-izlés egyik fő táplálóját. Eredetét szinte házi szerzőhöz jászott benne. Ezt a napoleoni háború idejében játszó darabját még Sándor Sándor mutat. A be, a bánatos his Phoebe Throssel szerepében Márkus Emíliaval. A darab csak népszerű volt, a századforduló igazán fűszeresét kívánt. Most, a háborús szenvedés után nagyon megnőtt a nézők fogékonysága az elfojtott szerelmekben öröggé keseredett, de azután boldogságát mégis diadalmasan kiharcoló szegény tanítónő sorsa iránt. A rendezést ellátó Hevesi Sándor mindent Dajka Gizelle építő erejének mélységére és őszinteségére, kifejezőképességére villanászerű változatosságára. Ő pedig mindebből nemcsak hogy adós nem maradt semmivel, hanem a lelke olyan

nábbi ajándékával gazdagította meg feladatát, aminő-
 re rendezője sem számíthatott. Hat év múlva is valósf-
 gal ditirambot írt arról Hevesi, igen érdekesen örökítve meg egy
 Bajor-szeres hialabulását, mintegy in statu nascenti: „Teljesen
 egyéni technikája rohamosan fejlődött és Phoebe szerében
 a teljes virtuositásig ért, amikor már a szépség lehetetlen-
 nek látszó feladatokat is természetesen tud megoldani. Phoe-
 be az első felvonásban húsz éves, a másodikban harminc, de
 hiadja magát a saját húsz éves úndrahigánar, artén az egyi-
 nek alarjában játsza a másikat és megfordítva, úgy hogy a
 legintenzívebb fantázia és legbiztosabb önellenőrzés nélkül
 bizonytalanság és zagyvaság támad a színpadon. De nemcsak
 ezt a képrázatos változatoságot oldotta meg könnyen és ma-
 gától értesődo módon. Mint a darab rendezője, fölvetettem
 se azt a gondolatot, hogy az első felvonás végén nem lehetne-
 túlmenni a szerzőn, aki a húsz éves Phoebére bocsáttatja
 le a függőyt. A felvonásokban tíz évet öregszik a második
 felvonás elején mint harmincéves tanítónő jelenik meg előtűnk.
 Nem volna-e megoldható, hogy az első felvonás záró dialógja
 alatt, amikor maga elé rajzolja a reá váró öregéjét és vénis-
 rasságját, massz nélkül és festés nélkül, szinte a köztűz
 szemlétára kezdjon és öregedjék s ne a felvonásokban,
 öltözéjének tükré előtt? Ahogy Bajor, Gizi mosolya megmere-
 vült és megreményedett, ahogy csillogó szemé fénytelenredni

rendelt, ahogy könnyei befelé szivárogta és egyre jobban
 öregesedett a rámeredő könyvtelen jövővel szemben, erőt
 más nem is próbált, hanem verset kellene írni, ahogy divatos
 volt a múltban".

Dajcs Gizi körül ^{itt} "hitvány" volt az együttis is, közvetlen
 jászkarsa, Tracy Twadot, ~~szívesen~~ ^{szívesen} ~~szívesen~~ ^{szívesen} előzői köhéletes ívesség
 ban az ő stílusához, Tarnády Ilona is messze felülmúlta
 szerepét, - nem csoda, hogy ez az előadás nagy hitre kapott
 és hosszú időn, teljes hat éven át, a felújítások egész so-
 rás megértte.

A Húsvéti varázslat is, a Vén leányok is a Kamara
 színházban volt a bemutatója. Mind a kettő elégszer átrepült
 ugyan a Nemzeti is, de ott az épp akkor sajtó életbe lépkedett
 területi rendszer miatt a legvondóbb darabokból sem lehetett
 hosszabb sorozatot rendezni, még olyan mértékben sem, mint
 - mondják - Jókai Időse idejében a nem túlságosan teljesítő em-
 lő Faunból. A Kamaraiban viszont szabad volt a Vadász, a
 himnuszok sűrűsége ott szerkesztésben járhat el száz, ^{napközben} ~~szívesen~~
^{előadásig} ~~előadásig~~, s mert az újítások sűrűsége most már jobban
 Dajcs Gizi személyi varázslatához fűződtek, és magát is egészen
 aránytalan mértékben ott marasztalták ezek a diadalok. Hogy
 egy a főváros színházaitól is nagyobb szerep lehetett részesei-
 vé egy-egy színházi szerepében, kétségtelen. Kevésbé az hogy
 vajon őreá nézve nem jelentette-e ugyanaz néhány, virágba-
 rúcs szépségehez mindenképp méltó feladatokról való lemondást?

Azért sürűn játszott a Nemzeti Színházban is, föléje-
 seinek számaival mindig a női színpad tisztánál elén jött,
 a farsangot még hiból sem ismerle. A megismétlődő
 Shakespeare-csúszorban új szerepet már nem vállaltam
 (pedig Hevesi évet műve is - amikor már nem ő vezette
 a színházat - benne látsa a csodálatos Imogen színpadra
 elevenítésének leggyarababb igéret), a répitől közül
 is csak jütiápt és Mirandát tartotta meg, a többin már
 az úsána érkezett el az elszakadás. A Mohács felújításán
 Maria királynevet átnevezte Többszámú Annának. Csak a köz-
 mült újdonságait nem lehetett nélkülözni, amikor
 újra meg újra műsorra kerültek: As új rokon Blanche-át
 a Gyúróvis-lányok kicijét mindentki köle kívánta látni.
 A Süt a nap színdarabjának szerepe már jó ideje elmarad-
 ve jött, de a századik előadást mégis csak vele ünnepelték
 meg. Természetes, hogy nagy pályatársainak ünnepségből is
 részt kért, mesterének, Jól Gütának, nevezetesen tagsági
 jubileumán egyetlen estén ^{a Magyar nézőkben} eljötték a his Szűzi po-
 raszleány apró szerepét, a Vívó Maria színdarabjának
 re rendezett előadásán pedig a lengyel Fredro gróf-
 nak a Nemzeti Színház aszarából kuriozumként mű-
 sorra tűzött As egyetlen leány c. vígjátékában Camillát.
 A színház vilnevenéves Jünnellésénél ünnepén egy al-
 salmi történelmi "quodlibet" Parasztlázadás c. képeben

taplálta és nevelte naggyá, költőivé - a sebnar nem vgyás.
 polgárian felhigított, hanem legromlyabbban vett alkotás-
 leltári és elmében. Nekem több mozzanattal Shakespeare
Téli regéjének az anyai fájdalom niobei fenségét árasztó Her-
 mionéjál juttatta eszembe, s azt sem csodálom, hogy Hevesi
 Sándor éppen ezzel az alarítással kapcsolatban érezté
 maga elé rajzolódni a Cymbeline harmatos báji Imogen-
 jét, azonban a szép sorokban, amelyeket hat évvel később
~~1884~~ Fregüss-jutalmi jelentésében Bajor Gizi Haitangjának szentelt
 "Ábrázolásában - írta nygánit - a kínai leány gyermek és szűz
 amikor belép a teaházba, és gyermek és szűz, amikor megfoszt-
 ják újszülött magzatától s törvény elé állítják, mint férjgyilóst.
 A jóság, amely gyöngé és gyámoltalan minden földi rosszasággal
 szemben, a szeretet, amely nem ismeri és nem érti a bosszút
 a szenvedés, amelyet a jó lelkeknek vállalnia és hordoznia
 kell a földön, az öröm, mely az első bányászással megmozdul
 és hitör az elgyötört szivből, az anyaság, melynek minden
 künja egyúttal forrása minden gyönyörnek, - mindennek kö-
 löi sommája az a lehellestörű teremtmény, akit Bajor
 Gizi a szimpad deszkáira varázsolt".

A kritika is mindenelefölött játébanak ext az éteri igé-
 zetét sürtözte vissza, az ítéleteiben legtárgyilagossátt bír-
 lóit is szinte soraslantól lírai hangot fogtak. Schöpflin
 Bladár 1894. írt: "Küton és rendkívüli gyönyörűség Bajor Gizi

járása. Légiessen könnyed, majdnem súlytalan, igazi mese-
alár, beszéde, mozgása stilizáltan is természetes, a helyszí-
nől folyó, gyermekirányításában ki tudja hozni a szem-
vedély hangjait, sügárzik belőle az asszonyi jószág. Egyszeren
hamis hangja nincs, egyetlen aratnak látszó mozdulata,
mintha magától értetődően az volna, amit játszani kell.
"A kedély gazdagsága árán belőle".

Ezzel hódította meg a darab szerzőjét, Klabundot is, aki
röviddel vérszámát bekövetkezett halála előtt Budapesten
járt és háromszor nézte meg az előadást. De később, halála
ismerte el, hogy hősnőjének a Dajka Bizicához foglalt megse-
mélyesítését sehol sem látta. Pedig az eredeti szöveggel Ber-
linben Elisabeth Bergner, Bécsben Sonja Rainer parádézott.
A mi Haitangunk éppen csak azt az egyet nem vette, nem - pa-
radézott a szöveggel: azonosult vele, a színészi szolgáltatás
legmagasabb és legelőrelőbb foka. Erre a fokra - mint min-
den nap, lehetőség - ő is csak lépésről - lépésre haladva, mű-
vészi fejlődésének Sturm und Drang korszakából a szem-
lő aszketikus tiszta létrőre emelkedve jutott fel, de most
már, működése második évtizedének dereka táján, élménye-
ivel, látomásaival, lépéselőreléssel felgyűlt kincseiből bőven fi-
kossa egy-egy méltóbb színészi feladatnak meggazdagítá-
sára is, nem csak "megoldására", ami ebben a művészet-
ben talán jelenthet elfogadható eredményt, de a megvaló-
sításban.

sülés mámorát nem jelentheti soha, mert az itt a jól vagy rosszul „megszínálásnak” határán meszde túl, szinte azt mondhatnánk: a lehetetlennek küszöbén kezdődik.

Annnyí bizonyos, hogy ebben az időben Bajor Gizi már mind egyéni sugallatossága, mind sajnészi tudásának szinte alvajáró biztossága az egykori külföldi sajnápadornak arshány hírességével, sőt (anni korántsem jelenté ugyan azt) arshány himagastó érdéivel is egy vonalba állította. Epp akkoriban sajnnyra is kelt a híre annak, hogy ^{rövidesen} ~~elutazik~~ a napvilág vagy éppen szeptel az újvilág nyilvánosságára elött is beműszorozik. A napilapokban ilyen rebesgetésel jelentel meg: „Már régebben szó volt róla, hogy Bajor Gizi Jellephet esetleg angol sajnápadon is. Most komoly tárgyalisok folynak arra néve, hogy Amerisába megy és ott angol nyelven fog jászani. Ha ezet a tárgyalisok esed. ményre vezetnek, akkor a jövő szezonban próbálkozok meg Bajor Gizi amerisai sajnápadon”.

Voltak-e ez irányban komoly tárgyalisok, nem tudom. Ha voltak, eredményselenségitön nincs mit bánódnunk. De tünk mi már slégszer ilyen sajnészi amerisásárolat, illó kisérellettel tudomásul is vessük hőseik diadelútjait, de kürióáimnál többnek nem igen fogtuk fel birandulását. Még a finnek dúscija, a valóban napszessegű Halberg Ida is bizony inkább csak a „Mädchen aus der Fremde” va-

szával hatást - idatsszerrel illat helyett - misor Feledi
Boriska rotyájában beállt a Falu rassa népseinházi
együttésébe. Hogy azert igenis lehet akklimatizálódni? Való-
színűleg lehet; de alcsóbban aligha, mint az önmagához
való hűtlenség, a legerényebb képe séges megtagadása átan.

Ex a Bajor Gizi rönlü „szendáció” ^{rönlübelül} hűlönben ~~az~~ ^{nyan-}
arbor rüppent fel, amidor átmenetileg a Nemzeti Sankhá-
portáján is válságreler fűdozáltak. Hlyesmi az igazgató
működésénél ösödit esendéjében ^{már} ~~szinte~~ szabályrenden
be szorott röveskeeni, most ráadásul még az ország gar-
sági helyzetének általános megingása is nagyobb hozsájá-
vült a kedélyek felborzolásához. Az inköet irreális költés-
vetési felöl to, nyosuló veszedelem egyre jobban táplálta
az aggályoskodást, már Hevesi Sándor távozásával is ad-
molesch, söt úsódjasa néve is megindultak a találgatások,
hol Harsányi Isolt, hol Dilahy dajot esélyeinek fölvetésével.
Végül Klebelsberg miniszter bizalmán megtört az egész hűl-
tamtortlat, Hevesi újabb öt évre helyen maradt sennel a
hűstörténet hűlönösen első felét nappon emlékezetes ered-
ményekkel írta be a sankházi történetébe. Magyar szerzői kö-
sül a legkülönbek, Herceg, Csathó, Dilahy, szinte egymás sar-
sába hágtak jelenszerezésikkel, ~~akkor~~ ^{szimpadon} ~~Heffye~~ ^{Heffye} bran-
ra, Jasmády Ilona, Beröl Ilona, Somogyi Ersi, Törös Anna, Ödvy,
Csontos, ^{zalai} Pethő, Uray, Abonyi, Lehotay s mellettük a garda néhány

regi oszlopa és több biztató ígéréte, szinte eseményi gazdagságban s ami még fontosabb: kitűnően összeforrt egütessel látta el a két hajlékban folyó munkát. A harmincas évek kezdetéig, amikor az egész közéletből ide is fokozatosan beszivárgó „szegényesség”, s az ennek nyomán mihamarabban jelentkező lehangoltság s fiatal közölt is éreztetni kezdte bértársát, művészi tekintetben a sinkák valóban kiválása magaslataira emelkedett.

Ezer az évvel Dajóv bírói vezető szerepét is végleg megerősítette, tehetségéhez méltó tekintélyt vitán felül helyezés, őt magát pedig a szép és méltó feladatok egész sorával ajándékozta meg.

Mindjárt a követhető „cos sendő” (1928) négyet juttatott neki ezektől, valamennyit a hazai újdonságműsoron. Mindeket Császó Kálmán Lillájában Csabonai Dezelnének, Vajda Júliának szerepelt. s Földiekkel járó égi törté-
mény ^{című} ~~regény~~ regénynek ex nem püsztan dramatizálása hanem a szó legjobb értelmében saimpadra áthelyése, biztos koncepcióval, gondos kidolgozásban. Nem véletlen, hogy ^{ex} a Csabonai-dráma nem a költőnek, hanem művésziánál nevet viseli címében, a szerzőt szemmel láthatólag legjobban Lilla alakja és dezelte vez is velt a darab középpontjává. E léteben a „Dichtung” és „Wahrheit” konfliktusának rajzolta sor megrápián igaz és finom saint vegyít, a női és-

Handwritten signature or scribble

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

2. ültet és ésejárnásnak Csashó kintönben is jeles ismerője.
 Lilla kedvéért Rapott most nagy és fontos szerepet a szeren-
 ces és vetélytársnak, Lévai úramnak a regényben egészen mellé-
 kes alakra is (a saimpadon Csontos játszotta, bitünően), hogy
 a költészet mellett megfelelő hangsúly kerüljön a prózára is,
 hiszen az orosz romáromi szűznek éppen ez a problémája
 és a döntő fordulón a prózában kell győznie. Ebből a derék-
 ban hosszan dialóg lett Lilla és „romoly” kéréje közt, Lé-
 vai becsületes, józan szerelmi vallomását a lány szinte
 saótlannul hallgatja, s mégis ebben a jelenetben kell megér-
 telődnie a sorsdöntő elhatározásának. Többségesen Pajor Gi-
 liner való feladat! „A beszédet hallgatásnak - istan a fő-
 próba után - ma kétségtelenül ő a legnagyobb művészre sim-
 padinon”. Nyilvánvalóan pörös jelenléteivel, a lényéből áradó
 keresetlen művészi igazsággal kellett a nézőket meg-
 győznie afelől, amit a dráma egész lényegvibrációja így igaz-
 ságosított: „Vitéz és művésze is az álmodó honában lehet
 boldog, nem itt a földön, ahol a művésznak ennél is kell,
 főként a rühára, cicomára van szüksége s jóbarátja, az-
 szonytársak se me ősei minden lépését”. Mindehhez Csashó
 hibátlan tárlrajzot szolgáltatott, mint a Nyügasban
 Schönflin mondta: „nem ábrázolta Lillát sem túlságosan
 józannak és polgáriassnak, ami érdeklenné tenné, sem
 nem túlságosan szensimentálisnak, ami még érdeklennebbé

tenné. Törékeny, finom testűbe nagy passzív asszonyi erőből állott". S mikor ehhez kellett mérnie Dajor Gizzi elhatározását, mindenben méltónak találta az író gyöngéd elgondolásához: „Elragadóan jászok-írta. — Bizonyára nem véletlenül választ a tulajdonságokat műsuttja meg, melyek színészi lényének legmélyéről való. Erzéri lágytája, a fojtott tűz, ami benne ég, az egész valójából kisugárzó finomság, de egyúttal valami inkább érezhető, mint szóval kifejezhető helyzeti energia, a beszéd szívreható öszvetlensége és egyben sége, mozgásának elasztikus és mégis mindig bájosan puha volta s nem utolsó sorban méltóságtöltő ösztöne, együtt egy páraslan színésznő képét adják. Minden jelenetében benne van az egész Lilla, nem részletekkel hat, hanem az ábrázolás egészével”.

Íme: annak a „passzív erő” nek mélyen megbecsülő kritikai méltatása, amely Dajor Gizzi egész művészi teljesítményének valóban egyik legszárkálatosabb tulajdonsága. Kér, hogy ennek a meglehetősen drámánál — melyben még Petheő Attila férfiasan szonórús Csoboraija is minden díszre érdekes volt — mégsem támadt erősebb nézőtéri visszhangja. Az ú. n. „színházi köztudat”-ban Dajor Gizsinél ez a mesterműve talán már jóskán el is homályosult. Az éke és mélyebbre sérintő kritika azonban mindig alátámasztásának legfényesebb bizonyosságai bizist fogja számon tartani.

Egy hónappal később a sorsúrnő Litaly Lajos jelentősen
nyolcadik sámpadi művével (a Nemzeti Könyvtárban az öto-
dikkal), a Szibériával. Itt nyílt először komoly, sőt megren-
dítően komor drámai tárgyhoz, mégpedig — mint ennek sült-
ségességét alábbiban több nyilatkozásiban nyíltan hit-
dette — olyanhoz, mely a legközlebbi múltból veszi, de nagy-
is mélyen emberi fájdalomtól is megrenselt talajába van
beágyazva. Még a szöveg művészi, hogy a hozt igenis szó illeti
meg a sámpadon, de ez ne legyen a háttérrel, lelki elva-
dultással, perverz szerelmekkel mesterséges hűkedt "leit-
stüch"-es szava, hanem az ilyes olcsó fogások nélkül is
az emberi szívvel és lelkel mélyre látó költő, aki az
együttérzés mély megindultságával figyel az időz sámpa-
mban vergődő testvéreire. A szibériai deportáltak je-
gyentanyuján két magyar kistestként szembe egymással ve-
relmi vesélytőlként, s mint más egyszer ott, hazájukban
is, most megint az erősebb, reményesebb férfi aratja le a
lelkiismeret mélyén ledajló csöndes páviadal keserű beborítást.
Nem "démon" ill köztük, hanem ennek éppen az ellenkezése:
egy napfényárulku fiatal leány, egy orvos leánya, a fogly-
tábor jósélelke, a kis anyagi szűkségű díszlet. Ennek
alábbis elevenülte meg Lajos Fizi művészi diszkrétciója
és aranyosra be lelkének az ily Miranda-szerű leantóné-
nyek hírelét marulással meglesantó költői varázsa.

Craschoff a "Mirandár, Noémik s hasonló" mezsei ártatlan-
ságot" bajos naivsága mellé ennek a hisz sibiriai balsam-
cseppnek szerencsés igen jelentékeny drámai erő is kíván-
tatik, mely itt nem savarban robban ki, hanem a néma
szenvédés sívócható nyelvén vall a lilék féltelmes tit-
rairól. Ezekben a mozzanatokban emelkedett Dajor Gies
legmagasabbra. Az utolsó felvonásban, amikor azt hissi, hogy
boldogsága örökre összeomlott, halálra várt arra, az első
jűlésre gyermekes tragédiáját fölvezető fájdalmas felrevert-
sége, könnyes néhüli sírása: olyan döbbenetes s inkább pü-
lanat volt, aminőhöz foghassóval egy kóssai kritikus pá-
lya alatt sem sürűn találkoztunk. Az ödöryvel is Coort-
sat feledhetetlenül megoldott szipardi trióban az ő leve-
szövegű szerepe egy kajszalnyia sem maradt el nagy jűlés-
hársainak remeklése mögött. Szétségét elbor már min-
denki a legkülönbevével ítélse egyenrangúnak.

Annak ítélte a hivatalos arcapág is, amikor é-
pen ebben az időpontban, a Lilla s a Sibiria bemutatója
közé eső keserben — az elismerésnek egészen randívüli
metszérelvel fordult művészi képestégei és vizsgálata felé:
működésének alig tizennégy esztendeje után a Nem-
zeti Színház örökös tagságának díszével tüntette ki. Ha-
zetkijárával szerepelt a hivatalos lapban a „dícséret
és dícsőség" listáján: a díszületi taggá emelt Párosi Sidi

és Márkus Emilia mellett az örökös sapság örömeiben két hi-
sünő pályatársával, Hettycy Annával és Aczél I. Lonával, meg-
egyházi, első igazgatójával, Jókai Imrével osztozott. A régi-
s az új örökös sapság egyesített névsorában is ő volt a Ben-
jaminja, de azt, hogy az érdemesek asztalához igaz és ho-
molyan számottevő érdemeivel fogva mellélták, senki-
sem vitatta, mindenki magától értetődően találta.

Császó és Lilahy után Hercegy egyik legrokonszenvesebb,
vélelenség nélkül minden a „passzív” hangnembek tartozó asszonyal-
jával lépett a közönség elé a rövestesző bemutatón, mely csak
ezen a szimpadon számított annak, mert a Dezyné ifjasszony
biedermeier-gráciájú hölgyét Varsányi Irén nem kevesebb
mint huszonegy évvel megelőzték seblalsatta meg először a Vigorin-
kaszban, majd egy évtized múlva felújításon is, nyíltan. Dajor Gini-
ka talán lássa is elődjét ebben a szerepben, az alakot mint-
egy ~~újra~~ újrafogalmazta. Ha amár inkább az érzékeny asszony
lélek hárfáján játszott, ő a színésznői hivatás fanatikus
életrebb futamaival is aláfestette az „ültető” komédiás alakját.
Hogy a grófnő látogatásának híres korszak, hallgatósági jelenetében,
- egyik kritikust ^{idézve} ~~minimális~~ - „minimális eszközökkel az érzés
maximumát fejezte ki”: magam is sebeseint aláírom, hogy
paradoxonnal éldelem kessem ezt a különleges adományát: ahol
nemességét hívánnak fölé, ott ő sohasem fog ki a sebtől, lel-
kisége a himondatnál nem kevesebbé erillag át ki nem mondott saván.

Ez a Dajor Gizeire névű nagyon gazdag eszendő a szintári
 évad második felében is egy új Zilahy-szerp örömet és diadalt
 hozta meg: Jüdit szerepét A tábornokban. A konfliktus itt is
 a világhírnév emlíkei közé sűrődik be. Ennek folytatásában
 figyel az író egy női lélek viharára, aki két szerelem közt vergő-
 dik, anélkül, hogy tisztasága a legpárányosabb mértékben is be-
 semmisződne, de a helyzet kegyence áldozatát csi a férjét, meg-
 szaggatja az asszony lelkét, észlelni kontalanságba kezdi
 a keddejét sise' eszódott talpig-ferji katonát. Jüditban egy
 újabb iradalmund legfinomabb s leggardagabb nőalanyainak
 szírel alkotja meg Zilahy, s ennek sajnádi megformálásával
 Dajor Gizi is remeket alkotott. A sajnátsáiban nem az ta-
 lat, aki keres: ennek az alarításnak is éppen kesetlen biz-
 lossága hódított. „Delhivilap” társult itt élénk, ennek a szónak
 legizorabb értelmében, egy eszöl-pengéséglől iszetett lélek
 esese világa. „Beviletes kritikusnak - istam beszamolómban
 nem kenyere a nagy savarthal dobálódzás, de ezúttal nincs
 mit óvatoskodnia, bievást leírhatja: ez a semézi alkotás
 tökéletes volt”. Annak vallotta Schöpflin is: „Seméznői
 genialitása, lényének elragadó lénya soha nem látott sol-
 szimésséggel brnsalozis ki szerepe folyamán. Ahogy a sóhár-
 iradaba bejön, lanyosan, pntán, az ártalanság valanni hün-
 lönös áúsáját ezersül körültötte, dall savai melegen prog-
 net, mint a gyöngysemel, beszéde olyan kesméssetes, amilyenne

[Handwritten signature]

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

csak a sajnáltsi ítélet sehet sajnáti beszédet. Abszolút egy-
szerű esztétikával dolgozik, a sajnáti megkeltésével, amint ő
megjelenik". Maga az egész előadás is sajnáltsi legjobb
teljesítményei közé tartozott. Csontos felejtéskéntélül tá-
ta elénk a drámai acél megolvadását szerelmi vallomása
jelenésében. Ez is Dajor Gizi remélt védekezése a tulajdon
lelkére való rádobbanás ellen e vallomás alatt: újabb sajn-
játzásunk történetét egy új legemlékezetesebb lapjára
hívánkhoz. Vissza-vissza is tért rá a sajnáti, és teljes
even át, sajnáti hatása az intézet irányításában beövezte-
zett változást is tültte. Napjainkban arántán a Vigorinkák is
kedves kapott rá, de vizsgálata ma mesze elmaradt a sibe, filozófiájé mögött.

A sajnáti valóságos „Lilaty-éve” zárult le a
sajnálts ~~színház~~ diadalSOROKASÁNAK textőpontján — ezzel
az esztétikával, amelynek sajnálts. éltorái előadásán
különben a műsor vidám sajnái között Dajor Gizi
— conférenciere-i minőségben is bemutatkozott a hö-
zönségnek, kedvesen, ~~talpraesetten~~ ^{talpraesetten} ~~talpraesetten~~ ^{talpraesetten}, az egész lényéből
arado' megvessegető hőzvetlenséggel.

A járásrenden még sőtáig továbbfűző új magyar sajnái
mellé a hözvetlenség évben két külföldi darabban kapott
feladatot, egy klasszikus német műben meg egy olasz új-
ságban. Az előbbi Lessing sajnáltsának két sajnáti fordító-
ja sette idősebbé. Bemutatónak sajnálts, mert a Nem-

Va Barnhelm Minnát

zeti Sínhástan sokasem jászottál, csak színesetűnd hős.
 korában vidéken meg Búdán. Hevesi kegyeletből még Karin-
 czy fordítását is megtartotta. Visszont - sajnálhatatlanul ölle-
 kesen, de ebben az esetben nem a legstílusosabban - ezen az
 előadásban mutatatta be a hősiességet a sínhási újonnan
 fölkerült forgószínpadát. Ettől az iskolás könyves "kötete-
 ző olvasmányából" színpadra vitt "mintá"-vígjátékot ele-
 ven sikerrel remélni valóban merésze gondolatnak tűnik.
 Fel. És mégis az lett belőle, Hevesi igazságának egyik leg-
 méltóbb büszkesége. Főszerepe, az "előtér" és elmesélés his-
 anony alarja, bámulatos erővel ihlette meg Dajó, Gizi min-
 vései fantáziáját, remegő életet lehelte a máskéül évszázados
 saövegbe, de éppen nem úgy, hogy modernre hamisította vol-
 na, ellenkezőleg: valami nemes patinával göngöl és díszítet-
 megérezettségével. Kritika's írva róla, ritka jó alkalomát lát-
 tam annak, hogy egész addigi pályájának jelentős ka-
 tárvéve művelésére rá ebben a művelés alarításában:
 "Dajó Gizi Minnájá megint azt mutatja, hogy ez a nagy-
 ketség" művésznő ^(a legutóbbi időkben) bizsosságban, stílusérzékben, a fölöllepes
 csarözöl elvességében, a lényeg megafadásában és kieme-
 césében mintegy szemünné láttára túlnőtt a saját idáig
 is jelentőség mértékén. Játékát korábban nem effores va-
 lasmi temperamentumos szerepen félüliség zavarta, mimi-
 rájában taglejtésében, valamilyest a beszéd arnyalásában is né-

ha az öncélúság valami kelletlen többlettel mintegy túllendült a feladatán. Most a mélyre hatol annak kibontja teljes gazdagságát, nem hozza lecsúszni, hanem belőle fejleszti a részleteket, azért is van rögzített olyan többlet egység. Ez jellemzi Minniját is: finomsága nem dekoratív leleményektől adódik, az eszes és érzékeny fiatal leány valójából árad ki oly természetességgel, mint virágból az illat. Eg-egy szemléssel most többet bír mondani, mint kezdő körökben történhet néha talán igen is fűzge játékaival. Kézmozdulataival is szavakból: a kéz beszédében is rájött az elnémult és mozzanatainak nagy kifejező ereje, keze olykor riadt kétségbe feledkerít — s ilyenkor mondja a legtöbbet. Szavában pedig egyre mentesebb minden túllangszúlyozástól, a lélek hangszereken most a tiszta elaphangokat keresi, — Minniját is találta". Így lett ebből a szép miniházi estéből jóval több afféle kegyeletos mécsesgyújtásnál: az évadnak legjobb színvonalát jelző produkció lett belőle. Mert Dejor Gizi körül az egész előadás is sejtén szelint: itt mindenkit a maga helyére állítottak és minden helynek adott teljes gazdáját.

A Minna tavasszi diadala után az év során egy nálint már nem ismeretlen olasz sejtőnek, Niccodeminek két szereplős hisztrionpadi scherzója, a Hajnalkaban, délelőtt este jött olyan sikerhez, amelyről csak kétségtelen — bárányai látnak volna nagyobb, ha főként természetesen nem az a kezébe kerül sorsa, aki-

Rébe Hevesi hitvány szereposztó érzéke juttatta: Dajor Gizicébe
 és Uray Tivadarcéba. A Kamera szimpadára visszél az olasz úri
 nyaraló kertjét, ennek vasrácsa, kerti bútorai, virágos loncai közt
 kényes elénk a tiszta savarban lepergő pici dráma, mely-
 ből csak úgy kerekedik ki három „felvonás” hogy a szimpadi vilá-
 gosító kapnati, déli, vagy esti fényeket reflektoroz a kertre. A a
 szerelmi párvadalkodás ^{is} ez a vietosó hangulatvilágítások ki-
 rözödnél: Anna és Mario a naprara szerint más meg más fa-
 detáját csillantja fel a gyermekifjúi szerelm ébredésének, el-
 ső válságának és boldog beteljesülésének. Ha van kamarada-
 rab: ez az; s ha van kamarastílus: az a járás, mit benne
 Dajor Gizi meg Uray nyugtath, valóban mintája lehet en-
 nek a stílusnak. A színház nistra példáját kapta benne a
 szimpadi hisznművészek széleskörűen gárdag lehetőségeinek, s
 ezáltal a kritika is fenntartás nélkül együtt tapsolt a tap-
 solókkal. Schöpflin rostellanul meleg lírai irradással illa-
 pitatta meg: „A legjobb, legkisebb művészi elmény ez, amelyet
 magyar szimpadtt Istén kádja mióta kaptunk. Amit Dajor Gi-
 zi művel, az egy nagy művészenő tehetségének kiteljesedése”.
 S ha visszalapozok a magam egykori beszámolójára, abból
 is szinte az „Enerék énére”-nek hangneme csap felém: „Dajor Gi-
 zi már eddig is megmutatta, hogy kajszálmánya hozzá nőtt
 a színészi lélektelenség legjobb és legreményesebb feladatai-
 hoz, most pedig boldog és büszke visszatekintéssel a kajszálmánya

a legfeszesebb kritikai tollat is, „amely hízelgetést írni nem
 tudott”. Amint nyújt, a valóságos életnek nem másolata, ha-
 nem látó és hisztos formálása. Munkája egybe fordít az író-
 éval, de az írói alkotásnak lehetőséggel elevenestbe
 költözése az a pont, ahol a drámaírás világa véget ér és ter-
 dődik a színészeté. Dajcs Lizi szenvedője lett ennek
 a világnak. Asszonyi és művészi lelke olyan gazdagga-
 rétt, hogy amit az írói lap, a maga alkotótevése-
 nedelmi hamataival firtat vissza. El az eszéssel - s meny-
 nyi eszéze van! - de nem belőlük épít, csak velük, azis is
 nem érezni jásériban a virtuózság mellett hűség,
 az erőnek erejével csillogni vágyás helyett csak annál jobban
 „vágy előrelő” szeszélye, elő bámulás helyett értés
 meghódolásra bír, nem „szeszációt” hava fel: felra-
 ja a lelket. Harmadfel örök van a szeszély harmadfel-
 orán át nyújtja önmagát s van miből mit adnia: hava-
 ron és hallgatáson, sem és ajár váltól szeszély, mozdulaton
 s a mozdulaton finom ritardandóin át egre meg egre újat, ny-
 lepős, általános érvényű s mégis egzenileg szeszély hü-
 zöl velünk arról a rossz írás és rossz szeszély szeszély any-
 nyissor kompromittált szeszély amit ny hívna, hogy: te-
 anylélet. A Nicodemus hissé hívonalatban szeszély szeszély
 sa éppen arra volt jó, hogy Dajcs Lizi szeszély szeszély szeszély
 háprázatosan gárdy, szinte a lelket szeszély szeszély szeszély

konkrétummal, - de azért mindig az írói mérsékelt kör-
vonalak között". És még valamire jó volt ez a „kicsinyben
nagy” előadás, egy régi, de sohasem idősecsütklen kritikai in-
tellel megújítására: „Ez a Dinházi este azszal a vilá-
gyönyörűséggel szolgált, hogy két pompás színjáték minkent
szarkalja, mirent sármnyassatja a magasba - egymást, nem
esetleg mértékben, mint az a magamagát. Mirent még
most is székretében tart a sötétrendszer babonája: az
ilyesmiren talán végül is gondolkodóba eshetnének”.

A híveshező, 1930. évben a Niccodemi-darabbal pá-
rhuzamosan két díj vesztő feladat van Dajor Gizire, az
szil a Kamara sámpadán, a másik a Nemzetién. Kép Er-
nő Azrajat mindent a „magyar Költés”-nek neveztette.
Sokkal vértelenebb volt amannál, líra, a sönad legsimpa-
di aslanabb értelmeben, a jólismert Heine-verse felhívására.
Végletes arciótlanságát a hímes sava virágszőnyege
szabargatta, itt arútan igazán minden azon fordult meg,
hiz és hogyan kábítgatnak ezekkel a savaival. Kiz? Dajor
Gizi is úgy. Hogyan? A maguk legelőkelőbb színvonalán.
Az olasz dióttben már fölémelkedtek erre a színvonal-
ra, s alább most sem adták. Szimpadi kettősül beszéd-
ben és mozgásban (néha hallgatásban és mozdulatlan-
ban is) nagyobb gazdagsággal szolgált mindazzal, ami a fü-
let és szemet rabul ejtheti. Mesei szépségű megjelenésük

s a lényükből áradó lélek még a ^{verseség} ~~szépség~~ jelenetében is megadta a benső történet, az érzésben és fantáziában lejátszódó dráma illúzióját; ^T A közönség a csillagzó játékpenz ~~is~~ ^{is} elfogadta színaranygal, annyit pedig még a legigényesebb bírálat is készségesen elismert, hogy a két bitűnő sárpadi alchemistának sikerült a csodélyű "flitter" aranyát hamisítani.

Míg három késsel kísért Herceg Ferenc Bendrey Juliaját mutatták be a nagy színpadon. Míg képrészlet, hogy ennek a görgő és tapintatos, de nem egészen meggörő védőiratnak ne a Bajcs Szai villogóan toszsinn, de minden változásában lenyűzősen szeretneméltó színregezésége fölül várható nagy segítség lett volna az ihletője. Kültői eszményképnek megmaradni nem volt ereje, földi asszonya lenni nem volt bátorsága, - könnyűbetűl ebben hangzik ki Herceg boldogtalan hősnőjének elégiája. De az oltsóra nem méltó ideálkép valahogyan itt sem bír felmagasztosulni, sőt egy "hallódó" asszony a csinos műorla herceg sarjaitban meglehetősen George Sand-i önérettel vitasja az "élet" her valójait. Ez a Julia - asszól az első jelenettől fogva, melyben vörös forradalmársáprával és nemzetissinnü derékóval lép elénk, ardig az utolsóig, melyben a Felsőfő-kep előtt könnyezve elszöveg Szeptember végén után Horvát kópáddal az eskető paphoz távozis - nem a műosa ságalmábtól el, inkább csak néhány arckép reminiszcencia erején.

(Gábor Jenőtől)

^T A drámáét, ebben a tipikus operaszínpadban, mely megezenésítve utóbb át is került az Operaköz színpadra (Leilát ott Dobay Lívia énekelte).

Dajcs Gizi megjelenésében szélsőségeset mása volt a ránt
maradt Júlia-ábrázolásának, különösen a Parabéne-nél. Jól
széles mértékű finomsága is a lehetőségig biztosított
az egyszerű a hisztériás „extravaganciák” meg a pite-
gő sentimentalizmus közt, még a második felvonás vég
működésével operett-szerűségének is – valami extatikus
valóság-ferülemelkedés szuggesztív érzetisével – sile-
vált letompítania kántóbb élet. Eszaki Dillája után
most Pécsi Júliájával másodikban állított a sámpadra
költő-művészt, egészen más lehrül, egészen más ~~hű~~ hűtelent.

Ez a sámpad évad, amelyben Dajcs Gizi három új sa-
repen kívül a korábbiakból is sűrűn játszott legalább hatot.
ketet (csúnya vereség, nagy feladatot): pusztán fizikai szelgál-
katasnak is valoban bármilyen méltó. Kétszázharom előad-
son lépett föl, tökéletes, mint a nőtagok termelése, az epizo-
distákat sem véve ki, akiket „széplisé” néha ~~széplisé~~ ^{percesre} mérték.
A követhető idejű kúszóban a Magyar Sámpad minden töl-
tés nélkül irkatta be róla: „mindig érdekes és aktuális és
esztendő óta pillanatán sem tűnik el a budapesti sámpad-
zi közönség állandóan irzó érdeklődésének reflektorfényéből”.

Ez a sámpad új Dillák-vepét harangostár ~~vepét~~ a Leo-
nában. Az író itt kibővít drámatárgyát után a forradalom ~~ta~~
varosát szabaddította rá a sámpadra, benne leglősiellenes
„hősnőjével”, az arisztokrata-sarj Leonával, aki szív és agy

megoldhatatlan konfliktusai között kinnvándorolt a vihar-
 ban és fedél alá már nem juthat soha. Dajor Gizi itt is
 egyjutt alrosszat az iróval, az aldot valósággal felszívtatta a
 maga epéjének, kelmény-csajján megrendelt ~~szó~~ adott.
 "Nem vagyis zsinésenő" - feleli Leont az első felvonásban
 a filantrop-forrádmár népszerűfőnökönek, s valóban:
 Dajor Gizi egész járásában nem volt egy szemérmes, zsinés-
 rübi "vondás sem. Nem voltak "nagy jelenetek": a tökéletes
 epység megteremtésében volt nagy. Szeretnével való utolsó
 találatosága mozzanataiban egy egész belső világ összeom-
 lását éreztesse, szinte percek alatt s szinte minden "szöveg"
 nélkül, de találatosként azokat megüvegcsédelt beintetést, de-
 mesző sírlyát elfelejtetni nem lehet soha. A kámpadi
 sírlyának is vannak virtúódjai, a bécsi Dúogrinháza effis
 emlékszáradó tragikájának emlékeit is éppen a híres "Wolter-
 Schrei" kassza fenn. "Dajor-sírlyát" keveset hallottunk, de
 mindig úgy, hogy a lelke szaradt ki vele.

A közönség világszerte kisebbége ritkán jut ilyen nagy-
 rendű évezetkez, viszont a híres tudvalóóleg nem s dönti el.
 A többség most is ellene szaradt: nem nagyon tudtunk erre
 az előadásra, pedig Coortos, O'boy, Peskeő is remélt benne.
 Csashó Kálnian új darabjait, a Felhős lovagját, viszont ke-
 vésse találta újnak a Nemzeti Színház nézőtere, mintaköny-
 valóban egy kissé At új rokon alapszámájára került vissza

vele: a bérés, rissé áporodott levegőjű vidéri konzervatív világra - mint tejbe az oló - belecsöppen valami nyugtalanító elem (ott a keleti Blanche, itt egy székhámos pilóta-alfőhadnagy), az egyensúly fenyegetően megbillen, míg aztán hol a mosolyra, hol a könnyre annyira fényében csillogó három felvonáson át újra nyugvópontra nem jut minden. Dajor Gizi As új rodonban a fő bajszívó volt, itt a fő áldozat. A szerzővel valóssággal áhítással ejtette "tisztult, bendőzt. A szerzővel valóssággal áhítással ejtette", tisztult, bendőzt. A szerzővel valóssággal áhítással ejtette, de hatásában soseges, erődeiben teljesen legyőzött sőt dőlt, de hatásában annál rápródator ebben exerszínű művészetével, a közönséget is a maga párszja hódította, - a darabára máis nehezebben, mert ennél a Katicénak "magasabb" leányanyaságát egy rissé vitathatónak érezték.

E két írás bemutatásához különben Dajor Gizit, a színészi frisskeletű "örökös sajját" újabb, népszerűségével fogva még annál is erőteljesebb "közéleti" hitünetetés este. Magyarországi romhányzója akkor alapította meg az írók, művészek, tudósok Corvin-rendjét, s ennél első díszdíjazásai között ő is helyet kapott. A Nemzeti Színházról Hevesi Sándor igazgató, Márkus Emilia és Gál Gyula részeseült még ebben a legfőbb elismerésben. A sajtóban is közvéleményben aradt hang néhány orlétdében beírult név híányának fölemlegésére, de olyan egy sem, mely Dajor Gizi díszdíjazását aláírta csodálatlan bakt. levelét is megbolygatta volna: jellepeken régóta megkapta ő azt, sinnen esküt-esté.

Fajdalom, az igazán alacsony nagy és szép alkotmányait a Hevesi-éra legutolsó szakában már gyéribben kapta meg. A század harmadik évtizedének beköszöntével a színházi konjunktúrának végkép befellegzett, a visszavetési remélt „bérállapotot” sem itthon, sem a nappaliban nem követelték be, legkevésbé a lelkes béreje, ezekben inkább új veszedelmek csórái fogantak meg. S van-e e évtizednek földrengés-felzárkózás a színház szorosán összekötött szervezésénél? A falakon belül nyugtalanítást okozott az állam színházainak a magánintézetek csillagjához méltán valóban mostohaanyagai helyzete, a falakon kívül a legelőbb körös-köröngésnek, a „színpadok” közepeskedésnek lezárás-csökkenéssel és egyéb jórta alaposan megbénított érdelklődése és lebecsülése.

Nem mintha mindez külsőleg is nyomot hagyott volna a Nemzeti Színház munkáján, ellenkezőleg: inkább rórosan szápora éverése kelthetett némi gyarut. Hevesi utolsó misszél évadában a két színházdon húszonkét újdonosif és nyolc felújítás került a közönség elé, mint ilyenkor történni szokott, meglehetősen változatos nérdül. Voltak szép és méltó vállalkozások: Voinovich nemes ihletű Magyar Passiójának, Molnár és Borzemissa-adaptációjának, a Magyar Elektrán bemutatisa, a Peer Gynt meg a Sasfiók áttelepítése magyar színházból, a Köppen, ^{a Revizor, a Don Carlos} és a Hannele felújítása. Hanem e pirosbetűs napok a színház kalendáriumának általában eléggé szűke sarlójából virítottak ki.

Bajor Gizsi az 1921. év első felében új szerepet
 csatolt egy nem éppen szerencsés ^{ötlettel} felújított Herceg-dra-
 mában, az Eva bossorságyban jászón. Talán azt remél-
 ték, hogy ^{ennek} "demoni" föléltája, az "aranyhattyú" renaissance-
 sance-hercegnő, egészen meglepő minőségben csillantja
 fel szépségét. Csikozásiban nem is volt hiány csakhogy
 az ilyenmi a szerepben rejlő lélekfedezet nélkül üresen
 sissegő tiszta marad. Láttam ezt a darabot két év-
 szizeddel eelőbb is, akkor Virádi Aranka szép bossorságya
 és Odry szerelmes lantosdiája iparkodott emberi hitelt
 szerelni az inkább sávarban, mint érzésben lobogó
 szenvedélynek, de a lángot ő is sem bírta túljuttatni
 a - riválda peremén. Most ugyanez történt Bajor Gizsi-
 vel és úrayval: az ő szerelmi ~~szerepe~~ megsejlesztésük is egy kis-
 sé úgy lángolt, mint a sámpadi - licopodium.

Az igazán "Bajor-típusú" most is néhány nevével össze-
 jött darabnal, a Viljant el!-nek, a Denobolócornak, a
Húsvéti variacionak, [új betanulásuk előadásához fűződtek,
 örömmel látszik viszont egyre nemesebbé eső Jüliáját ~~az~~
 úrszó Shakespeare-estében (a Derogé s az Abonyi Se-
 dáé után most Úray Rómájával), s ~~az~~ gyer-
 meki báji kis Marsáját is Csiky Nagymamájában, mikor
 Ritzi Sziditől Mátyás Emilia veszte lt az ezüstbáji
 angyal szerepét. [a Serénynek

Ez év elején hirtelenben egy kis „házonkívüli kancúrozás”-ra is elcsábült: az ~~Andrássy~~ Andrássy-úti Kínház kabarészingpadán szerepet vállalt Lengyel Menyhért Tihamer című „Jellemszerű komédiájában”. Sikeresen művészi munkával ^{hosszú időt át} ~~megszerezte~~ ^{szerezte} ~~magának~~ ^{magának} ~~az~~ az éjszakai órában, még olyan napokon is amikor ket fellépés állt mögötte. Talán még pihenőnek is érezte ezt a kis lenge ügyet, amelynek szolgálatait ezért teljes odaadással vállalta, ráadásul annak idején Vassányi József az ehhez hasonló feladatok egész sorát, s abban is rokon lélekkel, hogy még az ilyen csillandós kálódásról-his-tóriákról sem tagadta meg egyirűl sem némi enyhítőgö-
 lési eleganciát. Berlinben Dárdos István megbízott
 ezzel a darral, nála is hangos „Dajor-tízor” lett belőle
 igaz, hogy nem éppen a legilletesebb fórum előtt, hiszen
 ezekre a „várúciós” kalandokaira a drámai kritikusok
 nem is igen mentek utána, ilyenféle diadalait kérésre-
 set tudomásul vették, de valahogy inkább csak művészpá-
 lyája — mellésteremtésinek tekintették.

Hevesi utolsó évadában még négy magyar újdon-
 ságon játszott, mindig a maga legjobb színvonalán, mely
 többnyire felette állt feladatának. Donyi Adorján legse-
 sablonos, de kedves és elmés vígjátékában, az Édes ellen-
 ségben egy „emancipált”, pápaszemű vegyes viszonyú vígjá-
 talmis lopás be a nézőt megkötött rokonrendvébe,

ahol mindenki egyetértett abban, hogy nála édesebb ellen-
 séget csak úgy lehetne leélni a lemondás
 tájékoztatóján az a szuggesztív költészet, mely jatká-
 ból íródott, még a kritikusban is Vörösmartyt Lendvay-
 nére írt sorait idézte föl:

Nem tudják, hogy minden szó, mely szívvel írt,
 Szédnek egy eltépett életörömbé kerül.

Egy hónap múlva annak ^{az iróniáért} új darabjában kapott szer-
 kezet pályája majnálán egy szer más nagyon szerencsés
 találkozás: Móricz Zsigmondéban. De ez a regény-, sőt va-
 lóságos anekdotás-izű Kerék Ferró még annyira sem
 állt meg a szempádon, mint annak idején a Pacifikus.
 Szerzője "sociológiát" írt szociológiát vele, de bizony csak elégsé-
 gyesen tag történelmet tárgyalt a paraszti vérszisz-
 tól a polgármesterleány meg az arisztokrata földbirtokosfi-
 szerelmi kötődéséről. Peskeő Attila meglepően finom ala-
 kúval, Crostos vasos karikatúrával állt a szerző szem-
 gáncsán, Dajor Gizi pedig az önéretes és erős szerelmes-
 viszony szerepébe - főleg a bátor attal dörög "jelenet"-
 ben - folytattat szerényességnél, guardagon irányult lelki-
 erőt vitt bele. Tartósabb sűrűsége mégsem segíthetett a va-
 ratot, mely Dajor Gizi kedves kis Kötőzög Máriáját is maga alá temette.

Annál zajosabb „közönségszék” lett Andai Ernő né-
 mileg vértelen, de tagadhatatlanul finom, valóban kama-
 rassistusú ríppárhátú, a nyilván Hlevesi István Else-
virjének hatása alatt íródott Porcellánból. Ennek minden
 varnása hangszereleiben volt, koránsszem témájában, az é-
 zelmes polgárlányi ^{szólt} ábrándjában, egy kezeget vélt kezeget
 titkárrol ^{szólt} mely megmerad ábrándnál, átadván helyét a
 rokonsejves-réjész-professor képeben jelentkező realitás-
 nak. A két fiatal közist lepergő választásos dicső és be-
 hízelgő hangján jelenetében esendül ki a darab meleg bírja,
 amelynek művészirató mondataitot a szerző alighanem
 már ismét közben is Dajos Gizai és Uray Tivadar esemé-
 nyien, összehangolt színpadi kettősét álmodta hozzá. Ők
 azután olyan gráciával álltak is helyt szerepül hangre-
 mést, amelynek simüléronyabbat valóban álmodni sem
 lehetett volna. „Dajos Gizai — írtam a főpróbába után — a
 nem éppen véles dőlájú leány szerepben a maga exes-
 ter gazdagabb, szinte már a második percében is igazat-
 mas lelkitartalmat adó egyéniségével sugározta be a
 színpadot. A szerző Pamfil Mondrajának varnát lauykább
 mozzanatai, — Dajos Gizinek nincsenek: ~~él~~ él ő perzselőn,
 minden idegorálalal, ha kell: az író helyett is”. És hozzá-
 tettem még valamit, amit ma is szívesen aláírok:
 „Fyentör legnagyobb dalénekesnőnk, Medgyaszay Vil-

mat juttatja az eszémbé, arinél, mielőtt röpre chan-
sonnal élessorokat éget belém, szintén nem volna
ajánlatos dalainak pürra írott szövegét szemügyre
venni, mert - az ő lelkemelegítés és fantáziája-
nak csillama nélkül - úgy lehet: sivar és szintelen
baricsot sorongatnánk máshonnan".

Ezzel az évadnak második fele különben más határo-
zattan bizonyos iránytűvesztettség jeleit mutatta. Mindent-
sejtette, hogy - noha val a hővesztés év de csak lenne ese-
délis - az igazgatóság rövidesen be fog következni. A
kutsusaformányzat felől Klebelberg idején rendület-
lenül megnyitassza bizalom utódaira nem öröklődő
át, rövid hivatalviselésük alatt a Nemzeti Színház ügy-
vel behatároltban alig is foglalkozhatunk, viszont a pa-
nász, vidaszodások nagyon is megszállták az utat
hozzájuk, a helyzet tarthatatlansága egyre nyilván-
valóbbá lett.

Maga Hevesi fáradságos munkát dolgozott, talán már
egy kis "kiszáradt" is: műsorsós sikerrel igyekezett el-
lensúlyozni a válsághelyzetet, esiről a "sűrűsödő"
hódót.

Bajor Biri személyi verésse vilsozástól hódító,
napközben régebbi szerepei iránt joggal lehetett ~~élen~~ ^(megismétlődő) élen
érdelődést remélni, ezertől néhány felújításra is került

s rendre bevalóságra a hozzá fűzött várakozást: Az új rokon
bennutatisa után síz, utolsó előadása után hat eszen-
dével most újra kedves műsorlatokba lett, a tábornok is
meleg visszhangra talál, akár csak négy évvel azelőtt.

Új feladatai nem ígértek ilyen sűrű színpadi életet,
exer~~ció~~ inkább pillanatnyi sikeret várhattak, a felüle-
tesebb színdarabok helyébe.

A Kamara Színházban Tündös Klára és György Balázs
címmel bemutatott „magyar nőtárs élettérei” drámai színház
vállalkozásait meglehetősen kúrószerűsámba mentek,
noha jó ügyet szolgáltak: a nézők zenei ízlés fejleszítésére
a régi magyar nőstílus nevelését köztudatba jöke-
tetésére. A Molnár Imre megbízható nőtagjainakból
világosított szép dalok előadásához a család arcióján, egy
részé bábjelésre, igen stilizált három színpadi kép-
intéssel is ürügyet szolgáltatott. Húsz-húsz évnyi dor-
távolságban elsőül egy napoleoni időbeli fatúri ver-
bunkos-jelenetet kapunk, majd egy Cozonai-hori, reformá-
tus paplárban lejátszott minétes, szerenádos andalgó s
végül a szabadságharcot követő önkényuralom régisálmán
kerdőidejébe helyezett, fel-feljajduló, sírvavigadó Resegő.
A művészek hármas szerepekhez jutottak ebben a „megle-
venedett képekörnyében”. A főszínpont mind a három rész-
ben Dajor Gizi volt: búvárosos parasztlányok az első-

ben, "főnéni" kacérságú paprisas sörnye a másodikban, sö-
 séllőbogszerű cigánylánnya a harmadikban, megejtő bűjü-
 moszgisával, remél mimikrájával nemcsak elragadó, jelle-
 mezett is a legjobb színészi értelemben; az intim ka-
 marahelyiségben esélyt vivő "erejű", de valami megvesztege-
 ző mesebájjal csilingelő hangja is megfestte a magáét. A
 közönség saivesen fogadta ~~ezt~~ éneklő-táncoló nemzeti rem-
 nési kedvenceit, mindenesfélő Dajor Gizit, arinél
 ityesféle "virindulásai" alkatával senki sem jött el-
 be fölvetni az "összeferkeselenség" hírdését, még a legpá-
 paszemesebb bírálatnál sem: mindenki tudta, hogy a szá-
 aron lélelnél ez a csak fűtő pillanatokon elővillanó ar-
 ca is a tájnak, szépségnek, hősiességnek gyermekei között
 vonásait költözteti. A Gyöngyhalász ellendülhetetlenül be-
 lopta magát a nézőkér szeretetébe, az évszázados dalha-
 nyomában mindegy a csirák ismerését föl az aron
 az énekes magyar nép ajkán ma is felcsendülő meló-
 diának, amelyre a fővárosi színházi közönsége
 előtt első ízben épp akkor tájt ^{benmutatkozó} ~~Paulini~~ Paulini-féle

Gyöngyösborotva kezdte meg máig tartó hódítását.
 Már a Hevesitől Dajor Gizinél juttatott utolsó ve-
 rep — Marshall Robert angol vígjátékíró ásatag darabja-
 ban — nem bizonyult életrekelhetőnek, pedig nyilván-
 itt is az ő varázserőjétől remélés a csoda történt.

De ez az Egy hét a Bagolyvárban című, mérsékellen vidám
 és lehangolóan banális darab már Somló Sándornak sem
 hozott szerencsét, ari húszonkét évvel azelőtt mutatta be
Killicranrie herceg címmel, két főszerepben díjazt: Jütisá-
 val és Császár Imrével. A Mabranco kölyk bösz Katája és
 Petruchioja támad fel benne modern változatban (hányá-
 díban Shakespeare óta?!) és ami leggrösszebb: megdün-
 lázva, mert a fő mabranco lady és a fő asszonyrelidi-
 tő lovag mellett mindegyikből egy - misodpéldány is
 szerepel ebben a kegyeskedett "regényes komédiában".
 A vezető párt Dajor Gini és Uray Jivadas játszotta, a
 második párt Aczel Flóra és Peskeő Attila. De négy
 ilyen hitűnő művész lelkes összejutása sem bírt segí-
 teni ennek a reménytelen renoválási kísérletnek eleve
 vesztett ügyén. A májusi bemutató után éppen csak
 a beletti este ~~elő~~ változatosságát szolgálta egy-ahogy,
 de azután visszahílyedt a jól megérdemelt fele-
 désbe, ahonnan bár is volt előbeszélgni. Dajor Gi-
 ni kedvesen temperamentumos Lady Henriettájának
 egy-egy szép pillanatára még ma is emlékezem,
 de - ez már a ~~szerep~~^{rangon-átüli} / olcsó szerepnek röngyöke-
 len velejárója - alarításának egészét egy évtized há-
 vóságából már bajosan bírnám beállítani a megőri-
 hitésre ~~való~~^{váso} Dajor-szerepnek gazdag galériájába.

Annak azonban a legtárgyilagosabb kritikai megítélés is háttérben elismerhet, hogy ennek a reggeli galériának Hevesi Sándor kitűnő gondozója és gyarapítója volt. Igazgatóságának különösen legvirágzóbb második harmadában Bajcsy György szétszege hozaképeskedés minden olyan magas igénynek egyenértékű szolgálatához, amelynek betöltesét művészi illetékeségére bízta, és megismertetőt azoknak a méltó feladásoknál ~~minden~~ gondos igazgatási vállalkozás is, amelyeket a jövő tartogatott számára.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HARMADIK RÉSZ:

MOST VIRÁGZIK AZ ÁLOÉ! — *székes!*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A többi oldalon
5 sorral alább kezdve!

123

Márkus László irányítói szerepének tíz hónapja a Nemzeti Színház történetében még epizódnak is rövid. Az Opera kitűnő főrendezője ideiglenes megbízatással került az intézet élére, maga sem örömezt vállalta a kibogó tenger lecsillapításának poseidoni mivoltját, de ha már vállalta, mint mindenbe, ebbe is egész lelket beleadta. Csakhogy az első évadban a felszámolásnál túl az egyéni felelősség megredvező viszonyok miatt sem igen juthat szóhoz: ilyenkor a számadás még meglehetősen gyorsan nélkülözhető részülni, hiszen az indulásról rendszerint le van már kötve egy esomó újdonság, így volt most is, amikor a Samara intézet megszűntével néhány eredetileg odavárt darab is bemutatásra várt, a nagy sziparvó viszonyok az egyre elviselhetetlenebb környezést jelentő berletrendszert negyven estenél fölöttebb erőszakkal korszaki benéptelítést tetté kötelezővé. Mindezt súlyosan megterhelte a bármilyen igényesebb program megvalósítását szinte elvevő kivételesen anyagi nehézségek.

~~Ez~~ Ez az áldatlan körülmények természetesen nyomor is kapcsolt a művészi munkán, melynek bevétele megjelése és átvittele végül is a Márkus Lászlóval nevezett igazgató semmilyen műsójában megvált minden biztosítást. Itt rajta áll, csak azt valószínű voltna meg, de azt hiánytalanul, amit a Csongor és Tünde emlékezetesen négy

felújítása alkalomával arról a dramaturgi első fe-
 lelősséggel kapcsolatáról adott újságcikkében az alábbi-
 rúban hangzott szó: „Ha a mi lelkes jótékony köztársasági
 tudja a költő hitvallását, hogy az ember Isten képe és
 viseli, akkor mindannyan nem sietéslen és szorgalmasan a
 művészet, melynek célja, hogy az embert embernek mű-
 tassa, és szorgalmasan a Nemzeti Színházat, amelynek cél-
 ja a művészet”. Tömörebben alig lehetne első szipadár-
 ra nézve megfogalmazni, azt a célt, melyet „őkejtet a leges”.

Évadnyitónál Hecceg Ferenc klasszikusnak számító
 tragiédiáját, a Dizignat háza híj ~~betanulással~~, Pe-
 theő Attilával Konstantin császár és Dajor Gisivel Tréne
 császárné szerepében. Könyvem elején Schönherst Germet
 tragiédiájáról szólva megemlítettem, hogy ez a két kezdő
 művészt, a két kis tragikus tiroli paraszter, idővel
 majd Diósné omlatag trómusán fog találkozni a Nem-
 zeti Színházban. Most, hogy ez a találkozás megtörtént,
 — egyúttal sincsai dicőségét sem parajitotta az
 elvart mértékben.

Micor?

A kritikusok abban rendre egyetértenek, hogy az elő-
 adás egészét valami szembeötlő stílusterés bennlő. En-
 nek az is meg lehetőséggel egyértelműséggel mindenképpen
 a szereposztásban jelölésük meg. Pünkösti Andor Petheő.

ben népszerűsítette a Hercegy-féle történelmi gobelin-kép értelmeiben való újabbodói fenséget. Párban az az első szereposztási hiba seintse vonzotta maga után a többi.

"Dajor Gizi - Folytatta - talán a legszeleesebb regiszterű magyar színésznő s hatalmas színészi stílájából, talán csak az az egyeslen hang hiányzik, amely az Tréne oldalához kell. Kivételes tehetsége így is sok szép momentummal kárpótolta a közönséget azért a meggőző erőért, amely lyel adós maradt". Kárpáti Áruól hasonlóan vélekedem:

"Mindig örülünk, ha ezt a riváló művészet új szerepben látjuk. Még akkor is, ha nem egészen riváló feladatban vizsgálhatjuk képességét. Mert-valljuk be - Tréne színésznő figurája mesében idegen az ő lirikus, lelki intimitással iránt fogékony, bensőséges művészi lényétől. Az utolsó felvonás nagy jelenetében azonban így is megrázó alakítását produkált".

A magam egykorú britiai nézete ezzel szemben némileg különbözelménynek hasznatos. "Dajor Gizi feltevése a valószínű aláról - totam - lényegesen elmaradott az elődeitől. De hogy ezzel a hűtlenséggel egyrészt mind a dráma költőjének elrepedéséhez is teljesen hűtlenné vált volna, afelől bizonyos vágos bizonyos. Jászai Mariánál már-már zord grandiozitása, Mátyás Emília-nál melegebb, de még mindig hangszílyosan bizantin

méltóságú asszonyi varázsa után Dajor Gizi könnye-
debbre „vette” szerepét: a végzetes hetévadoménisszet ~~redveste~~ redveste-
genet és veszedelmességének csillogó pálcáiból szötte sines-
se és egyre sámváltóvá. S minnesenek-e meg vár a seilak is
Herczeg dréneiben? Legfeljebb talán a trón göggyének vala-
mivel nehezebb aranyvesztő pompája borítja őket, mint
amilyennel Dajor Gizi vet rájuk szögge átlátszó leplet!

Kajjon aligha sévedtem. Legutóbb is most, a legközelebbi
múltban, dramájának 1904. évi bemutatójáról emlékezve
Herczeg így jellemezte Jászai Mari alakítását: „Sárványt
csinált az én his viperámból”. Nos, Dajor Gizi a „his
viperá” felé közelítette az alakot.

de stílusa valamelyest kiesett az előadás egészéből,
s azonkívül a röszöng is egy kissé vonarodva követte,
a szerep előbbi gazdájának még eleven magiájában. S
minthogy A híd Sárványjében vagy A műranygi baland
Wesselényijében oly tökéletes Peskeő is valóban csak
felsőreig jutott a „kőszöng” pátoszú Konstantin alak-
jával: ebből az évadrendő felújításból számottevőbb
előadásorozat nem keletkezett s mind a dotmál kétszö-
nyön műsorba iktatták, két főreceptje meg is vált feladattá.

Következő szerepét egy angol újdonságban kapta, John
van Druten Mindig leszen Julián című jellegzetes re-
per darabjában, melyet Londonban is egy híres színésznő,

Edna Best iszt sikerre. Nálunk is Pajor Gizi cocur-ti-
 rálynőjebe kerül fel mindent. Ő maga nagy kedvvel vál-
 latta Leonora pasztel-arcfényét megfestésével: „Csipke-
 finom dialógus, sok hangulat és szelid humor jellemzi
 ezt a kis vígjátékot. Néhány Shakespeare-idejét is van a
 darabban. Exeret nem kellett megtanulnom, hiszen az igaz:
 Jüliát is már sokszor játszottam”. A kritika kevésbé méltó-
 tányolta az író munkáját, annál inkább Pajor Gizinél
 feladatára messze felülmelredő színészi tügyallatossá-
 gát. Neri-írta Schönpflin Stadler - „specialitása vesztmes
 fiatal lányokat játszani. Bárki más játszva a darab
 fő női szerepét, tökéletesen unalom lenne belőle s meg-
 csönörölenénk ettől a málnaszöptől. Pajor Gizi azonban
 perszögöt tud csinálni belőle és szívesen megisszák”. Neki
 is arra adott ez a bemutató alkalmat, hogy az ilyen, alaj-
 jában véve cseregy fajstílyú szerepét színészi rangeme-
 lésének mindig kitörzatos beidését fesszegetsem: „Pa-
 jor Gizinél színesebb, vonzóbb, a beszéd isonyaltsáiban
 guardagabb egyéniség meggar színpadon ma nem igen
 akad. A színkés az utóbbi években jónéhánysoor te-
 remlett neki ilyen „jüsilonijáték”-ieñ alkalmat. Ilyen
 volt a Niccodemi-féle Hajnalka, délben, este, ilyen most
 ez a hollandus nevű, de folyócsen angol darabú irótlal
 12. márczó, habrósmijű színpadi játék is. Mi van benne?

A semminél valamivel kevesebb. Egy elrejtett, spleenből ártatlan kalandorral is szívesen Sacisodó s elég könnyen csókolódás, de lelke mélyén kamvasan ártatlan angol úri házasság beleszáradt egy fűtőszékben megismerést amerikai fiatalemberbe, - és viszont. Az ismerésglóból három nap alatt eljépezés lesz. Az ismerint drámának annyi leveles, az is kétséggel elismerheti, hogy az "ébredő" szerelmek végigjárti rajzához viszont elég feltevére, hogy a színésznő ennek a lelke állapotának megmutatásához annyi eszésszel s minden eszésszön től annyi szuggesztív erővel rendelkezik, mint Dajó Gizi. Van a szerző finoman vezetett dialógusában is "felhasználatos anyag", de kétszerannyi az, mit a művésznő fantáziája, járásböltel-gardagsága s persze sem lazaradó, elragadó vesve-je ad hozhat. Ez elégképes igazolás - vagy ha kell: mentésje - annak, hogy az ismeretlen saeszőnek műve is örökre ismeretlen sem maradt életünk, ami a színészi hivatását és elvárható műsorgazdagságát tekintve különösebb veszeségnek aligha lehet volna mondható. Ha egy darabból valamely riváló színészi tehetség annyi színjátékbeli érzéket bír előcsatogatni, akkor az a darab jó, legalább is erre mindenesetre jó, s helyébe talán nincs különösebb örömt, mondjuk, színészi legelrontott jó drámát hívanni".

Ez a salvós conductus sem jött ki azonban a Bajcs
 Gizi főszereplésével sornbővellező hazai újdonságnak,
 Indig ottó Tűz a Monostoron című, állítólag "Förkénelmi"
~~színművének~~. Nem volt ez több hozatimás hádszigi död-
 manál s még annak is sámvonaton átúti, ahogy ejtő bír-
 löje találoán írta: "Nem egészen kifogásalan hús, Förténel-
 mi generálszafiban". Bajcs Gízinet kellett volna a há-
 rom jelfi közt vergődő erdélyi kőrümenyese elnapsot
 telebrjén alapjának hitelet kivívnia. Tűzbe is vitte
 egész arsenálját: saéles éraelmi skálját, lényenés a
 romor alapresepén is átúto asszonyi raffoját, kacér
 játerossját, - mindhiába: seép Gálffy Eszterannája váltif
 megstnylette annak a bizonyos "hámadik dimenzióval" há-
 nyát, amellyel az író a dráma valamennyi szereplője-
 nek adott a maradt. Kiss Ferenc kelkes színészi munkája
 csarúgy ezen vézett el, mint a Fesheőé vagy a Dehotayé. A
~~színmű~~ jelenetei ezek nem lobbantak úgy lángra seholsen
 mint a darab végén a Nappregi. kúria, a szenvedélyek sem
 gyújtottak úgy, mint a tornyosnyosorolyból előlépésű
 szalmacsóva. Hanem a darab mégis elhamvadt, igen rövid
 saimpadi élet után. A színpad ~~színpad~~, ha Bajcs Gízinet
 drót tapsolni, most is inkább a műsoron még mindig nagy
 vonzóerejű krétaribben vagy a Porcellánban nézze meg,
 vagy pedig a Tábornok Jüditjében, melyet erősfajt jászón színpadon.

Hogy a „dramatisztó” fogalmából a drámaiság esetleg még úgy-ahogy lealkudhasson, de az íráság semmiépp sem: legjobban az a Dajor Gizi művészetgyűjteményében kétségkívül hűsített, vet jelenségek sűrű művelete, mely közelebb áll a regényes életrajz divatos műfajához, mint az erős szerkezetű drámaéletrajz: R. Besier Ahol tilos a szerelm című, Browning Robert és Barrett Elisabeth eseményi szerelmét tárgyaló darabja. Szerelméről és szenvedéséről szól, valódi női érzés nélkül, de a fajtát képező annál nagyobb pártatlansággal. Témája tagadhatatlanul igen kegyes, hiszen az incestus határát érinti, de éppen itt mutatkozik meg szerzőjének írni tapintata: az élet szenvedését nem segít, de nem is helyezi — hirtelenbe; seámit vet vele, de nem szimpadi szünetelésből. Ezeket is éreztük egy kis híttel túlzottan a színház öntudatát, amellyel az életrajz szükségletet rendre lefaragja, ami annyira némi komolytalansággal is vezetett. Elvégre Alfieri Mirrájának semmivel sem kevésbé „aggályos” a tárgy, sőt a „tudatalatt” fölfedezése előtt sokkal nyugtatóbban is nyúlt hozzá.

A két napj költőlehetőség szerelmének gyöngéd rajza ezt a Browning-Barrett-darabot is kiemeli az olcsó „szenszáción” himnuszokból, hiszen a költőnk csillagfény alá helyezi. Dajor Gizi mélyen meggyőzte a töredék, beárazott Elisabeth hírfacél-szerűségét alátámasztja: „Nagy ambícióval ké-

színellem Elisabeth Barrett szerzője, amelyet Londonban a Queen's Theatre színpadán Gwen Frangeon-daries játszott. Ez a szerep terjedeleme dolgában minden eddigi szerzőmet felülmúlja. Szívesen bírástam meg a nagy feladattal, mert érdekelt a figura és érdekelt a regényes történet, amelyben a eredmény jászeddik. Barret Erskel és Browning Robert életét is sokáig tanulmányoztam. Remélem, alarításom nem torban tér el attól a képtől, amelyet a "hiltőnő" életéről és műveinek ismerői a fantázia és az illúzió segítségével Elisabeth Barrettről rajzoltak".

Velőban: a művésznő alarítása tökéletesen egybeesett a "portugál sonettek" hiltőnőjéről való elűpzelésünkkel, főleg abban, hogy lényében és történet megható vonásait egy pillanatra sem írta át sentimentálisra. Finomságában erdelgösség nélkül is gyönyör volt, szerelmes dacában hangos-
saj nélkül is elcsónt. Sajánar töstét indulataira vidób-
benne pedig a szasa lélet felbőbbségének hatalmas passz-
sziv erejét érezesse. Telejthetetlen nemajátékában
egyanút benne volt a Barret. hár beceg légkörétől való
szőri irólás és a dörmöbölő szabudulás vagy ellenáll-
kapatlan lendülete. Gyönyörű szinési művészet Odry
szpad mésséltasó maestrója és ~~Attila~~ Puskeő
Attila férfias ~~livája~~ livája is szerencsésen támogatja. Igazat ad-
hathúnt Schöpflinner: Szép darab szép előadás - ma hű-

lönös öröm annak, ahi seeret süntházba jáni:

Egy hónap múlva újra „irodalmosörökéleti” seeret kapott Bajor Gizzi, Voinovich Gézána Shakespeare alapját szipad-
ra állító drámájában, a Lidércben. Két ízből szabad ennel a
finomművű, a szipadi szó kiszélesítésben fogant darabnak ese-
lervénye: az udvari kegyencsüvés és gyűlöletű motívumából, meg
a költő észlelmi válságának, belső szerelmi drámájának elgi-
kús lírájú rajzából. A költő közt áll a női főalak, Mary Fir-
ton, a rejtélyes „dark lady of the sonnets”. Ennel életre kelte-
sége Bajor Gizzi, Ódry nemes és jelentős Shakespearejének al-
dalan egy rissé olyan feladat, aminő Wangel Hilde volt Sal-
ness onellett. Napyon seper, a mű szemlémere tökéletes átérze-
sével oldotta meg, nem az olcsó „démokratikus” jegyverci ritte harc-
banem a pereselő szorongó bájnab azt a garabogást, mely amit
a nap akrosó lelki nyugalmából elrabol, a nyugtalanra felho-
bárolt lelkeket juttatott szeméremgítő ihletés formájában nyom-
ban vissza is ajándékozta. Különösen a sáros felvonás gyönyörű
bucríjelenetében, a „lidérc” emlékre séprülésének és finomülés-
nab rajzával alkotott egészen magasrendűt.

Charkus árselő évada több új feladatot más nem is rótt
ra, a Hevesi-hagyasérből meg műsoron élő, ~~amit~~ nevével elvá-
lórshasználattal összerótt sünművel vezetősepeiben azon-
ban most is sűrűn megjelent a közönség előtt, ha kemészetesen
nem is olyan sokszor, mint a kamacintézet működésének szinte korlát-

lan lehetőségén éviben.

Időnkint kedvet is kapott egy kis háziállatra a művészei ön-
honában valamelyest meggyérült foglalkoztatásért: ~~És~~ ^{És} isben
meg átrándult egy-egy „floss” szerepe eljátszására az Andrássy-
úti kabarésíntéris filozófia. Ezt a „tilost” nem kell éppen visszér-
íteni, bár akkortájt elvben már nem seívesen látták a Nem-
zeti Színház művészeinek ilyen „rangon-átúli” vállalkozásait, nem-
sokkal utóbb pedig végleg meg is szüntették engedélyezésüket.

Hanem Dajcs Gizi esetében senki sem jesszegette a „tekinthető
elv” bármilyen sérelmét, tudomásul vették, hogy van egy „másik”
Dajcs Gizi is, a kis mókák nagy mestere, akinek igazán nem kell
félteni attól, hogy aprópenéire váltja tehetségét s majd a mel-
léi feladatokat nem tud magyarról feladni.

Nagy Andor épp akkor jubileuma szimpadiának tiszteletére
jevnállását, - hat csak kellett valami ünnepi cseregőre gon-
doskodnia! Dajcs Gizi seívesen öltötte magát maikra maikra,
az óros is celtudatos, tiszta lelki iratárisaságonak minde-
kábbját W. Stet rövid végjárdában, melyet Vasary János
fordított le Nem divat a seerlem címmel. ~~És~~ ^{És} honap-
át este-ül-estére hódított a seerlones leányka bijo-
portréjával, s midor ~~És~~ félév múlva újon hivatás, mert a
kis komédia ismét műsorra került, rész-örömet engedett
a rivánságnak. Sőt! Nyomban szintén megindult egy
újabb seerppel, ^{is} „dászlo” Aladá A csoda kegedés című mű-

lásságos apróságában. Ezt serdültő fiút kellett alaritanian
 egy Harry Richard nevű csodagyermek kezébe bízni, a kinek
 "tilos a szemem", mert ezzel a gesztusokkal rejte "külön
 főre" vesélyeztetné. Láttam Dujos Gizit ebben a frakkos
 sikedesreceptben, írni ugyan nem volt alkalmam róla, mert
 a Napkelet drámai kritikusának nem illett a "brettli"
 hez leeresednie. És mégsem felejtettem el ide kedveségét.
 Úgy látszik, a legutóbb színpadi deszerát talajából is
 kitarthat és továbbá bönéhat az igazán színpadi inge-
 nium erodanövénye...

A Nemzeti Színházban még a Vén leányot évadvégi
 felújításán a régi, általános hatással eljárta a his
 Phoebe szerepét. De aztán más esak a színpad történetét a folyó
 a sajtó részéről sorostanul barátságban, sőt ingerült
 formában. Hivatalát ezönnel saláltat, az érdemeitől alig esen-
 sző. Mésztus látszó önértékét azonban a lelkes és érdemes
 munka tudata is jogosan táplálhatta, a hibáknak pedig
 minden sajtóarával sőtéletesen tisztában volt. Mindenes-
 fölött a színpadon, más-más elviselhetetlenül fojtogató
 anyagi nehézségekkel. Esak ellen kért igen erőteljesen orvos-
 lást s mivel nem kapta meg, nem kívánt élni az állásá-
 ban berövesthert véglegesítéssel, visszavonta megbízatását
 és folytatta napjeitőlü mindaját az állami testvériségben,
 az Operaházban veá küégesen versó írásokkal mellett.

Az ilyenkor szokásos igazítások és találgatások után
 - mint rendszeren - most is meglepetésszerű volt a döntés: igaz-
 gató helyett kormánybiztos került a színház élére, Voinovich
 Géza személyében. A rendkívüli megoldás maga is rendki-
 víli viszonyokra vallott. A külső képiében szánalmasan lerom-
 jodott, belső szervezetében veszedelmes visszavonásról
 meglepett intézet valóban megérte a "legyes ápolói" be-
 vasztására. Voinovich egyéniségében, tudási szintjé-
 ben, dramaturgiái finom érzékében meg is volt ennek a
 szerepnek betöltéséhez minden megnyugtató kezesesség. Amik-
 már Mátyás király megkezdte, ő még celtudatosabban foly-
 tatja: az ősi intézmény műanyagjának fodoratos visszavere-
 lését a Paulay Ede-től levetve, igazi "nemzeti színházi" ala-
 pokra. A programot nem sűrű előirányzatra építette,
 hanem a hagyományok és haladásnak egyaránt kötelező sze-
 lemében alakította ki, vállalva ezzel azt is, ami azután
 nem is maradt el: a magyar hagyományörzőknek meg a
 hangoskodva újítanivágyóknak egymást váltó gáncsszobá-
 sát. A jobberősségű kritika azonban mindjárt emberre te-
 lült benne, arszilyosára a maga annyit hangosított, aggo-
 dalmaskodó felfogásánál: "Az a gondolkodás, mely a sűrű
 vizárok megrögzöttségét nem a szivós sa felkészültséget min-
 den lépéssel gondosan mérlegelő hadvezetéstől, hanem egy-
 genálisan megrocáztatott rajtaütéstől reméli: még a

Konjunktúra-évek hányasára, s ideje volna, hogy a mai disz-
junktúrában végkép hitelet vesdítse".

Hanem az „első évet” jólismert megrövidítései Voino-
vich műveit sem hímeztél meg, kivált mivel a műve vég-
zéshez szükséges anyagi erőforrások még senkősebben álltak ren-
delkezésére, mint elődjének. Jobb hazai körinkat a búsabb
szervi összalékol meg az en suite-előadások újabb lehe-
tége még mindig a magánrendelés felé esalogatják, s a kül-
földi újdonságok ~~mellette~~ legkívánatosabb részének megresed-
ése sem gátolta mindig az e célra szolgáló, igen szerény
fedezetből. Mindezzel a műsor nagy élénksége ellenére
is gondos előkészítéssel került színre minden újdonság, az
idegen és magyar klasszikusok lelkes szolgálata pedig egyenesen
a Széchenyi-Paulay-idők legjobb háttérnyait nyújtotta meg.

A színház is sok és változatos feladatokra jutott, különösen
az élen járót; a magyar vonalbeli közül néhányat katonai köze-
gi körből - s mert ^{ma} csak egy teinpardon folyt a játék - el kellett be-
csátani.

Dajka Színi most is kariatidája maradt a játékosok köré-
szi részének: ha valódi tömör súlyt kellett emelnie, megvált kő-
szi az ereje; ha habarcból készült a pártányzat, legalább a
modulát szépségével gyönyörödtetett.

Az utóbbi kategóriába tartozott Lajos István Az igé-
ret földje című komédiájában Péter István, a hanglemek-

cég nevezésű „Peti kisasszony”-ának saecula. A saeculót nagyon jelen-
tevény nemzetiségű sikekhez juttatta vele, maga a sikek
aromban inkább csak a magánvállalkozások mintájához illő
diadalt könyvelésű el az ő, meg hírbőlét jásztása, úray
Tivadar egybehangolt vezetők közötti sikekben.

Nyancsak örökben állnak a sikekhez, rendkívül érdekes
lemondások, Pirandello Jászt vagy élet című sikekét
nak kisiparosjában. A nagy otasz sikepad sikekhez
nak ez kétségbeesésű vitathatóbb értelmű darabjai köze tar-
tozik. Problémája - a sikekhez kétségbeesésű en-deresű a
saecula során önmagára hárított élet sorsok közöttben -
nem mai relettű, viszont örökké vissza fog sike, valamed-
dig a sikepadnak olyan nagyjai leszenek, akik jászt közeben
a maguk életének lángját gyújtják meg a magukéval de-
elt őrök elrejtésében. Bajor bisi is innen közelítette
meg feladatát, hogy nézett bele, mint valami varázstükrökbe.
"Eddig még sohasem játszottam Pirandello-darabban. Ei-
deres, újszerű és izgalmas a saeculum. Egy sikekhez nő alak-
ját és lelket kell sikepadra vinnem, akinek nem volt
soha egyéni élete. Nem tudja, melyik élet az övé. Amikor
beleszeret egy férfiba, rájön, hogy minden szerelmes hang-
ját és mozdulatát elheszénálta már a sikepadon: Kélt-
ja magában, hogy az életben él-e, vagy a sikepadon ját-
szik. Keresi az igazi énjét és nem találja meg. Nagyon

teljes méltánylásra számot tartó kísérlete volt az óriási Kelet legkivesebb drámai remekének, Kálidásza Saruntala című mesedramájának bemutatása. Maga kísértette el „európaiasító” mise en scène-jét, gondosan ügyelve rá, hogy a jellegzetes pantomimkeréség az indiai dráma költészetből merőben idegen szinpadra „effektusos” előadásává csorbas ne szenvedjen, az egészet meghapta annak ami: Tirasa kirának, a legékebb költőiség szabad áradásának. Saruntala alárja maga is ehhez az őserdő-igézetű lírai vegetációhoz tartozik, minden lelkesedésekben ennek a partheiszkirús természetegységnek egyik legbravuróssabb és legtörékenyebb terméke.

Dajor Gizi - minthán az obligát előjásárban „a kínés-nő” áhítatos mondószóival bemutatásos - bánulatossá, lelki hasonlással változott át a deszinger kündejévé. Deord és mozgás művészetével kellett hatnia, csak észre nem látva az ébredő szerelem, törős fájdalom és boldog extázis végletei között. Pontosán nevelő feladat. Minthogy ehhez meg hosszadta saját lényének a darab szellemével egybevágó jártosságát, nappányos derűjét, és először szünt állt szarostalt mása annak a Saruntalának, aki vel először mindnyájan Goethe cordalatos epigrammájában találkoztunk:

Wilstt du die Blüthe des Fröhken, die Früchte des späteren Jahres,
Wilstt du, was reist und entweicht, wiltt du, was sättigt und nährt,

Willst du den Himmel, die Erde mit Einem Namen begreifen:
 Nenn' ich, Sarontala, dich, und so ist alles gesagt.

Miklós Rajcs Gizi művészpályáját egész folyamatos-
 ságban végigkísérték, ezt az alkotását mindenkor a pályá-
 legbüszkébb orondíszei között fogják nyilvánvalóan emlé-
 kezni ⁱⁿ ~~ben~~ melyből ez az álművészetes "alár még ma is
 szinte valami alvajúró biztossággal lép előnk.

Pontosan két héttel a hindu dráma bemutatása után ke-
 rült nyilvánosságra a Kiszatvny-Társaság döntése az arévi
 Greguss-jutalomról, mely akkor negyedikében ~~megjelent~~ ^{fordított} ~~szí-~~
 nései hivataloság elismeréséig. Először Gáspár Mari részesei-
 ebben az előrelő ítélő fórumánál és hírségánál fogva egyaránt
 magasrangú tisztviselésben, utána Márkus Emilia, Szenyősi
 István, az erdélyi színjárási régi büszkesége, s végül Odry Ar-
 pád. E ~~korábbi~~ korábbi esetekben is a sajtóban esaként, mint a
 közönség körében nagyobb hullámokat vert a biztossági döntés
 mint amikor alája a művészetek egyéb ágai kerület: a sei-
 nései munka már természeténél fogva is szabadsággal ben-
 ne áll a napi érdeklődésben. Ezúttal pedig a döntés elő-
 trisszivárgató hírek megindult felcsigázta a várososít. Si-
 te éppen csillag meinet fel a Hauptmann kései drámájá-
 ban, a Naplemente előttben épp akkorájt nagy művészi di-

adalt aratost Csontos Gyulánar, meg a szíbanforgó határos
 cistlúsbán * himagasló szinési alkotásor egisz sorával komoly
 figgelmet kelsett is általános megbecslést szerező Dajor Gizin
 nek neve. Végül is két Gregnos-érem kesies biosztisora, mint
 az előadói jelentés nyomasékosan hangosattat: nem megfele-
 les, hanem megduplázás formájában. Est az „aegno loco”
 megoldást a rá visszhangként felhangzó megértés és mel-
 tánylás mintegy az irodalmi és közönségbiztíndat nevében
 egyhangúlag szentesítette. Kés messze kiemelkedő, valódi ér-
 két jütsöt vele hangsúlyos kortársi elismeréshez.

A Naprelebben. A magyar színjátszás új kororizai címmel
 néhány vázlatos vonással megrajzoltam a két jütsömben
 nar színészi ardejét. Lényegileg most, egy évtized múltán is
 változatlennül aláírom mindazt, amit akkor vallottam felölül.
 Dajor Gizit színpadi működésénél két évtizedes fordulóján
 így láttam:

„ Ez a nagy művésznő azok közül a színészefféniségek közül
 való, akik a színjátszás lényegénél évezredek misztériumát
 leglisszábbban éreztetik. Korunk színésznőjénél szorsál ne-
 vergetni, s való igaz, hogy a női varázsszó és szélemről mai
 felfogásunkban élő fogalmi képhez legközvetlenebb talán ő áll.
 Hanem ennek a nehezen megparárgasható varázsszórak minden
 kororizáján túl éppen valami korok fölötti és adja meg

legsajátosabb jellegét. A világ rendje előtt valami gyermeki
 engedelmesség, a remény sorsfordulatói iránt valami kissé viadt
 kíváncsiság, az életörömben testvéries természetességgel, szinte
 valami lepkékönyűséggel való beléjeledkezés, de még az
 örömből pohárban is egy cseppnyi örömet izgatóan fa-
 nyar fűszere: ezekben az indítékokban különös szövedékre
 benne az, ami a színpadon más műsora jelenlétét is a jelen-
 séremségnél, a gazdag képzettségű sításra. A szentő érdessé-
 nek magasába emeli.

"Bár: ragyogása mértékellenül több, mint a könnyeztetés
 külsőségei erőszakkal kénytelenül leteperő vittűzősége.
 Neki az áltandó művészi odahon fészere melege nagyon is gyöké-
 seje van, az összehangolt együttes légrövi viszonyai nélkül
 szabad lelkesedése menten elmarad. Eddigi pályájában
 éppen deveszárna esik rövid ideig tartó kültlenkedése, amikor
 a magántrunkári igazgatóság őt is megrendítette. De a „pro-
 duktio”-sirese hacsintgató munkári vállalkozásában az ő
 ösztönösen fészta lehetősége művészi fogódzait nem találha-
 tott. Bizonyos, hogy a Nemzeti Munkári örökös társaságban, mely-
 nek díszéhez szabastanul fiatalon jutott, ráneve nemcsak a
 munkárihoz, hanem az önmagához való hűségnek parancserejű
 jellegétele is mintegy adva van.

A magyar színészet vitánfelüli nappjai közé pályája
 második évtizedében emelkedett. Igaz, hogy ez a virágzó szava

~~Prerepaltititititit~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

jöveit a Kamara színpadán telt el, hol nem éppen egészen
 súlytalan feladatok szabadon sorozataiban váltódott apró-
 pénvre tehetségének aranya, miáltal a Kamrában sor is
 alig kerülhetett arra, hogy legmélyebb lelki fölfedezésig leg-
 szebb alapvetésül, gazdag ígértül alkotásait teljes érelteltsé-
 gével azé is, ott is adódott alkalom lépve, hogy a
 külsővel egyfajanszerűen teremtségre teljes pompájában
 kibontakozhassék. Harmadrangú darabokban való sorozatos
 szerepléseire hitartóan seregelt az íslag közönség, s egy erede-
 ti, minden részben egyéni tehetség ígértében mindannyiszor
 a finom és választékos színházi élmény hatása alatt az-
 tott szét, - hanem azért az éntöbbség egy-egy ritkább, nagy lélekte-
 remtő művének közelében érezhetők csak igazán, hogy: most
 virágozik az álcé!

Országos Széchényi Könyvtár

Első színpadunk műsorjának irányítására hárul a
 kötelesség, hogy a benne szünnyadó képességüket rendre fel-
 tárja, hogy azé is színpadi teremtményeibe való felzárkó-
 dását gondosan bizemelt feladatokkal elősegítse. Dajok
 Széi nábobai gazdagsága nem arra való, hogy annak egy könyv-
 dával emlékeztet adjanak, vagy éppen életmentést bizto-
 sítsanak holmi színpadi reménytelenüléknél. Elő és örök
 emlékek szolgálataiba kell állítani azt az aranylévellet, olya-
 nosra, melyet a vest szolgálataért dús kamatból fizet-
 nek vissza".

Handwritten text in cursive script, likely a library or collection mark, located at the top of the page.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Mikor ezután his várható nyomsatásban is ismeretese
 vált a Greguss-bizottság előadói jelentése, annak záró mon-
 datában nyjanezt a felfogást láttam vissza: „Mi azsal az
 okojjal zárjuk e jelentésünket, hogy a művésznőnek albalma-
 nyiljék azoknak a Shakespearei és molièrei szerepeket
 eljátszására, amelyet az ő életreleltő seavón várunk”.

Fájdalom, továbbra is hiába várunk. Dajor Sizi gyönyörű
 pályájának ezt a beületesét a „meg nem seületesett leltel”
~~szereplésének~~ és vidólió sorasága népesíti be. Hány Shakespeare
 nőalakot écsesint közet az ő leltelhez és képeleltelhez, hány
 Molière-estén izgatta a kiváncsiságunkat: hogyan alakítaná
 elménnye és élette ezt vagy amast a seellenes kacétt!
 A Voinovich-korszak gárdog klasszikus játérendfén is
 csak két régi szerepben lépett fel az ültelő Shakespeare-
 cilélus során: Júliában meg a Vihar-beli Mirandáéban.

Annak köztet bícsak rá az újtonságműsoron, sorozat-
 mindent, kütörösen ha a szerep pyöles és színési kiegészi-
 tésre szorult. Itjen volt Deshken elargit Cserébagai c. drá-
 májának Ráshóshy Ágnese, a Maingham-féle Szent Láng hő-
 nőjének ^{sz. a} Primpadi rokona. It is a pyöjshatatlán beteg meg-
 gel megrálsásának kérdése ként a derab közeppontyába s
 vele a seeretet önéisénét joga. Ez a seeretmesít halállal
 orvosló, fűresán „kegyes” asseony valóban a legnehezebben
 elhilethető szerep egyike. Dajor Sizi csaknem lehetőséte

Handwritten signature or scribble in the top right corner.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

írta Tenni a lehetetlent. Maga az író is csettetően nem
 üres mindriasságból, hanem igaz meggyőződéssel vallotta
 felöle: „Dajor Gizi szörvén olyan mélységeit tárja fel a női
 léleknél, a szával gyakran kösöntös tömegén át, hogy magam
 is megdöbbenek attól, ami ismeretlen és mégis ismeretlenül
 belőle jellem világít”. Bizonyos, hogy Dajor Gizi sem túrón
 raposs ilyen észirös becélést és tudatos művészi tapinta-
 dos egyazon méltóben megrivánó, ársesett feladatot. Mind
 a két terintekben töreletesen megállta a próbát, finom
 sarkoskodása erősebb visszhangot vest, mint amint a Drá-
 ma fordulatainak arányilyen bravúros „megjásésítól”
 remélmi lehetne. Az észirösrel sebaállni sem képes, belesil-
 tagatni szerclennel honosága kitérődött minden tea-
 vában, modditatában, leffősepen pedig hol őz. riadtságú,
 hol anyasas elssánságú tekintetében; a maga férszét vedő
 kösönti sassal ez a verdeső sárnyú élet-halál-érsdelme
 a másadik felvonásvéget szinte lélezzesetelátadó magas-
 sagba ragadta fel. Játéltása, Táray Ferenc is kedvesően il-
 lesarredett vele az Odry rendezse előadásnak jó nemzeti
 színházi együttésébe, de a közönség - ha mindert méltányul-
 ta is - a seesső feljásával nem tudott megbárlóezni, tú-
 zamosabb érderlődest nem tanúsított. ~~...~~ a darab iránt.

Sárányi Mihály Aranykőstya című dramájában a esidóság
 történelmi műsájhoz nyútt, örülését a jelen sárnyára. Ezt

Reszt

a ~~szöveg~~ a művészi műjára a szabadelvűség fényében
 van felfogható, az assimilációt szemlélve. Lőrinczi épp az el-
 lenkező nézetek van: a Mendel- és Lévy családok ne-
 ven esztendőn és végzettségét történetével azt példának, hogy a
 pénzügyi hasáton "aranybányájából", ~~amely~~ a esztendőszárad eb-
 lől az önmagánál emelt védővívásból általában kivívandó, és
 a fajból visszatérés az észlelmi kontinuitással jelent egyet.
 A kihagyott Mendel Rachel még leányában és leányimolájá-
 ban is ennek árát szenvedte. A nem nagyon erősen összekapott
 három felvonásban Dajcs Gizi és a három nemzedéket
 seimparva elevenítő hármas szerep jutott. Mind a három
 változását gardyos és biztos művészi elrepedéssel mű-
 sáta meg, legmagasabbra mégis a harmadikban hűgöt, a trü-
 sákis és erőltetve lealacsonyodott Léon gróf házában már-
 tirsorsát rendezetlen lelki előkelőséggel viselő Louise Marie
 rajzával; jáska itt a tojott, fájdalmas felhangok mögött
 allandóan az elgyötört szív vergődése felé ragadta részvétinket.
 Kitűnő volt az egész előadás, főleg Singár Károly egy Mendel-
 je a még inkább Kiss Ferencnek fiatal jarebáns farradalmá-
 ból kemény ~~meg~~ plütelvadászó öregedő Lévy családja.

A híveskedő sánházi évad elő" felében egy amerikai, egy
 francia meg egy német újdonságban került Dajcs Gizi a kö-
 zönség elé. R. Crothers A nő's elmondjár című vígjátékában
 Mary Howard-ot, a "hűfűtött" regényének befejezését saját,

de néhány olyan fordítattal, melyek mindegyike fölér egy-egy jelentős színházi estével. Denne két hatalmas szerep: a világ első grand úralkodóé meg a Peresatiny ségtől érintetlen, az istermészet moráliját valló kis szász királyé. Két világ találkozás itt az észlelet és észlelt gyötrelmes hánykolódásában. Két nagy művészszerzés emelkedett ebben az emlékezetesen szép előadásban képszerűségének legmagasabb szintjére. Odry Árpád és Rajcs Gizi, -vatemelést ismét a Solness feladatok ellen kétségbe emelkedetve (melléleg szólva: Föben remekét is még éberen át felújították velük). Odry az intellektus és az őstörök föllémes belső drámáját lenyűgöző erővel észleltette. Rajcs Gizi a pocokhábié visszaverődő nagy tigris állatlan játékával rápráztattott el. Az ő lényében amúgy is benne van a félet nem tűző szabadságörvön s benne ~~van~~ az örök geometriai kiváncsiság is. Gesztusok alakjában most szinte csalkhatatlan biztossággal haladt végig azon a meredély fölé vont drótkötélen, ahol még pillanatnyi megingás sem lehetséges, mert az is már a menthetetlen nyaktöréssel jelent eszt. Feltűnően sok néma jelenetet kapott s ő szerepe lényegének feltárására éppen ezeket használta fel legkérdőrejtésebben. Ahogy a dráma elején klastromi pünköltőinat csoporszából hirtelen előrehajolva először mérsé végig egyetlen fűtő pillantással a színpadon: abban a jellemén túl már szinte a tőze is előeresz-

lódott; azai csak abban, ahogyan erőtlen tanca után esze-
veszett kacagással hirokán s a csiszart meg Plémin magis-
test ettől a fergeseges vidámságtól a legvéstapjastóbb szo-
morság rajadja sorban. Pami sünkörileg legtöbb: ezeket
az egyes remek mozzanatosat plunkitrus abban fogta össze
aláírásában, mint maga a drámaíró, aki a his vadóc rab-
nő ^{arcszép} ~~arcszép~~ inkább csak nyugtalanító színpadon váltotta fel.

Az új évben jászott első új ^{szelvényt} ~~szelvényt~~, a Pálmint-Andai-
félé ^{színpadi} "biographie romancée"-nak, a Dassir csev Mária-nak
című szerepe Dajos Gias néhrül aligta támadt volna ~~szelvényt~~
életre, s ha mégis: aligta sós reményével a hitellességkapra-
zat és sugallóerő erőre fordánar, amilyenre ^{erre} ő az aranyra-
littában verdeső lételnek megmutatásával emelkedett. Jü-
se Ránar hihetetlen ármajó kevése a híres naptónar sünk
első redélyéleti hullámzását hozzászeresette még azobhoz
a momentumokhoz is, melyekben a színpad rényzere csak ge-
zen jutólagos utalásokra sorította. Legnagyobb a záro-
jelenetekben nőst, melyekben Mária a nehezen megvívható
élet és a kérelhetetlenül mohó káldl sztrne előtt legbise-
be' onlik össze. Dúcsúja szerelmétől és önmagától: mai
színpadassimul legrosszabb eretményei köze számit.
ugyanerzen a magasságon jött a kéteves Voinovich-ko-
szarban neki juttatott - más a szövtől is nyilván éppenst
neki szánt - utolsó szerepében is, Ditaly Lajos drámájában.

melynek véletlenül a címe is éppen Az utolsó szerep volt.
 Klementinának, egy nagy drámai színésznőnek utolsó szerepét
 jól szól, már nem a színpadon, hanem az életben, ahol
 halálra ítélt szívének és lélekesen "művészetének" végső
 fellobbanásával - a túljárvon édesanyjainak kéréseiben - el kell
 járnia a maga öregségét s az így kicsalt orvosi titok bír-
 tosán majára öltetnie a megadós rubrintózt. Dajka G.
 ez megvesztesztő efféniségének minden vonzóerejét, színészi
 képességének egész gazdagságát kizbevitte a boldogtalan
 hősnő művészi hiteléért. Első "ősej" szerepét kapta itt (a
Lili operett-nyelvjárat igazán nem kell ide számítani),
 s még azáltal is súlyosbítt, hogy az öregségnek szerp. volt
 is meg kellett érezetnie. A hamu alatt merítkezsedő pa-
 rás önmérselő igalma elvette valamennyi jelenetét
 amelyet főként ezeket sem írt át hangos, hitörésses, dermesztő
 szívolyni "nagy jelenet"-t; azt az utolsó, amelyben a
 meglagadó fiatalság egyetlen viszonyt s sugarcéls
 boldogan vállalja az öök enyészet kirtelhetetlen doc-
 kának: a semjénis legkülönb, valóban dűse megf-
 ságába ragadta. Többet mondott el a hall lélekharang
 rebező csengtyűszavával, mint amennyit félőve s ves-
 haranggal lehetne mondani. Mellette Odry és Tracy is
 előrelő színvonalon kúzdott nem holmi smitatis "süder"
 ért, hanem a Nemzeti Színházhoz egyedül méltó művészi megvalósításait.

ugyanekkor azonban a színház belső életében s ennek ka-
 tása alatt a körülötte zajgó káosz nevezett "közvélemény" nyil-
 vános jóvámain is ^{mind} keszve dolgozott a félrevert vezérkarra!
 Harcolt dülleszt a színház ^{mind} mögött, a kénytelen szemétkönyv
 s a süstögésokra annak és érekenyebb fülű sajtóban, s
 végül az ingerültség még a törvényhozás falai közt is
 szállt. Voinovich Géza az első és méltányoló bírálat sor-
 bitással rokonsejnével maga mellett érezte, az a bíráló-
 sít, mely a színház folyó művészi művészetéhez igazodott.
 Társgilagos ítéllettel meg lehetett állapítani, hogy az elvár-
 tó színvonal tekintetében nemcsak hogy nagyarányú nem-
 lehet beszélni, hanem egyenesen ^{teljes} felelősségtudattal vé-
 giggondolt, napnyatásig mindent van kibontakozóban,
 a művészet iránti és színészi részében egyaránt. A kö-
 zönségnek ezekben és igényeinél fogva a színházhoz leg-
 hívebb rétege is örömmel támaszkodhatna, hogy az ^{előre} gondvi-
 selete is jó kezebe került. Visszont magának a színháznak
 legfőbb gondviselője, az állami kassza, részben gazdasági
 megmondásból, részben az egyre jobban elmérgesedő sz-
 melyi ügyek katasztrófa alá győres beavatkozásán szüntar-
 magát, szinte a tabula rasa val ezzel jelentő megoldásra
 ilyen körülmenyek között a romániai bírósági megbízatás és
 értelmét veszítette, az évad végén ^{a színház} ^{megint} igazgatást ka-
 pott, az intézkedéseket minden elődjét meghaladó jóval és - lehetőséggel.

Nemesh Anstl személyében fiatal, lettoeresz színhatár-
 domainji szakember, kesült az edzéses Jannállásának kü-
 szében álló intézmény élére, jogos becsapást jellemez erőltetj-
 kére tartató munkakerületre, szinte parancsuralmi hatás-
 körrel: Ami a színhatárban gépezet, ahogy ritka hozzászól-
 késsel nyúlt hozzá, technikai tekintetben szűpád és réző-
 sír tökéletesen újjaszulelet. Újjászületés a társulati
 névsor is, sajnos, ez is a bontócsárány nyomán felbavaogó
 poszthóban történt meg, aggarbóan elhomályosítva a líka-
 határt; pedig ez már igazán nem a gépezet, hanem nagyon
 is a szellem rovasába tartozik. Itt is a „szabatkér” elvé-
 net eladdig paratlan teljessége erővizesült. Elmozdi-
 tóbb a színhatár régi pillecinek jelenlétény hányadát,
 helyübbe három-négy megújítottas portájait tobórova
 elvörangú, de más feladatában megismerőbodorú erőket,
 s így - bár az új taglista valóban színtépetünk egész
 crillagráborát egyesítette magában - évek során megim-
 gátva az irodalmi és jásébsztilus folytonosságát, főleg
 pedig szabítva az állandó jellegű együttésnek itt szinte
 dogmai erejű elvóvel. S mit láttunk? Azt, amiben köz-
 ráértő kritikus egy pillanattig sem támaszkodott a
 dogma gyözelmeit. A színhatár hosszú időn át, mondhatni,
 két gárdával és két omittóval dolgozott, valamennyi
 a hasonulás természetes folyamata a művészi műn-

szól ismét megnyitogtatóbb mederbe nem szorította.

Dajka Biziner delelőre és művészetét mindez kevés-
sé érintette, legfeljebb annyiban, hogy az elainke igen kevés
szerveződésget mutatás s leginkább az új vezető-tagok
bemutatkozására szánt műsorban feltűnően kevésnek
jöttünk ki; a sajtó ezt nem éppen jóvá is tette
szencnyen figyelmesetve a hírhűsége, hogy van egy Ba-
jor Gizi nevű örökös tagja és méltó büszkesége, aki már
és korábbi igazgató alatt is vezetett némi "név-presz-
lizst" és ezt egyet-mást az intézet hírnevét, művészi
színtonalát...

Sajnos, régebbi híres kép szerepéből alig valamit
kaphatunk az a tétel és bűntét szinte egyformán előp-
ró beületrendező, sőt folytatásban behálózott járásrend-
re. Összír még felképet az intézet szerep Klemensti-
nájában, hatszor a Dassirese Mária főszerepében, fel-
újítottak a Váljant el! -t is, de ennek már ismét négy-
este jött a műsoron, a Solness építőmestere, né meg ebben
éggel csak rettő; az elmés Cyprien net meg a határos lehet
kü his Wangel Hilda sól ezzel örökre el is énekes. Végül
még a Zilany-féle Zenebók szerep Frúzsinájában is
megjelentetett a örönség elő, atár szása most talán még
jobb színt erő mint előbbben, a csinos szép for-
gós színpad megoldása is új volt, Crotos fel le né me-

Különben, de az újdonságomissor gátrappakó arandisában
ez is emellett nagyon hamar, más öt előadás után.

Ezenkívül Dajó Gizi művészi pályáján mindegy megpa-
rad a gazdag vegetációja, változatos színészi feladatok
egyszerű-índázódásából adódó folypontosság: nagy kedvesség
vagyis képszerűt inkább egyes - nem mindenkori szerencsésen
kiszemelt - darabok és szerepek szolgálataiba állítja, sem -
mint követhetesen végigpárolt, szeresen megírt műtől.

Alsó új alakítása az új évad harmadik bemutatásán
szület a követhető, Géraldy Paul Krisztin nével címsze-
reben. A Bercsni, Eximlakodalom, Róbert és Marianne szer-
je, a színművésznél ez a végletes lírája, itt már szinte
a líra is túlhalad, mindegy a líra elméletét dramatisálja
mintha híres versesköröknél, a toi et Moine nével
amagaféle szerepekre is és azután meg a párpardon. Ez már
nem is intim szindarab, inkább val intimitásos - szindarab
nélkül. Dajó Gizire és Krayosra került, hogy ennek a mesében
fogalmi járásnál megismerkedés az élethittel háprizentis. Na-
mút köbber ebben a hangnemben csapnjan nem lehetett volna
szendrít sem semélni, minden tőlük felhőt elrövelés, hogy
valamiféle egyzményre jussanak retorika és sentiment-
talizmus közt, nem is rajtúl múlt, inkább a rendszer
stílusbeli ingadozásán, hogy meg annyi sem igen értes el.
Pedig Németország est az egész, lehalasztó "produkciónk"

bizonyos körülmények között "hisz" letne szánva. Megszüntet-
 te a szimpad mélyességét a háttér elrekesztésével, a két sze-
 replőt pedig a néző felé beengülő előszimpadra helyezte.
 Mindkettőt a háttérre kamaraíntéket meghitt légkörének vig-
 trácsesítését remélte. Az eredmény azonban nem igazolta ezt a
 föltételezést, az derült ki, amit Schöngflin állapított meg egyéni-
 rebben: nem a szimpad mélysege a baj, hanem a nézőké. Nem is
 éltes löbbé ezzel a megállapítással, mert a Kristin tiszte-
 telén; a darabbal együtt a proscenium-szimpad is elmerült.

Annál sajnálatosabb - lényegesebb szimpadot kívánt az a nap-
 tervű és napjainkban mi, amelyben Bajcsó Zsuzs is új feladatokat
 juttat: Márkus László szomorújátékán, az Agis tragédiája. Az a
 jókora szomorújáték, amely sorát példázó plütarchozi hős
 lépett ebben ismét szimpadra, aminet "szent monomániája"
 annak idején az első magyar tragédia szerzőjének, Bessenyei
 Györgynek népboldogító fantáziáját is megihlette. Márkus László
 is a tömeges elnyomottságának löbbeszívás, időszűkével
 vel nézett farkas szemű monomaniásan elgondolt, elő-
 delő" iró" hangon megfogalmazó, de ~~szent~~ szentileg nézős és páto-
 szás szívenütő szavak helyett inkább "gardag arfejés", sz.
 szor éppen a publicisztikai lendületű mondatokra bízó drá-
 májában. A belső összefogottság hiányán keveset segítenek
 a ritka színdarabon szerzőnek rendezői, diszkrét és jellem-
 sevesői avasottsága, főleg mert az igen kevésbé szerencsés

Respoort's sem tanafatta, inkább beülte. Magyarok
 művészi illetékeségén keljesen kívül esett a faustikus népszerűsége.
 Spátsai divánok annyi is nagyon omulaton kivonatolva a helyre.
 A modern mozgás, lélektelenül savato Titkos Hona nemcsak
 feladatának játékosításával szabadul ki igaztalannal, ha
 nem általában a Nemzeti Színházéban is. Mellekint Bajó
 Színi igazgatóján Agriaris riválnéja legalább annyit meg
 is ért, hogy meglehetősen operai formán szerepben - bá-
 mernyire lehalálva - némi drámai vérszíngést is meg-
 észlelt. Sőt: indultainak ereje éppen ebben a meffélesis-
 ben diadalmasodott; a darab legrosszabb jelenetében pedig
 egy néma - pillanatszerűen: arra gondolt, amikor Telonius
 repmütató igazgatója avarca az ajtóból visszafordult,
 az ajtó megragadva, de azután csak egy villámleány
 fel tűnt a rá és hangtalanul elszökött. Ennek az „Hegyi-
 nál sebbet világnak láthatunk. Sajnos, nem olyan is nem
 tologat látható: a nézőtér lapjainak oldalánál két
 előadásnál köbbre nem futotta.

Crodalatosképen a színház bőkezűségéből sem futol-
 ta Bajó Színi igazgatóján köbb új szerepre ennek az egész évad-
 nak további folyamán; a játékidőigények harminkét műsor-
 darabbal benépesítette háromszázhúszonhat - esetéből
 mindössze hat szerepben lépett a Nemzeti Színház közön-
 seje elé, harmincnyle alkalommal.

Magyarok a művészi alkotásában rá nézve annyira med-
 do' évad azomban pályájánál epit legemlékesebb sike-
 ret hozta meg - idegen színpadon, a Magyar Színházban.
 Mivel a saját portáján már-már a „széles színeset”
 listájára került, érthető, hogy örömet átvált az Iza-
 bella-terve, hirtelenre mivel a binált feladat is minden
 jóval és széppel bírtatta. Heltai Jenő legszerencse-
 sebb esikapsát aleti Jofant Színpadi művet, az né-
ma leventét kiegészítéssel ott benüntetni s mind maga az
 író, mind a darab rendezése a Fülöp Heresi Sándor Pa-
 jor Giszert szinte már a hajszál erősség tönemeleyis fel-
 idező' színész képeiségre kívánta bízni Zilva úcánál, a re-
 mény vesztéssel kapituláló győz' várnőmet terapit. Aladály-
 sem volt, hogy vállalhassa, mert a nemzeti színházi rend-
 tartás újabbra, amiről az epítés új tagjai részben csak ven-
 dejéket, perien terapeltetel, régi, kiprobált erősségeinek idegen-
 ben receptit ismét kéllere jogaiba állatra, ily célra már
 az évad derchan is kéthavi szabad sápicdöt birtoktra nélt.

Mára a bájos romantikus verses vizjáték is megkapta hatá-
 képeletit, megintább a gundaira került terap, mely pedig ep-
 penesszel nem volt - a színházi világhoz annyira felkapott
~~terap~~ de igen kétes es kért megjelöléssel sölve - "tesztie sa-
 brtt" feladat; az író esittel a francia fabliauok meschin-

[Handwritten signature]

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

csébeül Mátyás királynak környezetébe honoritov ké-
 mondjának hivatalmainhoz ífarodott, nem valami csábító ^{szem-}
 lapigéreteshez. Bajos Gizi sem úgy fogta fel a levelet, mint
 valami dekoratív kéret puszta köztöltésit - személyes jelen-
 lésinek várásával. Mefhasó appályos ködösül faggatódzott
 feladata körül: „Milyennel kell lenni annak az olasz
 atyagynak, ahinek a kedvéért megnémetül Mátyás király büsz-
 ke leventéje?” Szándék mitveszi fantáziájával bitaltatta
 és eszébeinek háprítató gárdájával megmutatta,
 hogy: milyennel kell lennie. Az íróval együtt dolgozó al-
 köztöltés megteremtette a „marrancos hölgy” elrajdi ellen-
 réjét, ahinek ezúttal nem karabánul pattago, hanem honorat
 halgató Petrichióval próbált meg a baja. Nem ejtett el
 egyetlen járós fordulatot sem, a Rivézi lelemény kifog-
 hatatlan részleteivel díszített fel minden kárpadi al-
 kalmat, néha tünő másodperces kúszjátékaival gyönyörűs-
 ségett, de mindig úgy, hogy azért a legparányibb részlet
 sem szabadott hi a fölényes bizsorrájkú egészről. Hangja-
 ban egy egész general szólalt meg, gestusai, pillantásai
 arc kifejezése a nagy művészet debózó kedvet mutatott,
 a nagy művészet szerényességével varázsában. Versmondá-
 sa tökéletes volt, orvagyis énekel stímusában szív dolo-
 gott és lélek ringatódott. Nem maradt adós a far és környe-
 zet kúszó lefés ízeivel és színeivel, de ugyanakkor az időtlen

és helyes nem sötét emberi és a kifejezésével sem. Ezt a darab jelleméből is adódó szabad költői szabadságot az előadás egészén is kitűnően megjelentette, itt Bajcsy Zsigmond népe sem lehetett soha szabadon vagy békésen idegen léptékel, hiszen a darab értelmezésében a járás iránításában a rendező közötti nemzeti színházi múltjának tapasztalatai és vélemények. A sajtó ezt nem is késett megverni ha az nálánál a Nemzeti Színház új vezetése ellen először a polgáros hadalozásában, a közönség egy része is úgy vélekedett: „ahol Bajcsy Zsigmond, ott a Nemzeti Színház”. Ő maga pedig sívvel- lelvel, a nézők elragadtatásával és szeretetével feléje áramló hullámokban mintegy alkalmról-alkalmra újja születve, vállalkozóként nem is előadás- sorozatot, alakítása laudálásával vagy elpéricsédeséssel legparádásabb nyoma nélkül, helytállóan az a győztesen- vesztett feljegyzés, amelyet egy nyitányjelölésben valón: „A színészek minden esteje premier”.

Az előirányzott két hónapnál majd fél évannyi lett: a Nemzeti Levente - estés elhúzódtat a Lánibúta de végig az elővételi pénztárnál még akkor is sorbanálltak a jé! Péter, a Bajcsy Zsigmond egyetemen székelytől alkalmossal majolt meg a Magyar Színház vasfüggönyének nyitlásában, a nézők és a sajtó felsejében. Ritka sít, volt ez: költészet és színházi egybefonódó diadala.

A híresség kínai évadnak mindjárt első hé-
napján azután a Nemzeti Színház is „paradis” sze-
ret remelt ki számára, nagyján a kínai sajján Krejtár-
beli, minse legendai hírvé lett alarítására építve a
felcristános romenykedést. Ennek a Kossuthai díj dísz-
cipője fordításában, mitorra kőszit egyötödös meseje-
teknek nemcsak a sajján volt kínai, hanem a versője is:
S. J. Hsiung, Kína londoni követségének sajtóattaséja, ki
est a művet nem honfitársainak írta hanem mintegy
közvetítésül Európa és Ázsia közt. Angliában nagy si-
ker is volt, ott az akkoriak rendezett naprakészű kínai
művelési szellemi és erősítő iránta az e. deli „deli”
Szemantikusak Bischoff volt a darab címadó hősnője, tá-
nya pedig ennek népmesei sajján szerepel a Besteig-
legény iránt, ariből végül természetesen hadverés és rivál-
lesz. Mindes azonban nem annyira savasban hirobb-
ni drámai abszórán esik meg mint inkább — korco-
gráfia segítségével, a pantomim Kínában máig élő ha-
szonosságával szellemében. Nemcsak a színház is az Opera-
házból vett maga mellé erősítést Millos Áuril ballet-
mester személyében, s ez ritűnően látta is el a betanítás
roppant munkáját, máis t. i. ami ebből a mozgást i. Uteke.
mert a beszédnek egyéjeseen irrécálisra hangolása sokkal
kevésbé sikerült, erősben a közömműködés helyzet. Közvet

majdnem mind beleesked a stilizálással és megröszöltem
 dialógusba. Így aztán az előtt nem is láttam már furcsasága
 költőnek le a közönség elvárásait és még az is volt elvárás
 mert a professzor kínai mozdulatok, a részjárték kikötés-
 nül nagy szerepe, a stimpadi keltetéseket püszkán moz-
 dulással való jelzése egy idő múlva elvezetett a küri-
 ogyánváradhoz, a mesét végigbonfektató kínainak küt-
 safosan is hájbarátság mondókat pedig hamarosan meg-
 vinták; ahogyan a főpártba után egy britikus nappon talál-
 an írta: „Reméink jönnének, agyunk, szívünk éhen maradt”.
 Majam is nagy eszemem, hogy a „jelzet” stimpadi ver-
 zisünök mellett az igazságot költészet mélyen jelzőve sincs
 ebben a nagy egyetemenben s hogy korszakaink stimpadi
 díjazása a maga virágos stimpadijával járó ürességet talaját
 a stimpadi bizottság lemondhatón voltna róla. „Talán Rajot
 Gizi mandulamentője” stimpadi remében bírtak? - kérdésem
 bírálatomban. - Mi ezt a szemet garbafabb lélek kütrenél
 szeretjük”. Pedig még mindig ő volt (s mellette a stimpadij-
 gel árobata's Rodó (Ray), aki stimpadij-
 módjával, mozdulatainak keresetlen tájával költészet-
 sen még birt maradni részben a meséi képrelet, részben
 a pantomimikus stimpadi vonalain. A beletti estét közön-
 sége szeretettel fogadta műveit, de a darab hízenél el-
 adáson túl nem ragadt meg a műtáron.

Handwritten signature and scribbles in black and blue ink.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Következő új operát - ismét jó megbeszélendő műve -
 Donyi Adorján Hódítás című regényében kapta, semmi-
 vel sem nehezebb fajsúlyú feladatot, mint annak idején
 ugyanennek a szerzőnek Eder műveiben. Ez a regényből dra-
 matizált új domború a „helyet a nőnek!” - témájú darabot
 köze tartozott, vérszennel - hős nővel, akit hivatali dol-
 gaitalában nem védekezően a hűlő eréllyel attal az ő
 férfiné „hódítás” ellen. Valéria tanácsnok úrnő jótett
 Donyi Gizi, - mondjam-e, hogy: szeretném-e? Ebben a
 kedvességben, lényegesen fontos vonásainak megmutatásában
 könnycseppel ki is merült minden, amit szerepével „bikozhatón”
 mélyebbre ismi itt igazán nem nagyon lehetett. Ez volt az utolsó
 foglalkoztatása ilyenféle anyag, holléve, minden filmmel. A
 cselekedés mellett is lényegesen erősön „Marlittas” feladatban
 amint nővel művészi múltja elég sűrűn megövezte, de
 amelyhez hasonlókat művészi jövőjéhez most már minden-
 ki meg lehetőségen méltatlanulnak találta. Egyébként ebben a da-
 rabban volt először partnere János Pál.

Egy hónappal később azután nemcsak hogy nem így sablonos, hanem
 a magyar színházi viszonyok közt operát „avantgardista” megértsé-
 kisére létre vállalkozott Nemessé igazgató: egyetlen este is megvonta be-
 mutatva a Nobel-díjas amerikai Eugene O'Neill Életrajza illis
 a Dávid című drámai trilógiáját (Ezt a címet náltán eléggé ön-
 kényesen Amerikai Életrajza változtatták). Ennek az íróval mér-

több műve megfordult magánbirtokainak jövedelmében, nyílt-
 lantánan érdekes volt valamennyi, és azonban ennél is
 több: döbbentésen hűlőn, görög alakra fölépített, külső méretei-
 ben, belső tevékenységében egyaránt jellegetesen amerikai din-
 darabokhoz, ahogy egyik bírálója találatlan mondta: „drámai
 felhőszakadás”. Grand Guignol-ozó sémáját valami puritán
 iróni komolygárg nemeseíti meg, az ókori végzettségnél alig-
 na irgalmasabb mai fátumtudatnak talán kissé nyers, de
 tagadhatatlanul mélyen sugallatos elemző rajza. A gyű-
 löltes szimfóniája a balsors-típust Mannon-család sorsai közt
 az emberi lelket sötét odúban leláncolt fenevadarnak
 feloszabadulása véres marcangolására s a borsalmak
 röjéppontjába sodródó Elektra-Reményességű leányalad-
 nak menthetetlen belékhúttára a boldogtalanság csillagok-
 ejrásájába.

Nagy Gizinec - azaz Lophodles Elektrájában talán semmi-
 nek sem jött volna volna ezébe fölépített - itt az ókori kös-
 nő" indulatainál semmivel sem kevésbé félelmetes szen-
 vedélyesit kellett helyszállnia, roszmús nélkül is a „grande
 passion” legfelsőbb fohása emelkednie. P. még leppaprak több
 híveit is meglepte ennek a Mannon darviniának lenyűző-
 trapirai ereje. Itt, ahol lírája még pillanatokra sem jutha-
 tott szobor, humorának, mely kedélyéletének még csillagá-
 val sem fűthetkatta be a ríbiótt alapot: színe'szi fan-

társaija somnambül biztossággal ragadta meg a leányt,
 s meg lördremy feájós fizikumát is bámulatosan hozzákeményítette
 zordon feladásiloz, amelynek azonban nyjánallos - a szenvedé-
 délyeinek való végzetes kószolghalutatsáj sügallato megfice-
 kesével - az emberi vesztéket is biztositani tudta. Külön
 feltűnést kelten orgánámanál hatalmas vadri vivőereje.
 beszéde meg a fortissimóiban sem tévedt úres, rimpadias-
 ságra, a szor is a vergődő lélek kulatós ságy napisait visz-
 nangosta. Hangjáról most bebizonyosodott, milyen jogosan
 alkalmasak od Egresy Gibornak az igazi krissti hang mo-
 dulálógardasaját adott talító megkataszolásit is, kóslátlan
 a belső tejedelme.

A pinháznak ez az episz, nem mindennapi bátorsági val-
 talozása különben is a legelismes, nagyobb szinvonalon mozgó,
 a kereplők epist-epiz felfokozott becvaggal álltak szolgá-
 latába, a pálmát azonban kétségtelenül a női bizsermítő-
 dő's vittel el: Bajor Gizzi mellett Maray Margit is a Híjás-
 sás legbüszkébb omáca emelkedett a végzős felteke-
 ségü Krisztlines valóban „Slytáimnestraiva” magasodt
 rajzanat. S Nemest Antalnak tördeltes stitütygyséjét megva-
 lósító rendezése is mesteri fazon állott.

Mindest a bírálót s a bizorséj építők vése illómód mellé-
 nyolka is, a nélesobb vétepernek is episz ep szikri „Zavir” maradt,
 az eladás időtartamánál nyomarkó öt órája is megviselte őket.

Husz estele meji megkelt ra' a ne'zökei, husz olyan estele, amelyen Dajor Sisi fent szünnyalhatott a nagy művémet magasban.

Nemcsak erre a magaslatra, hanem művészi képeiségeimel négyzasi labbarésisidig sem járhatott el abban a sz' erepében, melyet egy hónap mütra vendéjjásirát vállalt a Visszín-házban: Flambert klasszikus regényénel, a Dovaryné nál dramatisálásában. A "Párisi Reinhardt"-nál emlegetett Gaston Dary, a Montparnasse-színház igazgatója végerte el ezt a műveletet, hiszivatytta a regényben sz'formálóan fontos légröit, s az ily módon sz'ásra került, nyersanyag"-t részitett valami episen alacsony népéletmezőre sáint sz'mpadi magóut-t. Mi meradt meg ily Dovaryné végzésiből? Könt belül ennnyi: egy hisváosi képasszony ünát-korib, kacérodit házasjától, kifiretellen divatosmúlák híradósába kévesedit, s ötösi lejtőre kerül, s végül epén-halálba menerül. Mivel pedig Dovary Emmának lelhismerese is van: a ravasz ásdalozó kapta maják s föllip-lette ezt a lelhismeretet is - hütön, a fiatalától elszá- hitva, valami grotesk modern "kómi" formájában, egy seveg, a sz'mpadi esdekvénybe folyvást beleütygő nőnek sz'jába adva, arit - a sz'mlapüjcsáj felvilágosítása szerint "Dovaryné lelhiállapotát sz'mbatizálját". Ez a vendél ötlet Párisban nagy ritát kellet, náimél meg azt sem, legfeljebb vizsgálható fűcsaságnak hatott.

Marmost el lehet képzelni Bajor Gizi hercegnő büszke-
 mé's exzel a Dovarynéval, Flaubert kallásatlan leantmány-
 nek exzel a romorú tosdájával! Minden idősorála meg-
 feszült, hogy szimpadi plasztikához juttassa a regény lapjai-
 ról oly réj testvéri részvételebe fagyadón esendő asszonyala-
 rot. Valósággal lelendeeve részült mezeplésére: „Az Ameri-
 kai Elektra után most Dovaryné alalítom a szimpadon.
 Imádksem a regényt és boldog vagyok, hogy ezt a nőaladot
 a szimpadra vitetem. Szerettem volna elutazni Párisba, meg-
 nézni a darabot Dovaryné házában, az ő anyanyelvén. Fáj-
 datom azonban, annyi dolgom volt az utóbbi hetekben, hogy
 erre nem jutott időm”. Nyugodtan megállapíthatjuk: Fd-
 niszből sem menthette volna a szimpada azt, amit a
 regény dramatizálója munkája közben elhagyott. Na-
 lunk a rendező, Hegedűs Tibor, s még inkább Bajor Gizi me-
 retlen volna valamicskét visszatoponi exerből az elpré-
 dás híncekből, - mindhiába: boldús-növeggel hivályi gaz-
 dagságot éregetni bajosan híderülhet. Ugyanezt tárgyelték
 jálkáltsai is, Somlay s a többiek, ők is lélektelen kontinóddal
 leajlódsak, mintahogy Bajor Gizi is csak sívás viráppálátat
 közhélet csokorba a regény kábító illatú viráppálái helyett.

Mindent utólag maga is csalódottan állapította meg. Fel-
 rgyertés egy bizalmasan clefket nyilatkozatát evől az öm-
 lelen hiandulásáról: „Jó volna még egyszer eljárnani a Bo-

váryné, egy lyukas vas éjszaka délután. Akogy én képelem és akogy én szerettem volna". Valóban: Dovaryné és Dajor Eizi találkozásától a mi észünk szerint is megismerkedhetett volna Darrétt Elisabeth vagy Daskircsev Mária sógárra elevenedésének csodálatára, de ehhez az kellett volna, hogy a darab fészkelője is Dovaryné lelkével találkozzék, nem pedig valóságossá segényt test "eset"-ével ...

A bizánci élet még mint "eset" sem idézte az egész, Dajor Eizi szempontjából pedig egészen találatosul fogta fel ezt a lépést, közben való vesződést.

Néhány hét múlva asszony olyan kézzel könyveket meg amelynél teljesítése csak örömmel bírhatna, a legparányibb rohadat nélkül: a Maja Sinkhá bizvást úgy érezhette, hogy az esztendője háznál több előadást megért Néma leven te megegyes harca hüldhető, - ha Dajor Eizi újra elfogadja ködölő gyűrűjét és hegyetlen árú csókját. Elfogadta. Kíváncsian vállalta az újabb, több hónapon át tartó előadásorozatot, nemzeti színházi otthonában az utolsó három hónap folyamán már jól sem látható

A könyvező, 1907/08-as évadra esett a Nemzeti Színház színházi fennállásának negyvenedik megünneplése. Ezt október 25-én kitűzött centenárius ünnepi est előtti kilenc nappal az esztendő második felében újra két színházi indult meg a művészi munka: ugyanabban az Andrássy-úti helyiségben,

ahol működését tizennégy évvel korábban megfordítva megint
 életre támaszt a Kamaraszínház. Mindenképp végül ösztön-
 zott érte, hogy valahányszor ismét alkatmas ott hona legyen a meg-
 hittebb színházi színpad, enélkül hova-tovább arról lehet
 volna számolni, hogy legjobb játszóinkban is elcsúszvénye-
 tedik a kezelmas bensőségnél lelkesítés képessége.

Dajcsik Gizina különösen sokat jelentett nekem a Hamar-
 jának céljaira visszatérített parányi terület, ennek au-
 tenciája és intenciója mindig szinte új erőre kapott, kemény-
 tésen nem iszomműködésben megújítvánuló erőre, an-
 nál inkább a mélyre néző színházi képzésével és az idején
 érkező rendszerének fohászát lendületére.

Az új színház felavatásánál Herceg Terenc nevével
 kívántam méltó díszet adni, éppen új darabja is volt ké-
 szülőben, de mivel ez még az utolsó timitásokról volt, egy-
 réjén világhírű művére, a Kék rólara esett a választás.
 Ezt főképp Dajcsik Gizival a Hamarintézet szellemi
 életrendjének élén valóban ünnepi hors d'oeuvre-nek
 isgérgettem. Húsz évvel ezelőtt a Visszínkában Vas-
 sanyi Dren vité diadalra, az ő Cecileje szinte személy-
 szerint egybeforrt az író rajzával szerényes arabeszkjeivel,
 a talányos asszony volt ő, a "rekesládába tevért kattyú"
 a mellékhatás csábító ingerével s nyugatból a kattyú bűsre
 rendezésével. Míg a darab kilenc év múlva a Hercelet

a Nemzeti Színházba a hősnőjét Arisztóna játszotta, az
alatt néhány diszkrétan romlóra vonása jött az erősebb
hangsúlyhoz, a "jünger fezzinem" tragikus kiszolgáltatottsága mellett.

Ezerúttal felvirágzott érdelődés vastag Dajos Gizi fel-
fogását a "viláshasi" Cecile felől. Elejétől végig érdes,
színdarabban színes, sokoldalú megfigyelésként "en onélyremütado"
volt a játék, de mintha valamivel több lelki fedezetet is
kellene volna fel az alatt éltelmzésében mint amennyire
Hervé az esprit gaúlois könnyedebb leírásában fogant
darabjának leve szerint gondolt. Cecile kegyetlen fölény-
ről szinte egészen lemondott, a családok keserűségének
melancholiáját olyan erős nyomatékhöz juttatta, hogy
a harmadik felvonásban, néha másként néhányszor talált
vissza azazhoz a szövegében megadott fordulatokhoz ame-
lyek az író szándékából Cecilenek valamivel játékosabb
és felülőtlenebb alapszemélyiségnek látnak.

Lehet, hogy az csak egyéni benyomásom volt, elvégre
éppen ez a színpadi alatt a tolmácsolásnak egészen szokat-
lanul lágy lebeszéléseit bírálja a színjátszásban - látni lehet-
nek - igazán minirend "habadalmassá" megjelölés; ha val-
kának; a hópia sivatár rockárata járna a nyomásban.

Összesség, hogy Dajos Gizi mely hatással, a szüffektio ritka felán
alho' művészetet játszott az a szempont, a körönység nem bírt
veselni esodlatával, alsóberstt májusig kétszázki -

lenc eslen át megmarasztotta a műsoron a darabot, mely
így a napnevű ország idősítésben befejezett nyidonságának
bemutatását is a hívetlenség évadra váltotta.

Dajcs Gizi pedig a darabbal együtt két hónapra át át-
vándorolt az Andrássy úti hajlékba, éppen akkor, amikor
az „angyalok között” a centenárius műsor parádés fogásai
váltakoztak egymást. Az október végi díszelőadás azonban
mégis csak őt állította a függöny alá a déryné-Sorabeli úttö-
rő magyar „romédiájának” meghibásodás helyett, a híve-
ben szent lángot viselő magyar hőnőst megsemmélyesi-
tőként, Herceg Ferenc Protokolljával, hogy bizonyítsa az ország
magyar hőnőst. De ezzel aztán majd egy félóra el is tel-
tett a „nagy” részletét, késő tavaszig csak a kamorainté-
zetben lépett föl. A főváros humora már felripiengett a kö-
fés megállapítást: az államnak van egy Nemzeti Hírnéke, meg
egy — Dajcs Gizi-Hírnéke...

Májusban sem új szerepre ment át a Rákóczi úti otthon-
ba: Dilatory első darabjának, A hazajáró lélek felújításán
vessé ismét magára a szép Mária sorsát. A darab lényeges
átalakításokon ment át, mindenedelőtt női főszerepe, ennek
előtti szerepe egész sok új vonással bővült. Dajcs Gizi mely
és biztos és gőgössége hibátlannak hívette az új lélektan
„Kanyar”-okat is, a kompli keltaták azt szerep sem keltett két
alakításában; sava, mozgása nem az eszörolnet és se ami-

társaság, hanem a művészi ihletnek diadala volt. Évad végén tízenkét helyt látz gyönyörködött benne, a kivételző (idény) ben átkerült a Kamaraszínházra is s ott a Kék rózával váltakozva újabb harminc estén is költötte le az eddigi töredékét.

Kivételzet a régióta volt Herceg-újdonosai: Az utolsó tánc, ez a minden könnyedsége ellenére is eripösen spatinikus spadi jásél a modern léhasághu mamáról és modern komolyságú leányáról. Műfajilag közel áll a Kék rózához, de már aem a "bérebeli" repasszony-típus tükré, hanem a rajjainkban kétszeresen kirívó lelki üresség és erőtleni várság bősége. Az anyagát nemredél társasághu kúton világhu élő leány rajza sine, míg az enyhe ironia minden ányalátának. Közöttük áll a jellegzetes Herceg-féle fézfimelancholiájú férj és apa, arin át a két nőalak cröndes kisa lezajlik, anélkül, hogy egymással araisad egyetlen jelenetre is semberülne. Így adódtu mód arva, ami kútonben a darab előadásának egyáltalában nem sine qua non-ja, hogy újana a művésznő vállalkassa a Spinnin mindkét nagy és lényeg női szerepét. Rajor Gisi mámoros örömmel vállalta. Jásrótt ő más a nő életorának klavirátu-ráján a magyar-színházi Csibi óta a Vén leány aron át Az utolsó szerep is nem egyre, de itt most mindenkénnél többől, egészen másról volt szó: itt a kettős szerep sokkal többet jelentett egyre-nál, és spinváltáron, a két szerepet itt nem volt elég elvülöníteni, inkább egymásbajátóratuában

rejtett a feladat ifari fűrésze. Persze kötött le elragadó
 dásisa, nem holmi kínészi virtuozitással. Valójában hite-
 keslenül kevés fogással élt mindabban, ami a két szerep hűt-
 sőségeit illeti, de bannlatosan mejeerte mindkettőnek mag-
 vát, adonosult velük a kínészi átélés legfőkézetesebb mé-
 séréig, de nyjanadkor egy hajszálungra felül is emelkedett raj-
 tük, hiszen a "szó" sándéralhoz, hogy a játék finoman iro-
 nitus árnyalatát is mejeerte: az alaktis művészi val-
 sága mellett az alaktis fényében, a kultatassan Comédia's-
 őstőnének hűtön vándésát. Croditatos pratenői edományát
 itt mejteltette a lélekformális sordal mélyebb csodaja, boszor-
 rányos messerségtűdésit az ő "szinte aap lehetsep hódító ereje

A híres geszen rendkívüli méretű volt, a hirtira egész tel-
 műen nem a bravúr méltányolta, hanem a kristályos mű-
 vészetet, a közönségből mindenki sivanói volt a "két
 Dajor Sizi"-re: Jácira meg Jüditra, Hecrez fölényesen obo-
 sására novembertől nyári deszáig rendületlenül, sőt nőtti
 növelő vonzóerővel műsoron maradt hányalovanegy elő-
 adás során, Dajor Sizi más szerepet az egész évadban nem is
 játszott, a Nemzeti szimpadán - egészen Két nőra - estét hi-
 veve - jól sem lépett, pedig ennek játékrendjén. egy-egy
 méltó feladat (pl. az ados felújított Misanthrope Céli-
 mèneje) mintegy tálcán kínálhatta volna magát az ő
 delirát művészetének.

Ilyen magától értetődően jöttök gondjaira a "róveszes" évad kezdetén a Donna Diana főszerepe. Ez a hásonszázeves magyar szimpadon is évszázados múltú keszes vígjáték központi színeit után tamadt új életre, ritka jó előadásban. Fájó Gizi epizódjához kötődően talált "Moreto", "spanyol marraucos közgyűlés" ének Velazquez-ragofáján alátalja. Nevet elődös öröskébe lépett vele. A Nemzeti Színház megnyitásiánál éppen már játszotta Lendvayné Hivatal Ambró, orozó Pódog színpadon a Felheriné Munkácsy Flóra. Paulay Ede a fiatal Márta Emiliánál talált benne parádés szerepet, melyben a színház 1892-iki bécsi vendéjjárata során is fellépett. Végül - Dajó Gizi pályabeszede idején - Paulay Ede ritka sikerrel.

Most erősen kíváncsi vagyok az egész előadás, csodálatos verssorok, színes szövegű fényűző pompájában. Maga Dajó Gizi is innen kiemelte meg feladatát, a könnyed járásos felől, mely mögött azonban a tartózkodó, de annál művészi hatású vígjáték jellemrajz birtos vonalai villantak elő. Diana hercegnőjében kemény gyűgy helyett inkább az elkeseredett leány szerelme szabta meg a "köszönt köszönnyel" leíró szerelmi stratégia ísémét. Színesi szerelete a kis mesei fantáziájánál egész szíjjárásával kapcsolatos. Ez a nézők szíve; harcánál már első lépésiben ott inceszledett a fejevelével ellentétben hatássalan ösztöne, Plótó-írádatában az a parázs, mely aligha fog mindvégig

- platonikusán szívesen, Csabénere és Csabánca sem volt
 afféle színpadi "beszéd": Fonák ügyének egész elre-
 vedett indulata hullámgömbjébe benne. S minden a gyermek
 hánvasságnak mártírságán tisztaságú foglalatában! "Kü-
 lönsen a darab közepe táján - írta róla Schöpflin - mielőtt
 már egyre jobban infundorik a karafis a szerelm közzét,
 olyan finom és őszinte hangokat fog, az anyagát ismét olyan
 bölcsével dolgozik, egy-egy pillanatban olyan bájjal jeleníti
 meg a színi esztétikát, hogy a nézők egész legröve megelégednek vele".

El is érte ez a ritkán előforduló a legtöbbet, ami a be-
 "nagy színpadon" elérhető volt: hűségnek előadást. Egy köny-
 műlva azonban Dajó Gizi ismét a Kamaraszínház ragadta el
 majd tízreannyi eszébe, az évek egész további tartamán.

ott Dóray János nemzeti művészi bemutatkozása volt ese-
 dekes legelőször írói becsapású utójárásával a Teleszög
 Ez a megfigyelt és leegyszerűsített technikai darab azt az
 írói kérdést vesette fel, mely már a Francillont is a jólismert
 "mentő kérés" eszközének használatára kényszerítette: házas-
 lások közt bűn-e az éjfélnél, ami a másikkal nem az? De
 Dórayt valamilyen messzebbmúló morálba fordult ez a
 kérdés: a nő csak akkor boldog igazán, ha mást boldogíthat.

Dajó Gizi kedélytelenül páraslan mélységében minden
 biztosíték megvolt ennek a morálnak meggyőzővé tételére.
 Feladatok nemcsak hogy lehetetlenoman kidolgozta, hanem

Sárosi mérsékeltben meg is szabadítottam a magyárból: a „tíz-
 éves feleség” első házassági válásánál melabús fávalma
 lebegett megkötés Annája körül. Minden jelenetében megjelentette az
 irónat rejtettebb lírájú leírásvevőket is, s a népi szempontból
 pedig a fejlettségi jellemeit szívesen ritka fiáomsápaival gőz-
 nyírásidtetett. Nagyon sokan győzők voltak benne: kétségig felt
 nőzőtér közönsége.

Már reidés, hogy Dajor Gizines ez az egyetlen szerepek
 rögzítése nem ment-e a Nemzeti Könyvtárban fogó művészi
 munka rovására? Hogy miért ne említse: ott épp ebben az
 évadban rendezett egy „Silenc művet Felőlet” Shakespeare-
 cistlúst, - nem lett volna-e ez néhány kézenvisezőn kivéte-
 melt feladásban emlékeztetővel, mint néha? De
 őt a Könyvtár gondviselője hovatovább csak obligát - torozat-
 szerepekben kívánta foglalkoztatni, máis-máis előírásokról se-
 rven. Nemesth Antal meg színházi bíráló sorában egykor
 ezt írta róla: „Ez a háttaltrú és lajfhangú, csodálatos
 színészsasszony szinte minden eseményben megajándékozta a
 közönséget egy igazán „nagy alkalissal”. Ez akkor csak vi-
 sashatallan megállapítás volt, később azonban jóval vitathá-
 sabb elvé emelkedett. A Feleség már bemutató-színelap-
 jára odajomattak az addig csupán megintsimkázottan Polio-
 Series-jelre: 1-25. Ezt a számot azután a közönség megnyol-
 doozta. Jól tette. Csak éppen az intézet másik nőzőtérét fogta meg
 Dajor Gizitől...”

Hanem ez történet a háborús színházi konjunktúrával is összefügg, mely után a "Népszemle", 1940-41-évi évadban más elő-
 nem bíráló méltóságát öltötte. Déray új darabja, a Népi asszonyt
kereslet című komédia, nyilvánvalóan a Herceg legújabb mű-
 vének híres rettős szerepében diadalt arató nap művésztől to-
 netesejéből aorta egy "személyesebb" népies kímélti feladatokban
 nyilvánvalóan. Az új, de bizonyosak Babaródeszárón nyugvó
 kőpadjától a népi asszonyt - feleségét, kedvesét, gépíró his-
 asszonyát és családját - "rettős" hőse a viláig legártatlanabb
 politikai férje, mert mind a népi asszonyt a tulajdon hitvese, a his-
 madt, egyszerű magában; népi jellemet, - hangosabb a szesz; igaz-
 ban csak népi hitű szerep, - állapította meg a kritika. Déray
 ősi sem tologatta az aludt kőművesekben, lelki "alapok", in-
 rább "fregoliáda" - lehetőségeit áránna ki szilveszterrel.
 Legújabb az a jelenete lett, ahol Rejtő látni pár-parler-t
 folytatott - önmagával (ahol csak Molière Népi beteg az
 orvostanár fogójába bünt szabályja). Mindent elgondolom mi-
 nála, a kőpadt kímélti - jelszma mesterszofokasával, két Greguss-
 kőgornis kőfalával, Costossal és Úgyval együtt egy kisse a -
 kíméltatás szolgálatában.

Lejt is belőle olyan töngörő, mint annak a vendje, de me-
 geseben nem a Nemzeti kőpadán, ahol beültatták, sőt ezúttal nem is
 a Kamarán amely a Kalendia foglalt le egy egész évadra,
 hanem röltön helyiségekben, az új Madách Színházban, mely így négy

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[Handwritten signature]

transzparens sobafala Erat "modernidaltal"!); Dajor Gizi nap és
 ejéni alkotása mindenképp pirosbetűs napot jelent korint bújáskodásán.
 A világszámú Jofva is kiemelkedő Josen -innepet azután
 megint végrehesellen innepelést hozat merítette Jeledeste; Har-
 sangi Ezok a boldog Ásvayné című hatóságos bír elégi
 vezes hatóság) reepdarábjánál egy illó esztendőn át tar-
 tó példaként sibe. Ez a Binkár laktapátóra néve nyom-
 ban "Kötelezővé" vilt nyidonség ismét elvitt Dajor Gi-
 zis idegen szállásra, esuttal a Pesti Binkárba, később a
 Tízze Kalmén-terri népművelési eszterháza is, végül a
 vidék több szimpadián. Napjainkban is, hogy mindenképp
 látni akarta, most egy újabb feladat illyetben rangeme-
 lésével igazán kevés példáját lehetne találni Binkárban,
 mai világszámú. Vértőlöz feladat nemesevett vele replö-
 selen művelésé. Ide is átalakulást kellett, nem kevésbé, mint
 egy mezejtően pzenfőd szelmes fiatalasszony "személyazo-
 nosságánál" meggörő igazolása, hatvannyele év távolán
 át a csendes öntésé hatatára fölt, egy féllémetesen
 remény s lelki zavara ellené is félénzesen arós matró-
 nával. Az ilyen átalakulást már pússán az illúsió"reba
 tőfelzeinek és egyel praktidáinak jóvoltából is kétségtel-
 nül számot tarthat bizonyos nézőtér ámulátra. Hanem
 Dajor Gizi korántsem lépén alrua efféle olcsó megoldással.
 Finom lapintata össztörösen megalatáta a darab sívedché-

nek legfőbbül szilárd: az életű rögzítésével kapcsolatban a
 kerület és hűség motivumát s ennek megvalósításában állított.
 ta a színészi megfigyelés és ítélet csodálatos gazdagságá-
 val töredék alakításának törekvően egészeit. Az általa
 mit gyöttrődő tisztaság melyen megindító rajza az előző-
 kéiben ugyanazon a művészi magyarálaton állt mint ké-
 sőbb az affrosi maraszmonon diadalmaszrodó korok
 csodaválaszának léleketelálati dőbtetésessége.

Szimpadjeimben a horiban s azóta is véletlenül egy-
 den meglepő kísérletjének a bison tónus ránk a biter-badas
 venasszongolnak. Dajok Gisi éber képretele és keljes művészi
 odaadása ezen a területen is játszó, rajzolta magához a pálmát.

1943 tavaszán Jilaky Lajos is újra megfordult a szimpadon
 s megint a Nemzeti Színházban. Szepanyain című, magyar ja-
 kobinus-sori színműve az időt fogászeleiben sűrűsödő embe-
 riség értelmi és érzelmi válságának rajza, nyílt állásfoglalás.
 sal az eszelem soga mellett: „Elni csak keresztben lehet”, az
 est, tudás, ráció és „technikai haladás” sűrűltjei közt csak
 a hív emberei, a sepség seclmesei, mindenkifölött a csaldai
 tűz hely irangaloi, az örök, szepanyai „vagyának a társaság
 emberfaj égi kincseire. A „külhon” mámorától elrepató Led-
 vely professzor kint, solvejgi hitű asszonya, Petronella
 is a secllem és anyai szeszét ősi jogán karcolja ki megin-
 gott házának jövőjét. A subtilis gondolatú dráma Schol

[Handwritten signature or scribble]

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

szines scène à faire-ek felé kihegyezve, épp a cronisponstalon a legzűbarabb szavai, ibyendos a hallgatásából vizsgálja ki a drámai szívrát: a nemasígon átkallani a sível dobogását, át meg az agár riakt, mohó munkáját is.

Dajos Gizi réj nem kapott eredményeket illőbb feladatot ennek a vizsgálórom-nyűsöben amazon-telehű Petronellának elkerelésénél. Est az alaktot igazán az emberi és művészi igazság jőre, eből sargasrtotta virágdustra, Adoraszinen valz: csarúgy süttöt belöle a sív melege, a kedély napfenge, az aszongyisít kelid tűzvarássa. diltor távozott: szinte mindendrin ott maradt valami lényüket csillagporától. Művészi ráto hangjában mely tikkol övélykettel, néma percek morog sejtelmű kerin telének ragogása derengte be. Protó crentelűt ebben az alaktításban meg valami, közzel alig megközelíthető ingrediencia is: a magyar vívásongy lelki előrelő saje.

Esütán mindmáig már csak egy új receptben lépett a rövönsej elé: ennek a mostani színházi évadnak derekán, Dumas majd úrszázados szimpadi múltán Kamélias hílyjében. Vitajoz, hogy ezzel a kültöldi és hazai nagy drámai színészűk pályáján szinte elmaradhatatlan próba kéttel Dajos Gizinen is elő kellet állnia (valahogy úgy repselem, ahogyan Jászai Mariot fölgyersél, hogy egy auto-gramm-gyűjtőmelyben Sarah Bernhardt, Düse, Sada Yacco neve után egy kanyarította oda a magáé: "Jászai Mari is").

Ennek a szerepnek nálunk nincs olyan megváltott vi-
 lósz. kaffornaiya, mint Kullfeldön (az utóbbinat már fel cívi-
 sede kapta. utoljára igazsá iszapéldáját, midor az olaszol
 híres Emma Gramaticáját láshattuk benne, tán csodélva, am-
 de nem szeretve). A miénk nem „nagy jelenetben” fogta fel
 még kevésbé patológiai ~~itt~~ mutatványul, nem azt a hőstöt köztál-
 elént, akit Gyulai Pál még a maga korának divatos jelzőivel
 „blazist”-nak és „Xcentrikus”-nak nevezett. Kétségtelen, hogy ez
 a drama biztára szerep-darab, hanem az is - Dumasról lévén
 hírs nem Sardou-ról - ember is van a szerep mögött, ciző és pen-
 vedő ember, nemcsak meső teatralitás, mint tessék Toscában.
 Láttam ebben a feladatban Mátyás Emiliát is, Váradi Arandát
 is, az elmélyülés és diszkrétio művészeit, mindketten lélek-
 rel és szívvel hatottak, nem kaválással és tüdli”vel. Ez-
 is eishető, hogy Dajor Gyrit is koncertta benne a lélek-
 ribontás csodaképele, seest lett vállalatára mai színjátör-
 sünk epit. legméltsós büntetésévé. Hangsúlyos drasztikai
 kaprizata és színpadi percel paradéja helyett egy halló-
 dasában is a biztarsaj felé tövörpő sat első igazsá ne-
 velem lángjába hulló női lelket zendített meg, azokon
 az alomszerűen seftelmes hangodon, néha félhangokon,
 amelyekre ma sajta hívül jótarmán senki sem tud jótítani
 (annál többen úszinorjál, a művészi igazság aranyfedereke
 nélkül). De van valami, amiben még kavainak bávölő

varásán is túlélt, s ez - hallgatásának seiveniső "mágiája"
 ahogy ő Armand apját hallgatja vagy ahogy a játékosok mellett
 szerelmesének mozdulataira tapad: csúnya befelé hűltönny
 visszaparasztott fájdalom. Illyenkor nem a seivész diadalmasrodja
 a szerepen, hanem az embessiv övénye a seivészen.

Igy lett az ő, a hagyományok parancsa szerint talán nem is
 tökéletesen hiteles, de művészeileg fölszellemlül jogosult
 átvásában a „szeptelrű demimonde”-ból a megtagadott
 könnyörűt fájdalommal élő szóra, így # lett jászra seivészi
 számtalán szerep beillesztése helyett valami, a nőiség fűl-
 mához időtelennel hozzájáruló lelvi kultúrájának hordozója.

Ebben a szerepen ^{jelenleg meg} ~~szerep~~ játszója előtűnik, azon a seivés-
 don, amelyet ma az ő delelőjén álló művészeilek rajzok be leg-
 inkább így, hogy nemcsak önmagát mutatja a lellettemelő
 meselőség legbűntörőjeinek magaslátán: fény hűlt belőle
 egész seivészeszűntre.

Ebben a szerepen mondta el esteről-estére a boldogtalan
 Margit bűnűjét a gitroelmerben is gyönyörű szerelme-
 től: „Hidd el, nem fáj meghalni, ha könnyű a seiv”.

Az utolsó szó tehát, amit egyelőre a seivésdon hiejes,
 ez volt: seiv.

És a seiv táplálta eddigi művészi alkotómunkájának
 egész, hullatlant finom étvendőszerét, és ennek a seivnek dobo-
 zása bízhat további értékes ajándékainak garvafégyével.

HARMADIK RÉSZ:

MOST VIRÁGZIK AZ A'LO É! — *rititva!*

A többi oldalnál
5 sorral alább kezdve!

123

Márkus László irányítói szerepének tíz hónapja a Nemzeti Színház történetében még epizódnak is számít. Az opera házának főrendezője ideiglenes megbízással került az intézet élére, maga sem örömet vállalt a háborgó tenger lecsillapításának poseidoni műndáját, de ha már vállalta, mint mindenbe, ebbe is egész lelket beleadta. Csakhogy az első évadban a felszámoláson túl az egyéni felelősség még jóval kedvezőbb viszonyok közt sem igen juthat szóhoz: ilyenkor a számadás még meglehetősen gárda nélkül serdülő szülni, hiszen az indulás kor rendszerint le van már kötve egy isomó nyidonság, így volt most is, amikor a Samara intézet megszűnésével néhány eredetileg odaszánt darab is bemutatóra vár, a nagy színpadon viszont az egyre elviselhetetlenebb kényelmet jelentő beltérrendezés nygyven erkényer fölöszébb erőszakot tapasztalni bevépe-
sítését seste kötelezőre. Mindezt súlyosan megfélést a házminő igényesebb program megvalósítását seinte cleve kiveresedő anyagi nehézség.

Ezért az áldatlan körülmények komésszetesen nyo-
mot is kapta a művészi műndán, melynek korszak megépi-
lése és alkalmas szolgálatá iránt pedig Márkus Lászlónak
nepevárados színházi múltjában megvolt minden biztosíték.
Ha rajta áll, csak azt valószínű volna meg, de azt hiány-
salanul, amit a Gongor és Tünde emlékezetesen szép fel-

nyitása a baloldalról a dramaturgiai első fe-
 lelősségvállalásról adott nyilatkozatának záradé-
 kában hangos sáskát: „Ha a mi lelkes jászkövi költő
 tudja a költő hitvallását, hogy az ember, de senki sem
 viseli, akkor mindannyiszor nem seregszónok és szolgálat a
 művészetet, melynek célja, hogy az embert embernek mű-
 tassa, és szolgálat a nemzeti Birtokot, amelynek cél-
 ja a művészet”. Tömörebben aligha lehetne első sziporka-
 ra nézve megfogalmazni azt a célt, melyet „öhejthat a kezdet”

Erednyiként Herceg Ferenc klasszicizmusnak szentelt
 tragédiáját, a Didonát küzdelem betanulással, Pestben
 a Stibával Konstantin császár és Rajor Gizével Dréne
 császárné neapóben. Könyvem elején Schönherz Geomér-
 tragédiájáról szólva megemlékeztem, hogy ez a két szerző
 művész, a két his tragikus tiroli parasztygered, idővel
 majd Didonát omlatag trónusán fog találkozni a Nem-
 zeti Birtokban. Most, hogy ez a találkozás megtörtént,
 — egyiről nem szíveszi dicősségét sem gyarapította az
 elvált mértékben.

Micsi?

A britiúros abban rendre egyetértett, hogy az elő-
 dal's eseményt valami szembeötlő stitástörés bémította. En-
 net azt is meglehetően egyetelműséggel mindenedfőltén
 a becsapásban jelölt meg. Pánrósi Ádám Pestben

ben népszerűsége a Herceg-féle történelmi gabalin-épp ér-
telmében való uralkodói fenségét. Szemint ez az első
szempontossági hiba szinte vonzatra maga után a többi.
"Dajor Gizi - folyókata - talán a legvilágosabb regisztrum ma-
gyar színésznő" s hatalmas színészi stílájából talán
csat az az egyetlen hang hiányzik, amely az Dréne stáb-
jához kell. Kivételcses tehetsége így is volt még momentum-
mal hátrópóvalsa a közönséget azis a meggőző erőt, amely-
lyet adós maradt". Kárpáti Ávrél hasonlóan vélekedett.
"Mindig örülnék, ha ezt a kiváló művésznőt új szerepek-
ben látnánk. Még akkor is, ha nem éppen rivális feladatokban
erőltetgatja nevezetű tehetségét. Most - valljuk be - Dréne
csatorános" figurája méltóan idegen az ő lírikus, lelki
intimitásos iránt Joférony, bensőséges művészi lényétől.
Az utolsó felvonás nagy jelenetében azonban így is meg-
kapó akadémistát produkált".

A magyar egyházi britikai nézetek ezzel szemben
némiely különvéleménynek határozták. "Dajor Gizi felho-
gása a rábízott aladról - írtam - lényegesen el hanyarodott
az elődeidől. De hogy ezzel a hűtlenséggel egyezs mind
a drama hősrőjének elreprelőéhez is teljesen hűllen-
né' vés volna, a felől borántsom nagyon bizonyos. Jászai
Marina's máis máis 2000 grandiózussága, Mátrás Emilia's
melegébb, de még mindig hangsúlyosan bizantini mül-

közigazgatási viszonyaiban Dajor Gizi könnye-
 debbre „vette” szerepét: a végzetes kelésatemléret kedvesse-
 gének és veszedelmességének erőtlen szálakból kötke szines-
 sé s egyre színváltóvá. Színésenél-e meg ez a szálak is
 Herceg Józsefjében? Legfeljebb talán a tón gúgijának vala-
 mivel nehezebb aranyveretű pompája borítja őket, mint
 amilyennel Dajor Gizi vet rájuk egész állású leplet”.

Nagyon aligra kedveltem. Legutóbb is most a legközelebbi
 muttban, drámájának 1904-iki bemutatásáról emlékezve.
 Herceg így jellemese János Mari alakítását: „Párányt
 csinált az én his viperámból”. Nos, Dajor Gizi a „his
 viper” felé közelítette az alakot.

De stílusa valamelyest kísért az előadás egészéből
 s azonkívül a kívánság is egy kissé vonzódva hűvette,
 a szerep előbbi gardáinak még eleven mágiájában. S
 minthogy A hid Schöngyijében vagy A műsárgyi Szalad
 Wesseliányjában oly tökéletes Pascha is valóban csak
 felsőreig jött a „hősibb” pártján Konstantin alak-
 jával: ebből az évad kezdő felújításból számottevő
 előadás sorozat nem keletkezett s mielő a drámát kisebb
 nyira műsorba istatták, két főszereplője meg is vált feladattól.

Következő szerepét egy angol újdonságban kapta, John
 van Druten Minidif leszen Julia című jellegetes szerep-
 darabjában, melyet Londonban is egy híres színésznő,

Edna Best vitt híerre. Nálunk is Dajor Gizi coeur-ki-
 rághatójára tetted fel mindent. Ő maga nagy kedvvel val-
 latta Leonora pasztel-arcújének megfestését, „cripke-
 finom dialogus, sok hangulat és szelid humor jellemzi
 ezt a kis vígjátékot. Néhány Shakespeare-idézet is van a
 darabban. Ezeket nem kellett megismütnom, hiszen az igazán
 Jutját is már sokszor játszottam”. A kritika kevésbé mel-
 tarogta az író munkáját, annál inkább Dajor Gizinél
 feladásán messze felülemelkedő semérszi szigallatosa-
 gát. Neri - írta Schöngflin Aladá - „specializációval me-
 ghatóan lajgósat játszott. Márki más játsza a darab
 fő női szerepét, tökéletesen minálom lenne belőle a meg-
 csömörlendő essől a málnaszörpötől. Dajor Gizi azonban
 perszögöt tud csinálni belőle és szívesen megisszuk”. Ném-
 is arra adott ez a beemutató alkalmat, hogy az ilyen alap-
 jában vébe cselily fajszilyú szerepét szimérszi rangeme-
 lésérel mindig kitörzatos kérdésit fereszessem: „Da-
 jor Gizinél szinesebb, vonzóbb a betérő kongalásában
 yardagabb egjéniség magyar szimpador ma nem igen
 arad. A kritikák az intóbbi évében jónehányos te-
 remsett neri ilyen „jütelomjáték”-ien” alkalmat. Ilyen
 volt a Niccodemi-féle Hajnaltban, déltben, este, ilyen most
 ez a hollandias nevű, de főkéresen angol Zamuti írótt
 szimérszi, habkönnyű szimpadi játék is. Mi van benne?

A semminél valamivel kevesebb. Egy elröngyesedett spleenből ártatlan balandokkal is szívesen kacéskodó s elég könnyen csókolódzó, de lelke mélyén hamvasan ártatlan angol úri kisasszony beleeréret egy futtatban megismerést amecirai fiatallambba, - és viszont. Az ismerességből három nap alatt eljegyris lesz. Aki szerint drámának annyi kevés, az is kénséggel elismerheti, hogy az íróedő szerellem szimpadi rajra hoz viszont elég jelleve, hogy a színésznő ennek a léleállapotnak megmutatásához annyi eszövrrel s minden eszövrön túl annyi süffocstiv erővel rendelkezik, mint Dajor Gizi. Van a szerző finoman vezérest dialogusában is "felkötőnalkasó anyag", de kétszer annyi az, mit a műve nő fantáziája, jártóllet-garvagysága s percre sem laudó, elrajadó vesve-je ad hozzá. Ez elégsejes igazolása - vagy ha kell: mentseje - annak, hogy az ismeretlen szerzőnek műve is többe ismeretlen nem maradt elíteltünk, ami a szintén hivatásait és elvárható műtorgardudását tekintve különösebb vesztéséjnek aligha lett volna mondható. Ha egy darabát valamely kiváló színészi tehetség annyi színjasszantbeli és lélek bír előcsalogatni, akkor az a darab jó, legalább is erre mindenesetre jó s helyébe talán nincs különösebb okunk, mondjuk, színészi leg elrontott jó drámaíró rivánni".

Ez a salvus conductus sem jár ki azonban a Dajcs
 Esai főszerkesztésével soron következő hazai újságszámba,
 Indig ottó Tűz a Monostoron című, állítólag, történelmi
 színművét. Nem volt ez több hasonló hazasági drá-
 mával s még annak is színvonalon alüli; ahogy egyik bír-
 tója találatlan írta: "Nem egészen kifogástalan tisz, történel-
 mi generalisraftban". Dajcs Esai pedig kellett volna a hi-
 rom felfi közt végződő erdélyi turnémenyessé elragadt
 lelkesrajai alapjainak hitelét hivornia. Törbe is vitte
 egész arsenitját: széles érdeklési sáláját, leányt a
 romor alapvetégen is átütő országos sajjaját, hoci
 jártosságát, - mindhiába: még Gálffy Károlyának valój-
 megismerésre annak a bizonyos "hasznos dimenziókat" hi-
 nyát, amellyel az író a dráma valamennyi szereplője-
 net adása maradt. Kiss teremtéssel sineszi minitája
 csakúgy ezen véssé el, mint a Peskeőé vagy a dehotayé.
 A ^{dráma} ~~darab~~ jelenetei ezért nem lobbantak úgy lágyra, sehohsem,
 mint a darab végén a Napszeji. Kúria, a szerkesztésed sem
 gyújtottak úgy, mint a bizonyos nyarolyaiból előlépés
 szalmaköve. Hanem a darab mégis elhamvadt, igen rövid
 stimpadi élet után. A szöveg, ha Dajcs Esai elást
 tapasztalni, most is inkább a műtörön meg mindig nagy
 vonzóerejű Kocskásiban vagy a Porcellában nézke meg.
 vagy pedig A záboznai Juditjában, melyet elostajt jártón sáradson.

Hogy a „drámairo” fogalmából a drámaiság esetleg még
 nyíltabb lealtruható, de az írás semmiéj sem: legjobban
 az a Dajor Gizi művészszerkeztáján kétségtelenül hatásos
 vet jelentő színvonalú műsataja, mely közelebb áll a regényes
 életrajz divatos műfajához, mint az erős bevezető drá-
 mához: R. Desier Shol Vilos a szercleni című, Browning
Robert és Barrett Elisabeth eseményi valmél rajzoló
 darabja. Szerclenről és szenvedésről szól, valódi ösve-
 ntlődés nélkül, de a fajtott túszok annál nagyobb pa-
 rázslásával. Témája tagadhatatlanul igen kényes, hiszen
 az incestus házivonalát érinti, de éppen itt ömlesztől
 meg öszöjével bró tájantata: az élet szenvedését nem rej-
 tegeti, de nem is helyezi — hársatba; szánót vet vele, de
 nem szimpadi számításból. Ezen is északul egy kissé túlszól
 a színház óvatosságát, amellyel az életet reflektet rend-
 re leparagya, ami ezután némi komolyt és bizonytalan-
 sághoz is vezet. Elvégre Alfieri Mirraja nál semmi vel
 sem nevesbbé „aggályos” a tárgy, sőt a „Tudatlati” felfe-
 zése előtt sokkal nyiltabban is nyúlt hozzá.

A két nagy kölsötcheség szerelmének gyöngéd rajza est
 a Browning-Barrett-dramát is tiemeli az alcsi „Szendáció”
 hinasárból, tisztán kändöklő csillagfény alá helyezi.
 Dajor Gizi mélyen megragadta a történety benasestü Eli-
 sabeth hisfaci zerepség” alabja: „Nagy ambicióval ké-

~~V. Az arva fenn a könyvtár~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

születtem Elisabeth Barrett seepie, amelyet Londonban
 a Queen's Theatre színházban Gwen Frangcon-Daries játszott.
 Ez a seep tejedelem dolgaiban minden eddigi seepemet
 felülmúlja. Pívesen bíróságon meg a nagy feladattal, mert
 eldőltek a figura és eddelt a rejtegetés korral, amelyben
 a csodálmény játszott. Barrett Ervóbet és Browning Bó-
 bet elcsúszta is sokáig tanulmányok után. Remélem, alabításom
 nem sokban tér el attól a seepől, amelyet a költőnő életé-
 nel és műveivel ismerői a fantasia és az illúzió segít-
 ségével Elisabeth Barrettől rajzoltak.

Válóban: a művésznő alabításu költészetben egybeesett
 a "portugál sonettek" költőnője"re való elreprelőindul, fő-
 leg abban, hogy lényében és szószóló megható vonásait egy-
 pillanatra sem irta el szenzimentálisitá. Finomságában
 erzelgősség nélkül is józonság volt, melynek dacában hangos-
 ság nélkül is elszánt. Apróanál sötét indulataira rádob-
 berve pedig a szívtá kellet felismerésének hatalmas pang-
 sáv erjét éresterve. Telejshetetlen ményajásában
 éppanakkor benne volt a Barrett-ház beteg légrövetét való
 szűri irtósús és a "örömből" szabadulási vágy ellenall-
 mupasslan lendülete. Gyönyörű színészi munkáját Odgy
 Apját megkísértésű maestriája és Pasheó Attila Jé-
 fias lírája is szerencsésen támogatta. Igazán ad-
 hattunk Schöpfunglínnet: "Sep darab seep életés - ma hi-

lönös öröm annak, aki szeret gyüjtözni a jónak."

Egy hónap múlva újra "ivadalomtörténeti" recept. Szepes Dajka Sisi, Voinovics Keznel Shakespeare aláírás ruhpadra állító drámájában, a didériben. Két ígérlet szabad ennek a finommivű, a színházi se' tisztelgetésben Jofant darabnak esztendőre: az udvari regencsáé s a gillroy motivumait, meg a vilkó esztendői válságának, belső színházi drámájának elliptikus leírás rajzából. A hetto' színház a női főalak Mary Fitton, a rejtélyes "Dark Lady of the Sonnets". Ennek életre kelése volt Dajka Sisi, eddy nemese is jelenőre Shakespeare-jenes oldalán egy kissé olyan feladat, aminő Wangel Hildae voer solness mellett. Napon nap, a művelésének főkéletés adés- zésével olvatta meg, nem az olcsó "demonstrációs" jegyvevők vitte harcba, hanem a periszi asszonyi kájnál volt a garagóját, mely amit a nagy alkotó lelki nyugalmából elrabolt, a nyugtalanul felrobbantott lelkes jussal a természet "ihlet" formájában nyomban vissza is ajándékozta. Különösen a zoro felvonás finomjű művelésében, a "didérib" emlékre színpülésének is finomjű leírás rajzával alkotott egészen magasrendű.

Már az első évada több új feladatot már nem is tőn rá, a Hevesi-hagyásból meg műsoron élő, nevével elválaszt. Másuttal ismételt a finomjűvel veselőreperiben azon- kan most is sűrűn megjelent a hőnősej előtt, ha természetesen nem is olyan fontos, mint a samarintézet művelésének szinte

rosszállan lehetőségű éveiben.

Édönként Deduct is kapott egy kis hárszöveget a művészi ott.
honában valamelyest meggyőzött foglalkoztatásiekt: két ízben
meg átvándult egy-egy "flott" szerepebe eljárásiára az Andrási
úti hárszöveghez. Ezt a "tilost" nem kell éppen törölni
erleni, bár dr. Sajt elvben már nem szivesen látták a Nemze-
ti Színház művészeinek ilyen "rangon-átüli" vállalkozásait, nem
tollal inkább pedig végleg meg is szüntették engedélyezésüket.

Hanem Dajor Gizi esetében senki sem felejtette a "széltőlgi
elv" kármire szelmeit, tudomásul vették, hogy van egy "máris"
Dajor Gizi is, a kis nővér napj mesere, akik igazán nem kell
félteni attól, hogy aprópenére váltja lehetőséjét majd a
mészt feladatommal nem tud napbaúval fedetni.

Napj Endre egy akkor jubileuma szünetében húszötöt éves
Jennálsát, — hát csak kellett valami ünnepi eseményt gon-
doskodnia! Dajor Gizi szivesen öllötte maján Madának,
az orvos és céltudatos, kitaláló iradalis aszonymat munka-
habdát W. Sterk rövid vizsgálótan, melyet Vasváry János
fordított le Nem divat a szerelem címmel. Jó egy hónapon
át este-estére hódított a szerelem káingha kájos port-
réjával, s máskor félre múlva újra hívták, mert a kis
komédia ismét műsorra került, rész önnest engedett
a hívságnak. Sőt! Nyomban erütn megindultak egy
újabb szereppel is, lástó Madár A csodakepedő című mű-

katasztrófás apróságában. Ott "szünet" fűt kellett alarítania
 egy Harry Dickson nevű csodagyermek tegedőművészt, arinek
 "tilos a szerelm", mert ezzel a gyermekváltásban rejtő külön
 törtéret vesztélyesnek. Láttam Dajos Girit ebben a fradros
 sikeles receptben, irni ugyan nem volt absalman róla, mert
 a Naprelet drámai kritikusaival nem illett a "brestli"-hez
 leeresednie. És mégsem felejtettem el ide kedveséget.
 Ugy látom, a legolcsóbb sünypadi deszka talajából is ki-
 sajradhat és továbbá bonyolhat az igazi sünypadi inge-
 niüm csodanövénye...

A Nemzeti Színházban még a Vén Leányok évadvégi
 felújításán a régi, általános katasztrófával eljátszotta a his
 Phoebe recept. De aztán már csak a szexon bűvésztatása
 folyt, a sajtó részéről szobaként karnálással, sőt ingerül
 somában. Hibát az ösönével találta, az érdemről alig esett
 szó. Márkus kárzó önértéké azontban a telles és érdemes mün-
 ra tudata is jogosan táplálhatta, a hibáknak pedig
 minden vülvővel közeletesen szívtában volt. Minde-
 nerfőtt a sivatmasan, már-már elviselhetetlenül fajtagatá
 anyagi nehézségekkel. Ezek ellen kész igen helyesen orvos-
 last s mivel nem septa meg, nem kívánt élni az állásá-
 ban beövesztett véglegesítéssel, visszavet megbitatását
 és folytatta napjélőrn munkáját az állami testvérintézetben,
 az Operaházban való hűségeseen viró írásával mellett.

Az ilyenkor szokásos igazolás és találkáról után -
 mint rendszeren - most is meglepetésszerű volt a döntés: igazga-
 só helyett kormánybiztos került a színház élére, Voinovich
 Ede szeméjében. A rendszerűli megoldás maga is rendri-
 vüli viszonyokra vallott. A külső képleten bánalmasan leon-
 goldott, belső szervezésében veszedelmes visszavonított
 megtépett intézet valóban megírta a „kegyes ápolói” bea-
 varkozásra. Voinovich egyéniségében, tudósi berindé-
 ben, drámaírói finom észében meg is volt ennek a
 teropner betöltésére minden megnyugtató készség. Amit
 más mártus dögölő megsejtett, ő még cél tudatosabban
 folytatta: az ősi intézmény műmájaiat fontos vissz-
 verezését a Paulay Edeket kerakott, igazi, nemzeti „mintári” ala-
 polra. A programot nem tiber. előirányzatokra építette,
 hanem a hágnányokat és haladásnak egarant kötelező
 jellemében aladította ki, vállalva ezzel azt is, ami után
 nem is maradt el: a mezev hágnánygögnel meg a kan-
 gosodva újtanivágnóknak egymást váltó gáncosrod-
 sát. A jabbégnü kritika azonban mindjárt emberére va-
 lált benne, osztályosára a maga amuzit hágnókaton, aggo-
 datmasrodó feltajásánál: „Az a gondolkodás, mely a tiber vá-
 rának megvetelik nem a szivis sa felhágnótséget minden
 lépésnél gondosan meágelő hadveretéstől, hanem egy-
 genialisan megrocácsasott rajtánléstől reméli: még a

Konjunktúra-évek háttérén, s ideje volna, hogy a mai disz-
junktúra-ban végkép hitelet vesztse.

Hanem az „első évad” jólismert megrázkódtatói Voino-
vich munkáját sem hímelték meg, kivált mivel a műndevég-
zéshez szükséges anyagi erőforrások még süllyedőben álltak
vondalkésésére, mint elődjének. Jobb hazai irónkat a bűvésabb
kerdői összehalálól meg az en Suisse-előadások tagabb lehetősé-
sége még mindig a magánintézmények felé csalogatják, s a külföldi
újdonostermés legelővántosabb részének megprezentál-
va sem jütöttek mindig az a citra szolgáló, igen néhány
fedezésből. Mindezenalatt a műsor nagy élénksége ellenére
is gondos előkészítéssel került színre minden újdonost, az
vdegen is magyar klasszikusok lelkes szolgálata pedig éppen
a Szépliget - Paulay-idoő legrosszabb hátrányait újította meg.

A színészek is talán változatos feladatok jütöttek hálónak
az élen járól; a második vonalbeliek közül néhányat kudar-
kosdga oroból - s mert már csak egy szerepük jolyt a jüdel - el-
kellett boesítani.

Dajor Zizi most is karatidája maradt a jüdeloand bi-
nézi révenel: ha valódi tömör sülyt kellett emelnie, megvált
hogy az ereje; ha haberesből részült a pársányat, legalább
a megoldat szépségével gyönyörködtesen.

Az utóbbi kategóriába tartozott Lajos István Az ifi-
ret földje című komédiájában Péter Pürrsinak, a hanglencs-

cég nevére. Peti kisasszony-ának szerepe is azért olyan je-
 lenséremy nemzeti színházi színpadhoz juttatta vele, maga a színház
 azonban inkább csak a magánvállalkozásos színházhoz illő
 diadal könyvet készített el az ő, meg hírszerűen juttatva, Uray
 Tivadar egykori vezető korszakának színpadán.

Ujgancsok és ketten álltak a követségi, rendkívül érdekes
 bemutatónál, Pirandello János vagy élt című színházi
 határozatjában. A nap alatt színházi színpadon készült
 ma ~~es~~ követségi témájú színházi határozat. Problémája - a színház követségi becsét en-vezetés a sa-
 reget során önmagára hazudott életéről beszéltében
 nem mai kelte, viszont öltözött viszályban foglalt, valamed-
 dig a színházi színpadon olyan napjai lesznek, ahol jótét követségi
 a magát életéről beszélt színházi meg a magánvállalkozásos
 őrök elrejtésében. Dajka színi is innen követségi
 meg feladatát, hogy nézett vele, mint valami varázsló:
 "Eddig még sohasem játszottam Pirandello-darabban. Er-
 delem, nyolc év és sokat a szerep. Egy színésznő alak-
 ját és lelket kell színházi vinnem, arány nem volt
 soha egyéni élete. Nem tudja, melyik élet az övé. Amikor
 beleszeretett egy férfiba, rájön, hogy minden szerep hang-
 ját és mozdulatát elhasználna már a színházi. Kutat-
 ta magában, hogy az életben ~~is~~ él-e, vagy a színházi ját-
 sít. Keresi az igazi énjét és nem találja meg. Napjain

~~Információk~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

súlyos a probléma, amellyel nem itt, a Pirandello - da-
rabban találkozokam először. Ott küszöbölt életemben ez
a probléma, valahánykoros egyedül maradtam és időm
jártott rá, hogy magamról is gondolkodzam. Pirandello ^{gö-}
nyörién írta meg a szecsepet. Azt hiszem, nagyon fog érde-
kelni mindenkit. A darab is és a szecsep is?

A szecsep csakúgyan mindenkit érdekelt. Bajai Színi meg-
háso ~~besz~~ vágygal hajolt a Pirandello-i líler övénye felé, második
felvonásbeli magáradöbbsése mélyen megérő volt, itt valóban
a gönös ésrintésével hatott. De könnyűbetül ő volt az eset-
len, aki megérőzte a pirandello-i szecsep újorsón stitűsát, a fel-
fordított idegéletet és az intellektusbeli válságnak sziműllán
gyötrelmét. Már rözoetlen partnere, úray kevesebbé élte bele magát
a darab keves, szenvedélyes ritmúsába, a többiek pedig még
annnyira sem. Kár volt ennek a kűtönleges lényegretapin-
tást kívánó drámának szinpadra állítását egy bek-
dő, itt először küse'lesező rendezőre bízni, mert ez az
epénien szabados Pirandello hangnemet konvencionális
szabatossá írta át, a közreműtő dőtét majd nem franci-
ásan kivásaltta és "társadalmivá" jepelemerte, így azután
a közönséget epízen más irányba terelt várakozása kielejtet-
len maradt, a színház pedig lemondott Pirandello további szol-
galtatásról — mindmáig.

Voinovichnak megflepően merés, de az elős ordoneimnyel

Keljes méltánylóságra számítottak és is lehetett az ókori Kelet leghíresebb drámai remekének, Kalidásza Saruntala című mese drámájának bemutatása. Maga készítése el "európaiasító" mise en scène-jét, gondosan ügyelve rá hogy a jellegetes pantomimtesztéj az indiai drámaról a színről merőben idegen színpadi "effektusok" erőteljesével csorbát ne szenvedjen, az életet meghagyta annak, ami: tiszta lírának, a legélesebb költői kép szabad áradásának. Saruntala alapja maga is ehhez az "őserdő-igéretű" lírai végzettséghez tartozik, minden leírász dűléseiben ennel a panszeváltikus természetességnek epik lepelragadóbb és legtörékenyebb terméke.

Dajos Gizzi - miután az obligát előjásárban "a sünéző nő" áhítatos mondórájával bemutatkozott - bámulatos lelki hasonlósággal változott át a deszangel tündérvé. Deszd és morgás művelésével kellett hatnia, ez a kérszűi forogással az ébredő meglelem, törős fájdalom és boldog extázis vegletel röszöt. Pontosan merivalt feladat. Mindehhez még hozzáadta saját leányénet a darab szellemével egybevágó járásosságát, napfényes derűjét, és előtűnt állt szabasszot mása annak a Saruntalának, aivel először mindvégigam Goethe csodálato epigrammájában találkoztunk:

Willst du die Blüthe des Frühlen, die Früchte des späteren Jahres
 petit Willst du, was reist und entzündet, willst du, was sättigt und nährt!

diavolt wabasz Gortos gyulának, meg a több anforja határa,
 cistustan rimagyaslo szinlezi alkotásol egész sorával komoly
 dipelmet helyett és ársalános megbecsülést kereszt Nagy Gizit
 net neve. Végül is két Gregus-érem került kiadásra, mint
 az elindás jelenés nyomonalidosan hangzatra: nem megfele
 les, hanem megduplázás formájában. Ezt az „aeguo loco”
 megpórást a rá visszhangként felhangos megértés és mel
 tánylás mintegy az iradalmi és közönség történetében
 egy hangulat szeresítette. Kés mebbe kiemelkedő, valódi ér
 két juttat vele hangszólyos törtérsi elismeréshez.

A Napkeletben A magyar szinjászis új korváltai címmel
 néhány választó vonással megújultam a két juttalmazón
 nak szinlezi arányát. Lényegileg most, egy évtized múltán is
 változatlannal alakítom mindakt, amit akkor vallottam felülül.
 Nagy Gizit sempadi működésének két évtizedes fordulójan
 így látom:

”Ez a nagy művésznő azt tűz a szineseggeniszer közü
 való, amit a szinjászis lényegének évezredek misztériumát
 legfőbbban észlelt. Korunk szinesnőjének goldat re
 vezgetni, s való igaz, hogy a női varázslat és szellemét mai
 felvilágosításban élő fogalmi képhex legfőbb talán ő áll,
 Hanem ennek a nehezen magyarízgatható varázsnak min
 den korváltásán túl éppen valami rossz föltösti le adja meg

legszajátabb jelleget. A ritka rendje előtt valami gyermek
 csodálkozás, a Remény sorsfordulattal iránt valami kissé riadt
 kíváncsiság, az életörömlésbe testvéries keménységgel, szinte
 valami leplezőnyújtással való belefeledkezés, de még az
 örömtől poharában is egy cséppnyi ünnemi izgatóan fa-
 nyar fűsere: ezekben az indítésközlés hűtönös szívedére
 benne az ami a Színhádon már pártja jelenlétét is a jelen-
 létezésigmet, a gardaj képzettársításra serkentő eddesség-
 nek magasába emeli.

"Szóval" ragyogása mértékellenül több, mint a könnyeztetés
 hűtsége, erőireikkel tönyörtelemül letéperő virtuózoké.
 Neki az állandó művészi ártón Jézusmelegére nagyon is sütk-
 sége van, az összehangolt együttes légrövi viszonyai nélkül
 sebbad lelehetvétele menten elmarad. Eddigi pályájának
 éppen deszka esik rövid ideig tartó hűtlensége, amitől
 a maanároninbái kifejtését is megrendítettél. De a „pro-
 ducio”-tílerre Racsintgató minbái vállalkozásokban az ő
 ösztönösen kissea tehetsége művészi fogódzók nem találha-
 tók. Bizonyos, hogy a Nemzeti Színház örök tagjában, mely-
 nek díréhez sodorlaként fiatalon jutott, ránézve aemcsak a
 minbáihoz, hanem az önmagához való hűségnek prancescepi
 felsétele is mintegy adva van.

A magyar színiélet viszánfelüli napjai közé pályája
 második évtizedében emelkedett. Így, hogy az a ritkító seada

jövezz a Kamara szimpadián telt el, ~~hol~~^{hol} nem egyszer egészen
 súlyosán feladatot szabadon soradataiban váltakozó
 apróbbra tehetségeket sorozta, miután a Nemzetiben so is
 alig kerülhetett arra, hogy legmélyebb lelki fölfedezésit, leg-
 több alapvetésin, gardag ízeletü alkotásait teljessé és kellesse.
 Hanem azért itt is, ott is adódott alkalom elejére, hogy a
 költővel egyfajta szimpadián teremtőseje teljesséjében
 kibontakozhassék. Hasmadrangú darabokban való sorozatos
 kerepléseire kitetszőan szergeless az helyi közönség, s egy ere-
 deti, minden ízében éppen tehetség igézetében mindannyiszor
 a finom és választékos stílusbai elmény hatására alatt og-
 tott sőt, - hanem azért az előbbel egy-egy ritkább, nagy lé-
 lettel, emésztő művészet közéletben elérhetőek csak igazán, hogy: most
 virágzik az áloé!

Első szimpadiánunk mindenléjének vángyítására került a
 költősség, hogy a benne számnyadó képességeket rendbe fel-
 távja, hogy arólnak szimpadii személynéjébe való felszívó-
 dást gondosan kiváremelt feladatokot elősegítse. Rajon Si-
 di nábbi gardagfaján nem arra való, hogy annak egy kanyar-
 dával értékelést adjanak, vagy éppen életmentést bizto-
 sítsanak holmi szimpadii reménytelen ségében. Elő és örök
 értéket szolgálataiban kell állítani azt az irányítást, oly-
 nosdva, melyek a veit szolgálatait is diis kamatossal jizactnes
 vissza".

hihetetlen és várható nyomtatásban is ismeretese
 vala a Grefuss - birodalmi előadó jelentése, annak záró mon-
 datában ugyanezt a felfogást láttam viszont: „Művészetek
 öhajjal várjuk a jelentésünket, hogy a művészeteket által-
 ma nevelés arónak a shakespearei és Molièrei szerepeknek
 eljátszásán, amelyet az ő életreidő hársza várhat”.

Fájdalom, továbbra is hiába várak. Dajka Zizi grönjöm
 pályájának ezt a területét a „meg nem született lelkek”
 nyomán és vádoló szavaiban néperíti be. Hány shakespearei
 nőalakot éreztünk körül az ő lelkek és lépeletekhez, hány
 Molière-estét végzett a kiváncsiságunknak; hogyan alakítandó
 életmódot és életét ezt vagy amatt a szellemes kacért! A
 Voinovich - határ gárdáj klasszikus járásrendjén is
 csak két régi szerepben lépett fel az újszó shakespeare-
 ciklus során: Júliában meg a Viktor - beti Mirandában.

Annak köztételt bírtak rá az újdonságmitóron, sőt
 - mindent, különösen ha a szerep györes színészi megé-
 lésre került. Ilyen volt Deshlen károgat Cserebogás c. drá-
 májának Ráshóthy Agnese, a Maingham - féle Reus lány köt-
 nőjének és a kámpadi rókona. Itt is a fögylthetetlen kedély meg-
 sel megrálatásának kezdése került a darab rögzítettjába s
 vele a szerepet önzésének jafa. Ez a szerepet halállal
 arvosló, fűrésán „regyes” arsony valóban a legnehezebben
 elhivatott szerepet egyre. Dajka Zizi csaknem lehetősége

bírá tenni a lehesellent. Maga az író is éber kedően nem
 ives udvariasságból, hanem igaz meggörődéssel vallotta
 felőle: „Dajor Gizi toboros olyan mélyéjeit tárja fel a nő
 léleknél, a szavak gyakran közömbös tömegén át, hogy majom
 is megdöbbenet asszól, ami ismeretlen és mégis ismeretlenül
 belőle jellem világit”. Bizonyos, hogy Dajor Gizi sem túrú
 rapot ilyen értező becélt és tudatos művészi tapinta-
 tot ugyan mértékben meghívás, önzetett feladatot. Mind
 a kés tekintetben tökéletesen megálta a próbát, Finom
 tárgykorvára erősebb viszonyokat vert, mint amint a
 dráma fordulatainak bármilyen bravúr, „megjósáskodás”
 remélmi lehetne. Az ész-olddal próbáltni sem képer, balcsit
 lapotki szerelmek konokszja tükröződött minden szá-
 vátan, mozdulatában, legfőképpen pedig hol őz-riadtságn
 hol anyag-sz elszántságn tekintetben; a maga felől védő
 rögzíti lassan ez a vereső tárgyú élet-halál-bűzdelme
 a második felvonásvéget szinte lelérteletarassó magat-
 ságra ragadta fel. Jásztára, Táray Terenc is Redvezően il-
 leszedett vele az ódry-vendéke előadásnak jó nem de
 munkázi együttésébe, de a röztörtség - ha mindeat mélsányol-
 ta is - a szerző felfogásával nem tudott megbátrosni,
 hűgamosabb edestőlést nem tarintotta a darab iránt.

Lurányi Mihály Aranybástya című drámájában a röztörtség
 bölcsélni műszáloz nyúlt, öntülése a jelen számára. Ezt

a seidel szimuliróink utoljára a szabadelvűség fény sora-
 ban feszegették, az szimulaciós szememben. Düringyi egy az
 ellenrezo nézetek van: a Mendel. és Lévy bankársaládok ne-
 ven eszsendőn az végigkísért für tényleg az példákra, hogy a
 kéndügi hatalom „aranybástyájából”, a vésdősígnak etööt az
 önmagának emelt véddőrből teljesen kivánszoni
 a fajból kiszabadás az észlelni hontalanúsággal jelent eszt.
 A néshapzott Mendel Rachel még leányában és leányúdjá-
 ban is ennek árást menved. A nem nagyon erősén vészetofott
 három felvadásban Bajor Eszines az a három nemzedéket
 szupadra elevenítő hatmas szerep jutott. Mind a három
 változást gar dajon és biztos művészi elközelítéssel mű-
 tassa meg, legmagasabba mégis a harmadikban háfott, a brü-
 tális és erőcsere lealacsonyodott Léon gróf háfokban már-
 tirsorsát rendületlen lelki előrelötéssel viselő Louise-Marie
 rajzával; jáséra itt a fajtott, fájdalomos felhangot mögött
 állandóan az elprötött hív végődése feléragadta részvétün-
 ket. Kitérő volt az egész előadás is, főleg Szigai Károly agy Men-
 delje s még inkább Kiss Ferencnek fiatal jacobinus forradalmá-
 sít remény plütbloratavá öregező Lévy bankárja.

A következő minihási évad első felében egy amerikai
 egy francia meg egy német újdonságban került Bajor Eszies a kö-
 zönség elé. R. Craschess A nő elmondja című regijátékában
 Mary Howard-at, a „kétlötött” regényének befejezését saját,

női könyvismutatójával a valóságban is átélni kívánó írónőt
 felfigyelt, aki ezt a nagy elszántságát gyanútlanul kitárlat-
 ja "sarmabeli" berlini partnere - feleségének. Ezt a his-
 tóriát egy taggyűlés és felvázolt nyelvű jobbaratnő is támogatja
 mégis veséssel végződik, ami azonban a "refényes" Maryré
 végül boldogságot hoz egy hitvesi régi udvarlója karjában. A se-
 nem nagyon új, se nem nagyon mély, de a dialógus elmés
 fordulatokban annál gazdagabb darab három elsőrangú
 művésznőnek biztosított rendezvénlyi tiszte; a ragyogó
 bevezetőszövegű Váradi Aranyánál, a megindítóan bensősé-
 ges Vasnady Blondnánál meg az elvi merészség és gyaor-
 lati megfontoltságú Bajer Gizinél.

Ugyanez a finom társasági hang jellemerte Antoine és
 Lery francia részór Bembekötésdi című vígjátékát. Itt
 egy egymástól már-már valófélben lévő házaspár az -
 anyag békés öröge, mégpedig a nő cindostársaként. Apró ötlet, de felold-
 gós a jó francia vígjátéki hagyomány jellemére vallott. Ar-
 ra a Bajer Gizis kedves játékoslelkűben gazdag alakítására is a
 békés végzettségű "madrancos" Jeanine szerepében.

E két fűrésében bemutatott külföldi újdonoság között egy igá-
 zis költői nevezettségű "újdonoság" emelkedett nem a színhá-
 zi esemény, hanem a színházi esemény fölött: Hauptmann Rehart
Károly császár rabja című drámája, pedig ez is eléggé távol
 van a valódi sűrítéstől, inkább romantikus epikai történet,

de néhány olyan fordulattal, melyek mindegyike fölé 97-
 jelensős kímélési eszével. Denne két hatalmas szerep: a világ-
 bíró frank uralkodóé meg a kereszténységtől érin ellen, az
 östemeszet mozdulját valló his sorsz hurokanyé. Kés világ ta-
 lálkozit itt az észlel és észlel próbatelmes hányzó' dásában
 két nagy művényegyzés mellett ebben az emlé'kezete-
 sen meg, előadásban képezzéinek legmagasabb szintjére:
 Odry Ágnes és Dajka Zsuzs, - valamelyest ismét a Solness
 Jelezhessék kétfősé emlé'keztetve (mellesteg szólva: Jösem
 remélek is még évenen dt Jeltűjtésével velöl). Odry az insel-
 lertűs és az ösztönök Jelelmeser belső drámáját lenyíró' es-
 vel észlellette. Dajka Zsuzs a pályájából visszaverődő nap-
 sugár ártatlan jászával ráragadt el. Az ő lényében
 amig is benne van a Jélet nem tűró szabadságis zör-
 s benne van az örök Jerméri kiváncsiság is. Fesszűnd
 alájában most szinte csaltassalán biztossággal katedt vé-
 sig azon a meredély fölé vont dróthöfélen, ahol még pil-
 lanatnyi megingás sem lehetséges, mert az is már a ment-
 kesellen nyársöréssel jelent ezet. Feltűnően sor néma
 jelenetet kapott s ő szerepe lényegének feltárásán ép-
 pen ezeket használta fel legsötétebbekben. Ahogy a dráma
 elején klasztromi Jánvolítóinak csoportjából hirtelen előe-
 hajolva előszőr meise végig egészen Jűtő pillantással a
 császár: abban a jellemén tül már szinte a torza is előverajzo-

lódott; alakcsalásban, ahogyan csábító táncos nőt és se-
veszett kacagással kirohan a császárt meg Alcúin ma-
gister előtt a fegyetes vidámságtól a legvérfagyosabb 120-
morsóság ragadja torlón. I amí színeszileg legfölle: ezeket
az egyes remek mozzanatosokat plasztikusan abban fogta össze
alaktítségében, mint maga a drámaíró, aki a his vadóc rab-
nő arcfejét inkább csak nyugtalanító színpadon való fel-

Az új évben jött az első új feladata, a Dalim. Andai-
féle színpadi „biographie romancé”-nak, a Pashircsev Mária-
nak címűrepe Dajor Szái nélkül aligha támadt volna élet-
re, s ha mégis: aligha sok reményével a hitellességtáprózás
és öngallóerő ellenében, amilyenre ő ennek az arany-
dalimában vereső léleknél megmutatásával emelkedett. Jé-
sétának hihetetlen árnyalóélessége a híres naplónak szinte
egész kedélyéleti hűdandásait hozzáéresette még azokhoz
a momentumokhoz is, melyekben a színpad rényzere csak egé-
sen futólagos utalásokra szorította. Legnagyobb a zará-
jelenségben nőtt, melyekben Mária a nehezen megváltó
élet és a kérelhetetlenül mohó halál színe előtt legriseb-
bé onlik össze. Dúcruja szerelmét és önmagát: mai
színpadunk legfrangosabb eredményei közé számít.

Ugyanezen a magasságon járt a kéteses Voinovich-
szarban neki juttatott - más a szerzőt is nyitván éppen
neki szánt - utolsó szerepben is, Dilaky Sajos drámájában,

melynek véletlenül a címe is éppen Az utolsó szerep volt.
 Klementinának, egy nagy drámai színésznőnek utolsó szerepét
 volt ez, már nem a színházon, hanem az életben, ahol ka-
 hábratelt szenvedés és lelkesítő művészetével végső
 jellemben a tulajdon édesanyjának képében - el-
 kell játszania a maga öregségét s az így kicsalt orvosi titok bír-
 tosában magára öltetnie a megadós rabkötözést. Dajkó-
 di megvessegető epizódjában minden vonzerejét, színi-
 képrelesét egész garbaját tükrözve a boldogtalan
 nő művészi hitelességet. Első "örök" szerepét kapta itt (a
 Lili operett-angolját igazán nem kell ide számítanunk)
 s még azokkal is súlyosbítva, hogy az öregségnek szerep voltát
 is meg kellett erősítenie. A kamu alatt rejtőzödé-
 vés önemésztő ~~szerep~~ ^{Országos Széchényi Könyvtár} igazán élethez valamennyi jelenetét,
 amelyhez hozzá jár az a hangos, ritöréses, de messze
 sötét "nagy jelenet" is; az az utolsó, amelyben a meg-
 tagadt fiataliság egészen visszanyert sugárát bol-
 dogan vállalja az örök emésztetést és lelkesítően kördá-
 zást: a színházi legdrágább, valóban dűsei magasság-
 ba ragadta. Többet mondott el a halk lélekharang
 rebegető csengettyűszóval, mint amennyit félrevert vég-
 haranggal lehetne mondani. Mellette Odry és Wray is elő-
 kelő színvonalon küzdött nem halmi mutatós "siker"
 és, hanem a Nemzeti Színházhoz egyedül méltó művészi megvalósulást.

Ugyanezt az utatban a bíróság belső életében sennel ka-
 tás alatt a köztársaság rágó ügyvezetés "közvélemény" nyil-
 vánság fórumain is már bevezetve dolgozott a félrevezetés ve-
 rang! Harcolt a bíróság mögött, a Magyar Nemzetben
 a suttogásokhoz annál erőteljesebb "fülszó" segítségével, s vé-
 gül az ingerültség meg a törvényhozás felai köze is utat
 talált. Voinovich képe az első és méltányoló bíróság sor-
 bitással való szeméret maga mellett érkezte, az a bírála-
 s, mely a szolgálat folyó művészi munkához igazodott.
 Tanfolyam stílusát meg lehetett állapítani, hogy az elvárha-
 tó színvonal területeiben nemcsak hogy hanyaslatról nem
 lehet beszélni, hanem éppen teljes felelősségtudattal vé-
 giggondolt, napozatban munkaszer van kibontakozóban,
 a műsorok írói és szerkesztői részében egyaránt. A közön-
 ségnek ízelelnél és igényeinél fogva a bíróságok leg-
 tőbb része is öömmel tapasztalhatta, hogy az ő érdekei-
 nek gondviselése is jó ~~re~~be került. Viszont magának a bír-
 háznak legfőbb gondviselése, az állami hatalom, részben gardata-
 gi megfontolásokból, részben az egyre jobban elmélyesedő szemé-
 lyi ügyek hatása alatt gyökeres beavatkozásra szánta rá
 magát, szinte a tabula rasa-val ezzel telendő megadásra.
 Ilyen körülmények között a kormánybiztos megbiatás érte-
 mést okozott, az évad végén a bíróság megint igazgatót ka-
 pott, az intézkedésnek minden elődjét meghaladó joggal és - lehetőséggel.

Nemesthással személynében fiatal, szétszórta munkájának
 tudományi szellemében keveset az évszázados, fennállásának kü-
 szében álló intézmény élére, jogos becsüggát felfedező erő-
 kifejtésre szolgáló munkaterületre, szinte parancsuralmi ka-
 táskörrel. Ami a munkájában gépzet, akkor ritka hozzá-
 értéssel nyúlt hozzá, technikái terjedésben mindig is az
 előtér közzelében újították. Újjászülését a farsulati
 névvel is, sajnos, ez is a bontócsárány nyomán felbavagó
 porfélében történt meg, aggasztóan elhomályosítva a
 létezését; pedig ez már igazán nem a gépzet, hanem na-
 gyon is a szellem rovására sa, sodir. Itt is a "szabadlé" -
 elvénél claddig páraslan seljesége érvényesült. Elmosdi-
 tatta a munkák régi pilléreit jelentékeny hányadát,
 helyükbe három négy maffiszínűk portájánál toborozva
 elcsorogó, de más feladatokban megismerszött erőket,
 s így - bár az új taglista valóban színesített egy
 vállalkozást egyszerűen magában - évek során megin-
 gyatva az irodalmi és jász-stilis folytonosságát, főleg
 pedig szabítva az állandó jellegű együttesnek itt szinte
 dogmai erejű elvvel. P mit lássunk? Azt, amiben
 hozzáértő kritikus egy pillanattig sem támaszkodott:
 a dogma fejlődésével. A munkák hosszú időn át, mond-
 hatni, két gárdával és két műsorral dolgozott, vala-
 meddig a hasonulás termésszerű folyamata a művészi

Le nemkülönben, de az újdonságomtól gútszappátó aradásában
ez is elmerült nagyon hamar, már öt előadás után.

Ezentúl ~~számos~~ Dajor Gizzi művészi pályáján mindegy meg-
szabad a gazdag vezetési útján, változatos semései feladatát
egymásba-indázódásból adódó Jolytonosság: nagy belin teljét
raprogó répségeit inkább egyes - nem mindenkori seeresésen
hiszemelt - darabok és szerepek vizsgálataiba állítja, sem-
mint hőveszesésen végiggondolt, seeresen megépített műsorokba.

Első új átírása az új évad harmadik bemutatásán
kérült a közönség elé, Géraldy Paul Krisztinjenet címsze-
rőben. A Paerctni, Enüstlarodalom, Robert és Marienne szere-
je, a seinművészet az a végletes lírikusa, itt már szinte
a lírán is túlhalad, mindegy a líra elméletét dramatizálja
mintha híres versesömpvének, a Tai et Moi-nak szelmi
anyagát sercgetre'ki és vitatná meg a veimpadon. Ez már
nem is intim seindert, inkább csak intimitásról - seindert
nélkül. Dajor Gizzi és Wrayra került, hogy ennek ^{konkrétan} a fogal-
mi játékmal megseeresse az élethitel ráprázását. Ná-
lul többet ebben a hangnemben csarúggan nem lehetett volna
szenitile sem remélni, minden fölül sehetőt elhívettel, hogy
valamiféle egyezményre jussanak retorika és seentimen-
tális műs között, nem is rajtúl múlt, inkább a rendezés
stílusbeli ingadosásán, hogy még ennél sem igen eket el
Pedig Nemeth Antal ezt az egész "lehallított" produkciót

biányos belintésben úttörő kísérletnek számít. Megszüntet-
te a színpad mélységét a hátter eleresztésével, a két szerep-
lőt pedig a nézőkbe benyúló előszínpadra helyezte. Mindet-
lőt a hiányzó kameraintézet meghitt légkörének visszaeser-
zését remélte. Az eredmény azonban nem igazolta ezt a jól
kevert, az derült ki, amit Schöpflin állapított meg legförmöreb-
ben: nem a színpad naposaja a baj, hanem a nézők. Nem is
csak többé ez az a megoldással, csak a Krisztin tizenöt
estéjén; a darabbal együtt a proscenium-színpad is elmerült.

Azonnal tágasabb-térsebb színpadot ~~színpadot~~ ^{íránt} az a nap-
servu és napjégyü mű, amelyben Dajó, Gizi is új feladathoz jü-
sött: Márkus látszó szomorújárda, az Agis tragédiája. Az a
jóakarati eszménynek örök tórsít példizó plutarchozi hős
lépett ~~ezzen~~ ^{ebben} ismét színpadra, arinek "szent monomániája"
annak idején az első magyar tragédia szerzőjének, Desseupei
Görgynek népboldogító fantáziáját is megihlette. Márkus lü-
köt is a tömeget elnyomottságának többereséves időszűrsé-
vel nézett farsasszemet monumentálisan elgondolt, elő-
relő írói hangon megsejtató, de szerkesztileg szétesőppáto-
sát seivenülő szavak helyett inkább gazdag oltejtésű, sokszor
egyenesen publicisztikai lendületű mondatokra bízó drámá-
jában. A belső összefogottság hiányán keveset segített
a ritka sejt tudású szerzőnek rendezői, díszlet- és jelmez-
sevesői avatottsága, főleg mert az igen kevesse szerencsés

szereposztás sem támogatja, inkább bémítva. Wagnar műve-
 sai illetékeségén teljesen kívül esett a fantasztikus népszerű-
 sai híralynak annyira is nagyon onlatságon körvonalozott alapja.
 A modern mozgószínház, lélekszámaival seaváló Tishos Drona nem-
 csak feladatának jártékstitűséből száradt ki vígjátékalmát,
 hanem általában a Nemzeti Színházéból is. Melletteük
 Dajor Gizi finomrajsú Agvaris híralynéja legutóbb annyira
 mégis elélt, hogy meglehetősen operai stílusú szerepben
 - bármennyire lehaladta - némi drámai vezérvonalat is meg-
 érzetett. Sőt: indulatainak ereje éppen ebben a megfélemlen-
 ben diadalmasodott; a darab legrosszabb jelenetében pedig
 egy néma - pillantásban: arca gondolat, amikor Telovis
 képmutatású vigasztaló seaváisa az ajtóból visszafordult,
 az ajtó megvonaglott, de azután csak egy villámzó berintet-
 től süjtött le rá és hangtalanul elcsietett. Ennél az "Abgang"
 nál szebbet ritkán láthattunk. Sajnos, nem sokan és nem
 sokszor láthatták: a nézőtéri kagymatag édeslődésként két elő-
 adással többre nem jutott.

Csodálatosképen a színház bőkezűségéből sem jött
 ta Dajor Gizinek sajtó több új szerepre ennek az egész évad-
 nak további folyamán; a jártékidegnek karminchért mű-
 sordarabbal benépesített háromórás hússzónát estjéből
 mindössze két szerepben lépett a Nemzeti Színház közön-
 sége elé; harmincnyolc alkalommal.

Ugyanex a művészi otthonában rá nézve annyira med-
 dő évad azonban pályájánál egyik legemlékezetesebb si-
 kerét hozta meg - idegen sajnálaton, a Magyar Sínházén.
 Minkán a saját postáján már-már a „sétáló színészek”
 listájára került, érthető, hogy örömeit átsétált az Ita-
 bella-szerepre, hűtönösen mivel a kínált feladatot is min-
 den jóval és széppel biztatta. Helsinki Jeno legszere-
 denjesebb csillagját alatt fogant sajnálati művét, A ne-
 ma leventét kísárléssel ott bemutatni s mind maga az
 író, mind a darab rendezésére fölkelet Hevesi Sándor Da-
 jós színház színté már a hazatérőesség türelemét felidéző sa-
 nesi képségeire kívánta bizni Lilia Ducának, a reményve-
 seklőssel káprázó gőgös várnőnőnek szerepét. Adálya
 sem volt, hogy vállalkozna, mert a nemzeti színházi rend-
 tartás ugyanaddor, amikor ^{az egyik nap} nyitányai részben csak vendégszín-
 személy szerepeltet, régi, kipróbált erősségeinek idegenben
 szereplését ismét szélsele jogaitba állatta, ily célra
 akár az évad derekán is kéthavi szabadságot biztosíthatna.
 Maga a bájos romantikus verses vígjáték is megragadhatta
 képszeletét, mégis inkább a gondyaira került szerep, mely pedig
 cseppenséggel nem volt - a színházi világban annyira felra-
 jott, de igen kétes életű megjelöléssel szólva - „testére
 szabott” feladatot; az író ezúttal a francia fabliau-k me-

sedinésből Mátyás királyunk környezetébe ~~adott~~ té-
 májának kiváncsiságához igazodott, nem holmi csábító gún-
 lapigéretesek. Dajor Dixi sem így fogta fel beszédét, mint
 valami dekoratív részt püspöki hivallását - személyes jelen-
 léteinek varázsával. Megható aggályoskodással faggatódott
 feladata körül: "Milyennek kell lenni annak az ország-
 asszonynak, ahinek a kedvéért megnevelni Mátyás király büsz-
 ke leventéje?" Azután művészi fantáziájával kitalálta
 és eszébeinek kápráztató garbajosságával megmutatta,
 hogy: milyennek kell lennie. Az íróval együtt dolgozó al-
 kotóihlete megismerette a "marrancos kölyök" strapa d'ellen-
 réjét, ahinek szívtel nem barátjánul parlogó, hanem bonorán
 hallgató Petrichióval gyűlik meg a baja. Nem ejtett el
 egyetlen jótékos fordulatot sem, a színesi lelemény kifog-
 haszalan készségével díszített fel minden műpadi al-
 kalmat, néha tűnő másodpercek tűzijátékával göngyörög-
 segett, de mindig úgy, hogy azért a legparányibb részlet
 sem szabadott hi a fölényes biztoságú egészben. Hangja-
 ban egy egész generációnak adott meg, gesztusai, pillantásai
 és kifejezése a nagy művészet sőt az előrelépés mutatták
 a nagy művészet szépségének varázsában. Versmondá-
 sa tökéletes volt, savaejtésének ritmusaiban sziv dob-
 gott és lélek ringatódott. Nem maradt avós a kor és környe-
 zet éntönleges ízeivel és színeivel, de ugyanakkor az időellen-

és helyhez nem kötött emberi és értelemmel sem. Ezt a darab szelleméből is adódó szabad költői szabadságot az előadás egésze is kitűnően megérezte, ezt Dajor Gizire néve sem lehetett szó nélkül vagy némán idegen képpel, hiszen a darab értelmezésében és a játék irányításában a rendező hiszen nemzeti színházi műsójának tapasztalatai érvényesültek. A sajtó ezt nem is rejtett jejjel határozta meg a Nemzeti Színház új vezetése ellen eljött sajtó-felkutatás hadarósaiban, a közönség egy része is így vélekedett: „ahol Dajor Gizir, ott a Nemzeti Színház”. Ő maga pedig a művet lelkesen, a nézőtől elragadtatással és szeretettel feléje áramló hullámokban minsegy alkalomról-alkalomra újjászűrtve, vállalta a véget nem érő előadás-sorozat, alakítás a legradikálisabb vagy elgépiesedésének legparányibb nyoma nélkül, helytállva az új a legkoronásabb vesébb feljegyzést, amelyet egy újságművelőszakaszban vallott: „A színház minden estéje premier”.

Az előirányzott két hónapból majd kétszerannyi lett: a Néma Levente-estét elhúzódtal a színház a decemberig az elővételi pénzesemlő még arbor is sorban álltak a jegyekért, s Dajor Gizir egyéjében színházzenét alkalommal hajtott meg a Magyar Színház vasfüggönyének nyitlásában, a nézőtől tapspergetésében. Ritka siker volt ez: költészet és színjátszás egybefonódó diadala.

majdnem mind belecsöves a stilizálásomul természetes
 dialógusba. Így aztán az egészet inkább csak furcsasága
 költötte le a közönség eiderlődelésit s még az is csak elinté
 mert a grotesz kényei módulatot, a leejátek hi kelé
 lenül nagy szerepe, a sámpadi Belle'selnek püstitán moz
 dutatottal való jelzése egy idő múlva elvesszevel kü
 riogúmvannászúkat, a mesét végigkonferáló kínainak túl
 sárosan is sajtóbarátó mondókaik pedig hamarosan meg
 unták; ahogy a Jópórába után egy britikus nappal talá
 an írta: "Semmiért jöttél, agyunk, szivünk éhen maradt.
 Megam is úgy értem, hogy a "jelzett" sámpadi verbi
 zitumok mellett az igazi költészet mégis a jelzőve sine
 ebben a big egzotikumban s hogy Kossuthlányi szép for
 ditása a maga virágos szöveggel való ürességet kárpótl.
 A sámpadi bizvit lemondhatón volna róla." Talán Dajor
 vizí mandulakéssései szép szemében biztat? - he de szem
 bírálatomban. - Mi ez a szemet guardagabb lélek tükrében
 szertjűk". Pedig még mindig ő volt (s mellette a könnyedé
 gel arrolatásrodó úray), aki gyermeleggé stilizált beszéd
 módjával, módulatainak keseretlen kájával költészetke
 sen meg bírt maradni részben a meseci képzélet, rész
 ben a pantomimdeszés vonalán. A kéleti esék közön
 séje szeszével fogadta műtáját, de a darab tizenöt elő
 adáson túl nem ragadt meg a műtaron.

Kövesleresó új szerepét - ismét jó nevezetessé "múlva -
 Bönyei Adorján Hódítás című vígjátékában kapta, semmi-
 vel sem nevezett fajsúlyú feladatot, mint annak idején új-
 ennat a szerzőnek Edes elleneségeben. Ez a regényből dra-
 matisált újdonság a "helyet a nőknél!" - témájú darabot
 közelebb tartotta, városi tanácsnok - hölgyvel, amit hivatali dol-
 ga egyáltalában nem vérték jól a "kellő" eréllyel attározó
 férfini "hódítás" ellen. Valéria tanácsnok hölgyt jászrota
 Dajor Gizi, - mondjam - e, hogy: szeretném-e? Ebben a
 kedveségben, lényegében valószínűleg megmutatásában
 körülbelül hi is merült minden, amit szerepéből "kiközösít":
 mélyebb ^(és mi) ~~itt~~ igazán nem nevezett ~~lehetet~~. Ez volt az utolsó
 foglalkozásai illyesféle enyke, kelleme, minden filmmel-ka-
 cskodás mellett is lényegileg erősen "Marlittos" feladatokban,
 aminővel művészi mültsja elég sürűn megörvendeztette, de
 amelyhez hasonlótat művészi jövőjéhez most már mindenki
 meglehetősen méltatlannak talált. ^{Egyikéni ebben a darabban volt}
^[Első pártnere Jávori Pál]

Egy hónappal később azután nemcsak hogy nem ily tablo-
 nos, hanem a magyar színházi viszonyok közt egyenesen "avant-
 gardista" merészségű kísérletre vállalkozott Nemeth ifjargató:
 egyetlen estére ötszövevényes bemutatva a Nobel-díjas amerikai
 Eugene O'Neill Elektránus illik a Gyász című drámai tri-
 lógiáját (est a címet nátaut sléggé önkényesen Amerikai Elek-
 tránus változtatták). Ennek az irónak már több műve meg-

fordult magánssínkák aint játékrendjén, nyugtalanítóan érde-
 kes volt valamennyi, ez azonban annál is több: döbbenetesen
 katonás, ~~göng~~ görög alapra fölépített, külső méretekben, belső
 szertelenségében egyaránt jellegzetesen amerikai sándarabro-
 losszus, ahogy egyik bírálója taláiban mondta: „drámai fel-
 hökarcoló”. Grand Guignol-szerű témáját valami puritán
 ivó komolyság nemeseíti meg, az ókori végzettségnél alig-
 ha irgalmasabb mai gátumtudatnak talán kissé nyers, de
 tagadhatatlanul mélyen süggallatos elemző rajza. A mű-
 tölet szimfóniája, a balsorsképe Mannon-család sorsai szét-
 az emberi lelkek sötét odúiban leláncolt fenevadarnak
 felszabadulása véres marcangolásokra s a boldalmak
 közeppontjába sodródott Elektra-reményesű leányalak-
 nak menskesetlen belékkülése a boldogtalanság csillagok-
 éjszakaijában.

Országos Széchényi Könyvtár

Dajor Gizit^{iv}-arit Sophocles Elektrájában talán senki-
 nek sem jutott volna eszébe föllepketni — itt az ókori hős-
 nő indulatainál semmivel sem kevésbé félelmetes szem-
 vedély ereit kellett helytállnia, katonás nélkül is a „grande
 passion” legfelsőbb fokára emelkednie. S még legnagyobb
 híveit is meglepte ennek a Mannon Laviniának lenyűgöző
 tragikai erője. III, ahol kirája még pillanatokra sem jutha-
 tott szöveg, humorának, mely kedélyéletének még csillamí-
 val sem juttathatta be a rábízott alakot: sineszi fan-

társaija somnamból. Biztonsággal ragadta meg a levegőt, s még
 hőrény, leányos fizikumát is bannulatosan hozza személyítette
 zordon feladásához, amelynek azonban ugyanakkor - a szem-
 vedélyeinek való végzetes kiszolgáltatottság sürgeltes megérez-
 telésével - az emberi részvétet is biztosítani tudta. Külön
 feltűnést kellett orgánumának hatalmas sodró vívőereje:
 becéde még a fortissimóban sem levedt üres simpatias-
 tágra, akkor is a végződé" lélek találos sajnycsapásais visz-
 hangozta. Hangjáról most bebizonyosodott, milyen jogosan
 alkatmárta rá Egressy Gábornak az igazi színész^{hang} módú.
 lalógardagságról adott találó meghatározását: „Ez a belső
 a belső" lefedelme".

A színkénak ez az egész, nem mindennapi kátorsígné vál-
 talozása különben is a legalismos nivalóbb színvonalon mozog,
 a szereplőt egyáltalán-egyig feltöltözött becsoroggyal álltak közh-
 latába, a pálmát azonban kétségtelenül a női közreműkö-
 dők vitték el: Dajka Gizzi mellett Maday Margit is a színját-
 szis legtűszőbb ~~szereplő~~^{oromán} emelkedett a végzőrés feltű-
 senységű Krisztinnek valóban „Klytaimnestraivá" magasodó
 rajzával. S Németh Ansalnak köréletes stitűsepséget megaló-
 sító rendezése is mestersi fokon állott.

Mindent a bírálók s a közönség első része illómód méltányol-
 ta is, a szélesebb rétegeknek az egész egy kicsit „savidó" maradt, az
 előadás időtartamának nyomasztó öt órája is megviselte őket.

Húsz este mégis megtelt a nézőter, húsz olyan este, amelyen
Dajka Gizi fejt párnyalhatón a nagy arányú magusában.

Nemcsak erre a magaslatra, hanem művészi képességeimel
még igazán labavetéséig sem j^{hat}ott el abban a szerepben,
melyet egy hónap múlva vendégjátékul vállalt a Vissin-
házban: Flaubert klasszikus regényének, a Bovarynének
dramatizálásában. A „parisi Reinhardt”-nak emlegetett
Gaston Baty, a Montparnasse-színház igazgatója végezte
el ezt a műveletet, kissivattyúzza a regényben sorstör-
málóan fontos légrőt, s az ilyen módon szívesen került „nyers”
anyagból készített valami egészen alakony népelelme-
zésre saját színpadi vagont-t. Mi maradt meg így Bovaryné
végzetéből? Könyvtől ennyi: egy hisztériai szépasszony úm-
kozir, kacérkodir, házasságot tör, hifideteslen divatszámítás
kínárossába keveredik, érvelési lejtőre kerül, s végül arzen-
kálba menekül. Mivel pedig Bovary Emmának lelhis-
meste is van: a ravasz áldolgozó kapta magát s föl-
léptette ezt a lelhiszmesetet is - külön, a föalattól el-
szarítva, valami grotesk modern „körös” formájában, egy
sereg, a színpadi eslekrénybe folyóist belebotyogó nőnel-
sájába adva, arir - a színlapújúság felvilágosításra szorint-
„Bovaryné lelhiállapotát szimbolizálja”. Ez a vandál
illet Parisban nagy vitát kellett, nátnél még azt sem, leg-
feljebb vizsgálható fürcsaságnak hatott.

Marmost el lehet képzelni Dajor Gizit heróikus kiadalmát ezzel a Dovarynéval, Flaubert halhasatlan természetnyelvével ezzel a szomorú törtéjével! Minden idegrála megfeszült, hogy sámpadi plasztikához juttassa a regény lapjairól oly rég testvéri részvételebe fogadott esendő asszonyakat. Valósággal elkendőzve részült szereplésére: „Az Amerikai Elektra után most Dovarynékat alakitom a sámpadon. Imádkoztam a regényt és boldog vagyok, hogy ezt a nőalapot a sámpadra vehetem. Szerettem volna elutazni Párizsba, megnézni a darabot Dovaryné házában, az ő anyanyelvén. Fajdalom azonban, annyi dolgom volt az itthoni részben, hogy erre nem jött időm”. Nyugodtan megállapíthatjuk: Párisból sem menekette volna vissza a sámpadra azt, amit a regény dramatisztája művészei közeben elhagyott. Adtunk a ~~rendező~~, Hegedűs Tibor, s még inkább Dajor Gizit szeresett volna valamicskét visszaalopni ezektől az elprédált kincsektől, — mindhiába: holdús-söveggel királyi gazdagságot csesztetni bájosan sikerülhet. Úgyancsak sűrű leírás jellemtársai is, Somlay s a többiek; az is lélektelen kontúrjával bajlódhat, mintha Dajor Gizit is csak ^{szív} virágzárványt közhittet eszében a regény rábitó illatú virágárvány helyett.

Ohindeszt itólag maga is csalódottan állapította meg. Félreperesít egy bizalmasan elejtett nyilatkozatát erről az örömselen kirándulásairól: „Jó volna még egyszer eljárnem a Bo-

vagyint, egy lyukas vasénap délután. Ahogy én képelem
 és ahogy én szerettem volna". Valóban: Dovaryné és Dajcs Gizi
 találkozásából a mi esetünk szerint is megismétlődhetett
 volna Darryett Elisabeth vagy Daskirovna Mária szimpadra
 elevenedésének csodaképe, de ehhez az kellett volna, hogy a darab
 fészkelője is Dovaryné létevel találkozzék, nem pedig ^{csak} gara-
 sossá szegényített, eset"-ével...

A közművet még mint "eset" sem érdekelte az egész, Da-
 jcs Gizi szempontjából pedig egyenesen találatnak fogták fel ezt
 a légüres térben való végződést.

Néhány hét múlva asszán olyan néccsel történetét meg,
 amelynek teljesítése csak örömmel bírhatkatta, a legparányibb
 körülmények között: a Magyar Színház bűvárt így észrevette,
 hogy az esztendője számára több előadást megért Nem le-
 vente megfigyelve harcban küldhető - ha Dajcs Gizi újra elfo-
 gadják ködoló gyűrűjét és megjelenni írni csálját. Elfogadta.
 Szívesen vállalta az újabb, több hónapra is tartó előadásto-
 rozatot, nemzeti színházi öt hónapban az utolsó három hó-
 nap folyamán már jól sem lephetett.

A következő, 1937/38-as évadra esett a Nemzeti Színház
 százéves fennállásának napjainakban megünneplése. Az októ-
 ber 25-ére kitűzött centenárius ünnepi est előtt kilenc nap-
 pal is esztendő múltán most újra és szimpadon indult
 meg a művészi munka: ugyanabban az Andrássy-úti helyiség-

ben, ahol működését tizenégy évvel korábban megkezdte, ~~de~~
 elre támadt a Kamarasainkhoz: mindenkori régió sajnál-
 gát érte, hogy valakinek ismét albatmas odhona legyen a meg-
 hittebb szipadi szónak, enélkül hova tovább azsal kellet
 volna számolni, hogy legjobb játszóinkban is elcsúszvénye-
 kedik a bizalmas bensőségű lelkirajz képezzége.

Dajor Gizivel különösen sokat jellemezett ez a Kamara-
 járték céljaira visszahódított parányi terület, ennek an-
 laenssi érintésétől mindig szinte új erőre kapott, - terméke-
 tesen nem izomműszagadásban megnyilvánuló erőre, an-
 nál inkább a mélyre néző színészi képzeletnek s az idegek
 érdekességének ~~széleskörű~~ ^{széleskörű} lendületére.

Az új szipadi felavatásának Herceg Ferenc nevével
 kivánták ~~széleskörű~~ ^{széleskörű} díjat adni, éppen új darabja is volt ké-
 szülőben, de mivel ez még az utolsó színházra volt, egy-
 régen világhírű műve, a Kék rózára esett a választás.
 Ez főszerepben Dajor Gizivel a Kamaraintézet szellemi
 életrendjének élén valóban ünnepi hors d'oeuvre-nek
 iszervezték. Husz esztendővel axelőtt a Vátrinkában Ver-
 sányi Jován vitte diadalra, az ő Cecileje szinte személy
személy egybeforrt az írő rajzával szépséges arabeszkjevel
 a talányos asszony volt ő, a "szenesládába tévedt kattyú",
 a mellékhaték csábító ingerével s nyanyaló a kattyú bűnré-
 rényességével. Míró a darab kilenc év múlva átmenet

a Nemzeti Színházba s hőnőjét Adaei Lora játszotta, az
alatt néhány díszelőben Komizai vonása jött elő erősebb
hangsúlyhoz, a „Fröngge Jörfinem” tragikus hiszregáltatottágra mellett.

Ezek után felvirágzott a derlő déi váza Bajor Gizsi fel-
fogását a „viláshatá” Cecile fölől. Elejétől végig erődes,
sztrádoan színes, sokhelyt meghörszöen mélyre mutató
volt a játék, de mintha valami ^{vel} több lelki fedezetet is
halmazott volna fel az alatt a telmexésében mint amennyire
Hervey az esprit gaülois könnyedebb ~~szövege~~ ^{lelkeségben} fogant
darabjának terve szerint gondolt. Cecile kegyetlen fölényé-
ről szinte egészen lemondott, a családias keserűségének
melancholiáját olyan erős nyomakérlőz juttatta, hogy
a harmadik felvonásban néha mis. már nehezen talált
vissza azochoz a sívegében megadott fordulatokhoz, ame-
lyek az író szándékából Cecilének valamivel jásékosabb
is felelőtlenebb alaptermészetére utalnak.

Lehet, hogy ez csak egyéni benyomás ^{om} volt, de végre
éppen ez a sajnáti alatt a tolmácsolásnak egészen sorakla-
múl sig lehetőségeit kivalja s a sajnátszaban - kála István-
net - igazán minirend „szabadalmazott” megoldások, ha volt
nátnak: a hópia sivar köcsüasa jóna a nyomorban.

Bizonyos, hogy Bajor Gizsi mély ^{hatással} a sajnátszaban sivar jóna
dillo művészettel játszotta ezt a szerepet, a közönség nem
bűt betelni csodálatával, ~~állam~~ ^{szépség} méjűsig kivala ki-

lenc es tén át megmarasztotta a műtőn a darabot, mely
 így a napnevű szelvi időközben befejezett nyílonságának
 keménységét is a köveslésre érte a falra hi.

Dajor Gizi pedig a darabkal együtt két hónapon át
 verekelt az Andrássy-úti hájlemban, éppen akkor, amikor
 az „amysintésében” a cenzurális műtör paradics fogásai
 váltogatták egymást. Az ossibervéji díszelőadvíson azonban
 mégiscsak őt állították a függöny elé a Déryné-Sorabeli úti-
 ró magyar „komédiásné” meghatóan kedves jellemében, a trivé-
 ben ~~Walden~~ szent lángot vivő magyar színészet megrémélyes-
 tőjéért, Herceg Ferenc Prologusával, hogy közzöjtse az öi-
 magyar közönséget. De ezzel aztán majd egy félóra el is búcsú-
 zott a „nagy” nézőtől, de a savasáig csak a hamarsinté-
 zésben lépett föl. A főváros humorra már felröppentette a tel-
 tás megállapítást: az államnak van egy Nemzeti Színháza, meg
 egy — Dajor Gizi-színháza...

Májusban sem új szerepre ment át a Rákoszi-úti otthon-
 ba: Lilahy első darabjának, A hazajáró lelőnével felújításán
 vette ismét magára a szép hária sorsát. A darab kényes
 általadlásaron ment át, mindenerelőző női főszerepe, ennek
 lelvi képe egész sor új vonással bővült. Dajor Gizi mely
 és biztos istönösége hibáslanul követte az új lilertani
 „kanyar”-ot is, a komplikáltabbá lett ~~szerep~~ sem hullt szét
 alaktításában; seve, mozgása nem az eszözölne és ^{számi-} ~~számi-~~

~~szépség~~
 fűszerek, hanem a művészi ihletnek diadalra volt. ^{Ez}
 végig tizenkét telt ház gyönyörűsége benne, a köveshezi ^{idő}
 ben ástreniet a kamaraszínházban is, ott a két nővel
 váltakozva újabb harmadik eszen át kötötte le az érdeklődést.

Köveshezezt a régi vár terezeig. Az utolsó
tánc, ez a minden könnyedsége ellenére is erőtlen szatirikus szim-
 padi játék a modern léhaszín mámoról és modern komoly szin-
 leányról. Műfajilag közel áll a két nővel, de már nem a "be-
 rebeli" seppasszony-típus tükrözi hanem a napjainkban kétsze-
 resen kirívó lelki őrület és erőszak várság körébe. Az anyá-
 sál nemzedék társasági kultúr világban élő leányra jellemző
 táján ^{anyja} az ironia minden ányalatánál. Közöttük áll a jelleg-
 zetes Herceg. fide férfimelancholiájú férj és apa, ahin át a
 két nő alán eszindes harca lezajlik, a két nő, hogy egykorral
^{szépség} ^{Országos Széchenyi Könyvtár}
 egyetlen jelenetre is szembevillásnak. Így adódott most ar-
 ra, ami kultúrban a darab. előadásánál egyáltalában nem
sine qua nonja, hogy nyomaszt a művészenő vállalkozta a színmű-
mindkét nagy és kétség női szerepét. Bajcsy Zsuzsi mámoros öm-
 mel vállalta. Jászai ^{ot} más a nő életkoránál klaviatú-
 ráján a magyar-színházi Csibi óta a Vén leányon át
Az utolsó szerep nem egyszer, de itt most mindkét nővel
 ról, egészen mással volt szó: itt a kétség szerep sokkal töb-
 bet jelentett egyrészt alán- és színváltásnál; a két szerep
 itt nem volt elég elrögzítve, inkább egymásbajátkozásban

rejtett a feladat igazi fűsere. Pörzseit kösült le a strapadó
játéka, nem holmi színészi ^{virtuozitással} ~~szórakoztatással~~. Valójában hihetel-
lenül kevés fogással élte mindabbann, ami a két szerep kül-
sőségeit illeti, de bámulatosan megérezte mindkettőnek mag-
vát, azonosult velük a színészi ítélet legfőbb létező mé-
rére, de ugyanakkor egy hajszálnyira felül is emelkedett raj-
suk híven a szesző színészálarc, hogy a játék finoman iró-
mítás anyagát is megéreztesse: az alaktás művészi való-
sága mellett az alaktás tényénél, a halhatatlan komédiás-
ösztönök külön varázsát. Esodlatos proteuszi adományát
itt megtelezte a lélekformálás sokkal mélyebb csodája, borot-
rányos messzeségtudását az "szinte nagy tehetség kóditó ereje."

Az írás egészen rendkívüli méretű volt, a kritika egyáltalán
nem a bravúr méltányolta, hanem a kristályos mű-
vészetet, a közönségből mindenki híváncsi volt a "Két
Dajka Gizi"-re: Jucira meg Juditra, Herceg féltékeny óras-
játéka november 10-én nyár derekáraig rendszeresen, sőt nőttön-
növelő vonzóerővel műsoron maradt saányolvanegy elő-
adás során, Dajka Gizi más szerepet az egész évadban nem is
játsszón, a Nemzeti színpadán - egyetlen Két róla-estét
kivéve - jól sem lépett, pedig ennek játékrendjén egy-egy
méltó feladat (pl. az akkor felújított Misanthrope Céli-
mèneje) ^{mintegy} ~~valóságos~~ tálcán kínálhatta volna magát az
"delikat művészetének".

~~Handwritten scribbles and a circled mark at the top of the page.~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ilyen magától értetődően jutott gondjaira a hővezető
 évad kezdetén a Donna Diana főszerzője. Ez a hőmészárvé,
 magyar sámpadon is évszázados múltú lecses vigjáték köz-
 szi sámitán után tamadt új életre, vissza jó előadásban. Pa-
 jor Gizi egyéniségéhez kitűnően talált Moreto „spanyal ma-
 rancos hölgy”-éret Velazquez-raprogású alakja. Neves elő-
 döt örökrebe lépett vele. A Nemzeti Színház megnyitásiánál elő-
 ben már játszotta Lendvayné Hivatal Anitá, Orszay Pódog
 igazgatósága alatt Fellegyné Munkácsi Flora, Paulay Ede a fa-
 tal Máriaus Emilianát talált benne paradics szerepet, melyben
 a színház 1892. évi bécsi vendégszerése során is fölléptette.
 Végül - Bajor Gizi pályatársára idején - Paulay Ersei vitte színpadra.

Most erősen líravira hangzású az egész előadás, csobajó
 verssorok, sühogó selymes fényűző pompájában. Maga Bajor
 Gizi is innen közelítette meg feladatát, a könnyed játékos
 felől, mely mögöl azonban a kartózkodó, de annál mitől
 hatáson vigjáték jellemzője biztos vonalrai villantak elő.
 Diana keragnőjében kemény gög helyett inkább az ellenző-
 sejtő leány szeszélye sejtta meg a „közönyt hiszinyel”
 lebíró seclmi stratégia intemét. Színészi lépéselete a
hiszta mescei fantasziának egész tündéjátékával kapcsolatos.
 Sa el a nézők: harcánál már első lépésében ott in-
 crelredett a fegyver letétel ellenállhatatlan ösztöne, Flá-
 só-ünádatában az a paradics, mely aligha fog mindvégig

Handwritten signature

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— platonikusan iszani. Csakénere és csabtanca sem volt afféle sámpadi „betétszám”: forrás nyílnak egész elhese- vedett indúlata tükkímest benne. S mindez a gyermek- hamvasságnak mákulástan sisetáságn foglalatában. „Kü- törsen a derék rözepe táján — írta róla Schöpflin — mido- mái egyre jobban ingadozik a horag és a sevelem között, olyan finom és összeinte hangokat fog, az irányításnak olyan leő ségével dolgozik, egy-egy pillanatkban olyan bájjal jeleníti meg a szűzi érzésiséget, hogy a nézők egész légré megletis vele”.

El is érte ez a ritkaség előadás a legtöbbet, ami a béleles „nagy sámpadon” elérhető volt: tüsszönhat előadást. Egy hónap múlva azonban Dajor Sisi ismét a Kamararintküz ragadta el majd szitrannyai estése, az évad egész további tartamára.

Ott Dóray János nemzeti színházi bemutatójára volt esedékes legfrüink írói becvágn végjárásával, a Felcsiggel. Ez a megfiasult és lefjorensödött technirájú darab azt az örök redést vesette föl, mely más Francillont is a jólismert „mentő harágság” eszrosének használatára kényzoresítette: házaslással közt bün-e az egyiknél, ami a másinál nem az? De Dóray^{mál} valamivel messzebb mutató morálba fordult ez a redés: a nő csak akkor boldog igazán, ha mást boldogíthat.

Dajor Sisi kedélyelésének párszlan mélységében minden biztosíték megvolt ennek a morálnak meggözövé sételére. Feladását nemcsak hogy lehet finoman lidoljorta, hanem

többször megrághatta magát is gárdagiztatta a magyéból: a „42-
 éves feleségem” első házassági válságának mélabús fúvatma
 lebegett ~~magyarázat~~ ^{magyarázat} körül. Minden jelenlétben megírta az író-
 nak rejtettebb líráján lílelvetéseit is, színészi szempontból
 pedig a sejtető jakeknek egészen ritka finomságaiival gyö-
 nyörködte. Nagyon sokan gyönyörködtek benne: kétszáz kelt
 nézőkés közönsége.

Más kérdés, hogy Bajó Szinist ez az egyetlen szerepben
 rögzítése nem ment-e a Nemzeti Színházban folyó művészi
 munka rovására? Hogy mást ne említsék: ott épp ebben az
 évadban rendeztek egy kilenc művet felölelő Shakespeare-
 ciklust, - nem lett volna-e ez néhány szerepszerűen kisse-
 mélt feladatokban emlékeztetésebbé vele, mint nélküle? De
 őt a színház gondviselője koravánabb csak obligát „sorozat”-
 szerepben kívánta foglalkoztatni, máj-máj előirányzatke-
 rűen. Németk Ansal még színházi bíráló korában egy-
 szer ezt írta róla: „Ez a hátfalcsú és hárfakengő, csodálatos
 színészasszony szinte minden esetekben megajándékozta a
 közönséget egy-egy igazán „nagy” alkotással.” Ez akkor csak vi-
 sashatatlán megállapítás volt, később azonban jóval vitashá-
 sított elvé emelkedett. A Feleségnek már bemutató-nyel-
 jára odanyomatták az addig csupán magánszínházban szokásos
 szíves-jelzést: 1-25. Ezt a számot azután a közönség meggyö-
 szorította. Jól tette. Csak éppen az intézet másik adóterét fordította meg Bajó
 Szinist...

Szöréset

Hanem ez ~~ma~~ a háborús színházi konjunktúrával is összefügg, mely azonban a hővesztés, 1940-41-iki évadban már egy-
 den kivívó méretet öltött. Dórai új darabja, a Négy asszonyt
szecset című komédia, nyitvánvalóan a Hercege legutóbbi mű-
 véné híres rettős szerepében diadelt arató nagy művésznő le-
 tességét árassa egy még "szenciósabb" négyes színési feladatban
 csillogtatni. Az ügyes, de bizony csak Kubarc deszákra nyíró
 színpadi játékmal négy asszonyt - feleséget, kedvesét, gépiro-
 lisasszonyt és eselédjét szerető köze a viláig legiraklanabb
 poligám férje, mert mind a négy asszonyt a tulajdon ^{a kis Magdi} hitves-
 tésért magában; négy jellemet, - hangostatta a szerző; igaz-
 ban csak négy halás szecset, - állapította meg a kritika. Dajor
 Sizi sem talogatta az alaktól hiányosabban "lelki" alapokra, in-
 ránt "fregolista" lehetőségeit arnászta ki széles jórduvel.
 Leghíresebbé az a jelenete lett, ahol rettésblanné pour-parler-t
 folytatott-önmagával (aracsak Molière képrelt bejegénel az otvá-
 sanai tógájába büjt robalánya). Mindezt etragódián csinálta
 a színpadi szimulán-játékma mester fogásaival, két Fregüss-
 korszakos haktársával, ^{Csontossal és Urayval} épített egy kisse a - tömeg-mulattatás szolgálatában.

Let is belöle olyan tömegsiker, mint annak a vendje, természetesen
 nem a Nemzeti színpadán, ahol bemutatatták, sőt ezúttal nem is a
 Kamarácén, amelyet Márta Kalandja foglalt le egy egész évadra,
 hanem kölcsonhelyiségben, az új Madách Színházban, mely így négy
 hónapra - harmadik Nemzeti Színházának lépett elő.

Az új évad elején végre megint ^(örvendezés) ~~meg~~ afandékat kapott Dajos
 Sisi igazi hősiessége: ^{Redvenére} ~~hisztis~~ ^{vele} Ibsen Norájának nagy drámai szerepét.
 A Solness Hildája óta nem játszatták Ibseni hősnőt (pedig A Venger
asszonyának s még inkább Gabler Heddiának bizonyára egészen rend-
 kívül igazán szünnyadt képességében!). Márkus Emilia és Veronika
 Aranka egyaránt magasrendű alakítások után ő most sem vá-
 szott semmiféle epigon-babérra: önmagában kereste meg a
 lelki rafelélést Nora lényében és sorshoz. Mindenekelőtt
 lényében, melynek kulcsát a darab eredeti Dabaotthon címe
 adta kezébe. Axel a Norával vállalt testvéri közösséget,
 árineri gyermeke a fantáziája és gyermeke a becsületöt va-
 ló fogalma, végsőre pedig az, hogy felnőtt emberként szánul-
 satjal meg a sív parancsának szolgálataért. Ehhez a felfo-
 gáshoz hallgatott le egész szerepét, nem határos jelenetel-
 sorában, hanem ennek a meleg gyermek-sobábil a környö-
 telen életre érdekesen kötelező művészi egyező bentő
 folyamatában élte végig, egészen addig a sorsfordító moza-
 natig, amikor Helmer durva kifordítása: érti-e mit csele-
 kedett? - ezt feleli: "Kezdem érteni!" Itt emelkedett legmagas-
 sabbra, a hősiesség fázisum összeomlásából erőseleg fölemel-
 kedő lelki tragikus magasztára. Melánia óta epizód traktúra:
 "Az ilyen játék ünnepe a magyar színpadnak". Snoka az
 előadás és rendezés nem mindenben állt is ünnepi fazon
 Ca puritan Ibsent teljesen célszerű, transzparens sába-

faladról „modernizálás”!): Dajor Szai nagy és egyéni alkotása mindenképp pirosbetűs napot jelent korunk sajnálatosában.

A világságánál fogva is kiemelkedő Jösen-ünnepet arántán megint végezetlenül ünneplés-társulat merítette felédésbe: Harsányi Izolt A bolond Ásvayné című hatásvos (bar eleggő vepes hatásvos) szerepdarabjának egy álló esztendőn át tartó példásan sűrű. Ez a színházlátogatókra néve nyomban „rötelezővé” vált újdonság ismét elvitte Dajor Szait idegen szállásra, csúllal a Festi Színházba kértött a Tisza Kálmán-terei népművelési csarnokra is, s végül a vidék több sajnálatára. Nagyon érthető, hogy mindentől látrai abarva, mert egy színházi feladat ilyfajta rangemelésének igazán kevés példáját lehetne találni színházaink mai világában. Virtuóz feladat nemcsak vele megközelíthetetlen művészet. Ide is átalakítás kellett, nem kevesebb mint egy megejtően pengő szerelmes frásalasszony „személyazonosságának” meggyőző igazolása, hatvannyele év távolán át s a csendes önkéntesség szabaddá fölöt, egy fölélményesen remény s lelki zavara ellenére is fölélményesen orosz matrózával. Az ilyen átalakítás már pusztán az állásosba tegelyeinek és egyéb praktikáinak jóvalásból is kétségkélment számon tarthat bizonyos nézőtéri átváltásra. Hanem Dajor Szai korántsem lépett alóra efféle ólós megoldással. Finom tapintata ösztönösen megtalálta a darab sajnálatára.

nek leginkább szelíd: az élesítő rögzesszévé hatalmasodó szeretet és hűség motivumát s ennek szolgálatába állította a seínésai megfigyelés és ítélet erődeltos garvagságával hódító elárításának töreklen egészét. Az araslant gyöttrődő hiszékenység mélyen megindító rajza az előjártékban ugyanazon a művészi magaslaton állt, mint később az aggrori marvárműson diadalmaszkodó honos erodavárásának lélezzelcláktító döbbenetessége.

Sainpudjaindon akkoriban s azóta is véletlenül egészen meglepő hiszertetésa közzön tást ránt a böles. bader venasszonyoknál. Dajor Zizi éber képrelele és ^{teljes} művészi odaadása ezen a területen is jászava rajarta magához a pálmát.

1943 tavaszán Lilahy Lajos is újra megszólalt a szimpadon s megint a Nemzeti Színházban. Szepanyam című, nagy jakobinus-bori szimmiwe az idős fogjássaliben sodródó emberiség értelmi és érzelmi világának rajza, nyílt állásfoglalással az érzelem joga mellett: "Elmi csak szeretetben lehet"; az ész, tudás, ráció és "technikai haladás" szédültjei közt csak a szűz emberei, a szépség szerelmesei, mindenekfölött a validi tüzkhely öröngyalai, az övös szepanyát "viggárnak a tántorgó emberfajegi kincseire. A "küchön" mámorától elrapott Fed. reghy professor sisseta, solvejgi hitű asszonya, Petronella is a szerdem és anyai szeretet ősi jogán harcolja ki megindított hűdának jövőjét. A szubtilis elgondolású dráma sehol

sinis scène à faire. és felé tekintve, épp a csomópontokon a legfőbb szabón, ilyenkor a hallgatásból csikolja ki a drámai ritmát: a némaságon áthallani a szívvel dobogását, át még az affekt viadit, millió műmáját is.

Dajor Gizi még nem kapott ~~eredményt~~ ^{eredményt} illő feladatot ennek a virágzáson - külsőben amúgyon - belüli Petronellának életre kelésénél. Ezt az alapot igazán az emberi és művészi igazság jövevényéből sejtőstotta virágzásra. Míg a seínen volt: csarúgy sütt belőle a szív melege, a kedély nappénye, az utsonyiság szelid tűzvarázsa. Míg távozott: szinte minden ott maradt valami lényében csillagpárból. Művészi rázó hangjában mely titokt övevénylétet, néma perceit mára is sejtelmű kerületének ragyogása derengte be. S volt ezenfelül ebben az alarításban még valami, se őrdal atig megközelíthető ingrediencia is: a magyar irasszony lelki előkelősége.

Ezután mindmáig már csak egy új szec. epben lépett a közönség elé: ennek a mostani színházi évadnak derekán, Dumas majd évseázados színpadi múltú Kaméliás közegében. Világos, hogy ezzel a külföldi és hazai nagy drámai semésenők pályáján szinte elmaradhatatlan próbatétellet Dajor Gizinél is elő kellett állnia (valahogy így képelem, ahogyan Jászai Mariól fölfejtés, hogy egy autogrammon szíjteményben Sarah Bernhardt, Duse, Sada Yacco neve után így kanyarította oda a magáét: "Jászai Mari is").

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

[Handwritten signature]

Ennek a szerepnek nálunk nincs olyan megöröszött vir-
 tús-kegyelménye, mint külföldön (az utóbbinak másfél évti-
 zede kapta utólag a igaz iskolapéldáját, mikor az olaszok
 híres Emma Gramaticáját láthattuk benne „tán csodálva, im-
 de nem szeretve”). A miénk nem „nagy jelenetekben” foglalkozik
 még kevésbé patológiai műlatványát, nem azt a hősnőt hozta
 elénk, akit gyűlöltél még a maga korának divatos jelzőivel
 „blazint”-nak és „excentrikus”-nak nevezett. Kétségtelen, hogy ez
 a dráma tisztán szerep-darab, hanem azért — Dumasról lévén
 szó s nem Sardou-ról — ember is van a szerep mögött, érző és szen-
 vedő ember, nemcsak mérő leasszalítás, mint tetszem Toscában.
 Láttam ebben a feladásban Márkus Emiliát is, Váradi Arandát
 is, az elmélyülés és diszkréció művészeit, mindkettőn teler-
 kel és szívvel hatottak, nem szavalással és tudóvésszel.
 Erre is érhető, hogy Dajcs Gábor is vonzotta benne a teler-
 kibontakozás csodasétele, s ezért lett vállalása mai színjáté-
 sünk egyik legméltóbb fűszeregővé. Hangsúlyos arisztokrata
 képviselője és százötven perces paradéja helyett egy hallo-
 dásában is a kisebb ~~színpad~~ felé sóvárgó s az első igazán sze-
 rdelm lángjába hűtő női lelket lendített meg, azokon
 az itomszerűen sejtelmes hangoron, néha félhangoron,
 amelyeken ma rajta kívül jóformán senki sem tud játszani
 (annál többet utánozzák, a művészi igazság aranyfedetke-
 nélkül). De van valami, amiben még szavainak küvöltő

várásain is túlszög, s ez - halgatásának kivénitő" megjája,
 a hofjan ő Stomand apját halgatja vagy ahofja jätéressel
 mellett beszélmesének mozdulataira tapad: csupa befelt hulló könny
 visszapanaszolt fájdalom. Ilyenkor nem a színes diadalmas-
 radit a szerepen, hanem az emberiség örvénye a színesben.

Igy lett az ő, a hajomáigod parancsa szerint talán nem is
 tökéletesen hitetes, de művésileg fölkellenül fogosult
 stílusában a „szépleltű demimonde“-ból a megtapadott
 könnyörület fájdalomával élő Dobra, így lett jätéres szimp-
 di stílusában szerep betöltése helyett valami, a nőiség jäté-
 mához időtelenül hozzátartozó lelki kultúrával kordosója.

Ebben a szerepben jelent meg utolsója előtűnd, azon a szimp-
 don, amelyet ma az ő deklóján álló művészeté rapog be leg-
 inkább úgy, hofj nemcsak önmagát mutatja a telletseremő
 mesterség legintörbjeinek magaslatain: fény hullt belőle
 egész színeszetünkre.

Ebben a szerepben mondta el elsőül első a boldogta-
 lang Marfa bicskáját a jätéresmerben is jätéres színes-
 től: „Hidd el, nem fáj meghalni, ha könnyű a szív”.

Az utolsó szó tehát, amit megelőző a szimpadon hiejtett,
 ez volt: szív.

Ez a szív szívesen eddigi művészi alkotómunkájának
 egész, hálhatlanul binom érendörét, és csak a szívnek
 drágája biztat további évtizedes ajándékainak gazdag igazatával.